

DÖRT MEVSİM

Niğde

NIĞDE
BELEDİYESİ
Medeniyetlerin yaşatıldığı şehir

SAYI : 28
KIŞ - 2024

Niğde Belediye Başkanı
Emrah ÖZDEMİR

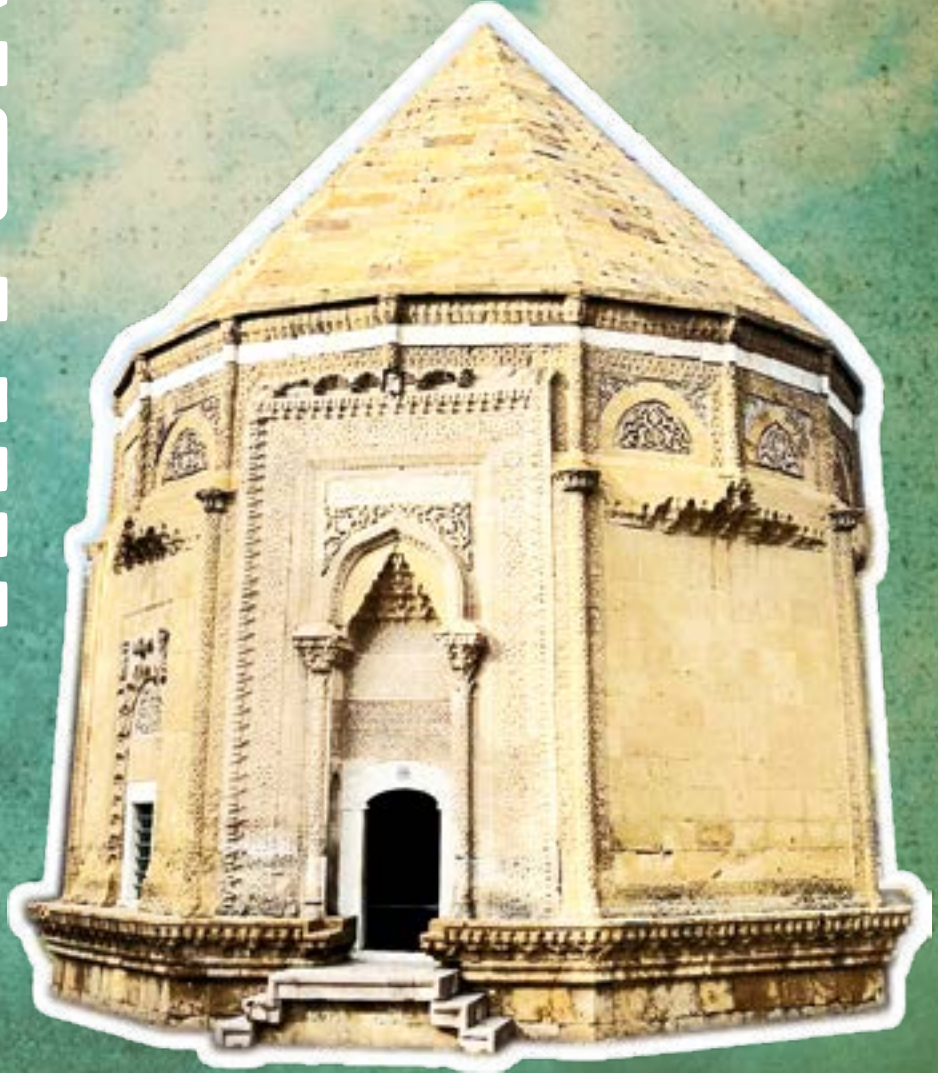

Niğde'nin
Tarihi Gün
Yüzüne Çıkıyor

Niğde Valisi Cahit ÇELİK

Tarihi
Kaynaklarda
Anadolu'nun
İlk Kadın Valisi
Hüdavent Hatun

HÜDAVENT HATUN

TARİH KOKAN

Geleneksel Sofra

Tabal Gastronomi Evi, Niğde'mizin zengin mutfak kültüründen ilham alınarak hazırlanan yemeklerin, geleneksel tariflerin modern yorumlarıyla bulunduğu bir noktadır. Bu mekan, sıcak atmosferi ve lezzet dolu mutfakıyla Niğde'nin gastronomi haritasında özel bir konuma sahiptir.

DÖRT MEVSİM NİĞDE

Niğde Belediyesi Yayın Organı
Yerel Süreli Yayın Üç ayda bir yayımlanır.

Sayı : 28/ Kış - 2024

NİĞDE BELEDİYESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ

Emrah ÖZDEMİR
Niğde Belediye Başkanı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Melih AYHAN
Belediye Başkan Yardımcısı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Sinan CEYLAN
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü

EDİTÖR

Mehmet BAŞ

GRAFİK TASARIM

NİĞDE BELEDİYESİ
BASIN YAYIN ve HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRLÜĞÜ

FOTOĞRAF EDİTÖRÜ

NİĞDE BELEDİYESİ
BASIN YAYIN ve HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRLÜĞÜ

İLETİŞİM

Yukarıkayabaşı Mh. Adliye Sk. No:2 - 51100 - Niğde / Merkez
Çağrı Merkezi : 444 51 01
İnternet Sitesi : www.nigde.bel.tr

Bu dergide yer alan yazı, makale, şiir ve fotoğrafların hükümlülükleri yazarlara aittir. Bu dergi Niğde Belediyesi tarafından hazırlanmıştır. Tüm hakları Niğde Belediyesi'ne aittir. Yazı, fotoğraf ve resimlerin tamamı ya da bir bölümü, yayıncıdan izin almadan fotokopi dahi, optik elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz. Haber amaçlı kullanımlar için kaynak belirtilerek alıntı yapılabilir.

DÖRT MEVSİM

Niğde

NİĞDE SAAT KULESİ

EMRAH ÖZDEMİR

NİĞDE BELEDİYE BAŞKANI

Sevgili Hemşerilerim;

Niğde'mizin zengin kültürel mirası, tarihî dokusu ve eşsiz doğal güzelliklerini tanıtmak için yola çıktık. Geçmişten geleceğe doğru uzayan bu zaman şeridinde şehrimizin bu güzelliklerini bütün mevsimleri ile tanıtmak istiyoruz. Bu vesile ile yayınladığımız Dört Mevsim Niğde Dergisi'nin yeni sayısını sizlere sunmaktan büyük bir heyecan duyuyorum. Bu dergi, Niğde'nin her köşesinde saklı kalmış hikayeleri, eşsiz manzaraları ve renkli kültürel yaşamını sizlerle buluşturmayı amaçlıyor.

Bu sayıda, Niğde'nin tarihi ve doğal güzelliklerini keşfederken aynı zamanda bugünün Niğde'sini de yakından tanıma fırsatı bulacaksınız. Geçmişten günümüze uzanan bir yolculukla, Niğde'nin derin köklerine ve modern dokusuna birlikte şahitlik edeceğiz.

Dört Mevsim Niğde Dergisi, Niğde'nin kültürel zenginliğini ve potansiyelini daha geniş kitlelere ulaştırmayı hedefliyor. Bu yolda, okuyucularımızın desteği ve ilgisi bizim için büyük önem taşıyor. Sizlerle birlikte Niğde'mizin güzelliklerini keşfetmek ve tanıtmak adına çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Bu derginin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyor, okuyucularımıza keyifli ve bilgilendirici bir okuma diliyorum.

İÇİNDEKİLER

TARİH - Tarihi Kaynaklarda Anadolu'nun İlk Kadın Valisi Hüdavent Hatun
Dr. Cahit ÇELİK / Niğde Valisi

SAYFA 08

Niğde'nin Tarihi Gün Yüzüne Çıkıyor

SAYFA 14

ŞİİR - Bir Başkadır Güzel Niğde
Borlu Aşık SAFAİ

SAYFA 18

ARAŞTIRMA - Gebere Barajı
Emin SELAMOĞLU

SAYFA 22

ARAŞTIRMA - Kapadokya'ya Gelen Seyyahlar
Oğuz ÖZDEMİR

SAYFA 24

DENEME - Kar Yangını
Ayşe AYDOĞAN

SAYFA 30

DENEME - Kış Günleri
Murat SOYAK

SAYFA 32

KÜLTÜR - Niğde Kültür Yolu
Muharrem ÇİFTÇİBAŞI

SAYFA 34

DENEME - Başarılı Sanayici ve Başarılı İşadamı Olmak
Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR

SAYFA 44

ARAŞTIRMA - Niğde Orta Mektep Müdürü Hüsnü Bey
Nevzat TOPAL

SAYFA 46

Hayat Kahvesi Niğde'ye +1 Değer

SAYFA 50

KÜLTÜR - Niğde'de Futbolun Tarihi
Mehmet BAŞ

SAYFA 58

ŞİİR - Niğde'ye Gel
Hasan KORKMAZ

SAYFA 62

KÜLTÜR- Tarih Kitabının Ortasından Kopup Gelmiş Bir Köy: Yaylayolu
Yusuf Kutalmış BİLTEKİN

SAYFA 64

KÜLTÜR - Selanik Muhacirlerinin Niğde'ye Kültürel Katkıları:

SAYFA 66

ŞİİR - Dağlar
Mehmet BAŞ

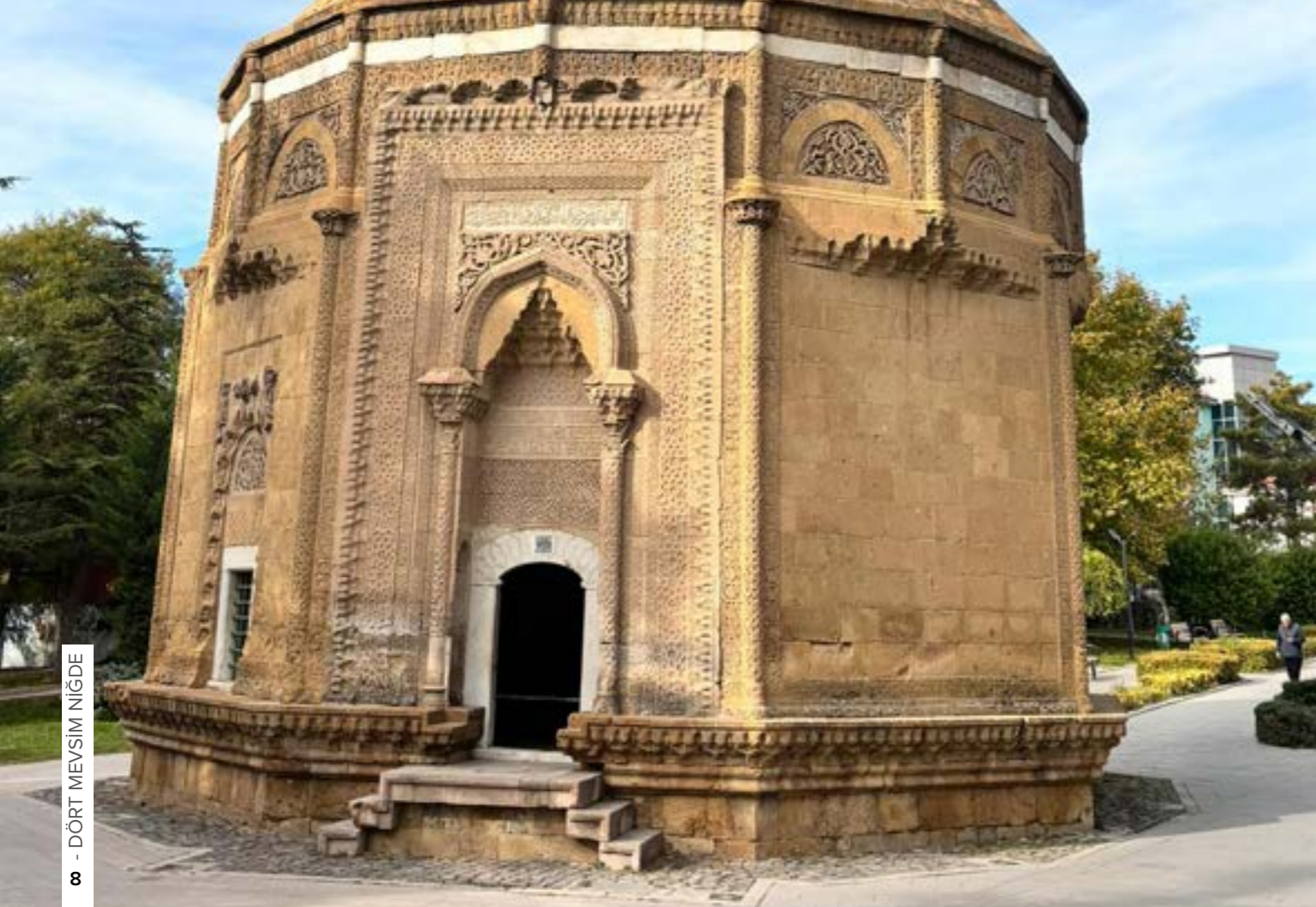

SAYFA 70

Tarihi Kaynaklarda Anadolu'nun İlk Kadın Valisi Hüdavent Hatun

TARİH

Niğde Valisi Cahit ÇELİK

Selçuklu devletleri arasında en uzun ömürlü olan Anadolu Selçuklu Devleti Süleymanşah tarafından 1074 yılında kuruldu. Süleymanşah Konya'yı başkent yaparak, hâkimiyeti altında bulunan topraklarda yaşayanların inançlarına saygı gösterdi. Aynı zamanda Bizans İmparatorluğu içindeki taht mücadelelerinde etkili olarak ve bundan yararlanarak çok kısa sürede topraklarının sınırını 1080 yılında Marmara ve Ege denizlerinin sınırlarına kadar genişletti (İbn Bibi, 1996a:12). Anadolu Selçuklu Devleti, Sultan I. Alâeddin Keykubat (1219-1237) döneminde ciddi bir gelişme göstermiş, her açıdan en parlak dönemini yaşamıştır (İbn Bibi, 1996a: 16). Alâeddin Keykubat zehirlenerek 45 yaşında öldüğünde yerine oğlu II. Gıyasettin Keyhüsrev geçmiştir (İbn Bibi, 1996b: 12). II. Gıyasettin Keyhüsrev tahta geçtikten sonra Diyarbakır'ın da alınmasıyla Anadolu Selçuklu Devleti en geniş sınırlarına ulaştı. Fakat bu arada başlayan Baba İshak isyanı Anadolu Selçuklu Devleti'nin gücünü zayıflattı. Bundan kısa bir süre sonra Baycu komutasındaki Moğol ordusu

Anadolu içlerine girerek 1242-1243 yılında önce Erzurum'u ele geçirdi akabinde 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı'nda da Anadolu Selçuklu ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattılar. Daha sonra Sivas ve Kayseri'yi ele geçiren Moğollar ile yapılan barış anlaşmasına göre artık Anadolu Selçuklu Devleti Moğolların hakimiyeti altına girdi (İbn Bibi, 1996b:13). 1243 yılında Moğollar ile yapılan Köseadağ Savaşı'nda Anadolu Selçuklu Devleti ağır bir yenilgi almış, bu tarihten sonra devletin gücü çok zayıflamış, Moğollar istedikleri sultanları tahta çıkarmışlar, bazen de karışıklık çıkararak ülkeyi daha rahat bir şekilde yönetmeye çalışmışlardır (Alpaydın, 2022: 8). Hülagü Han öldükten sonra yerine geçen oğlu Abaka Han hem Anadolu üzerindeki hâkimiyetini perçinlemek hem de Anadolu halkı ile bir bağ kurmak için IV. Kılıç Arslan'ın kızı Hüdavent Hatun'u oğlu Argun Han ile evlendirmek istemiş, Anadolu halkı ve o dönemdeki Anadolu Selçuklu Devletinin yöneticileri çok istemeseler de bu evliliğe razı olmuşlardır (Alpaydın, 2022). Anadolu

Selçuklu Devleti tarihinin anlatıldığı dört tane temel kaynak vardır. Bu eserler; İbn Bibi tarafından yazılmış "El-Evamerül-Ala-iyye fil Umuril Ala'iyye" (İbn Bibi Selçuknamesi diye de bilinmektedir), Kerimuddin Mahmud Aksarayı tarafından yazılmış "Müsamertül Ahbar", Niğdeli Kadı Ahmed'in "El-Veledü'ş-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Halîk" adlı eseri ile yazarı bilinmeyen ve anonim olan "Tarih-i Al-i Selçuk" isimli eserlerdir (Köprülü, 1943). Yukarıda belirtilen eserler başta olmak üzere diğer tarihi kaynaklar incelenerek Hüdavent Hatun ile ilgili bilgiler derlenmeye çalışılmıştır.

Tarihi kaynaklarda Selçuklu Sultanlarının eş ve çocukları hakkında bilgi bulmak çok mümkün değildir. 1303 tarihli bir belgede IV. Kılıç Arslan'ın Sultan Hatun isimli bir kızından bahsedilmekte, her ne kadar M. Zeki Oral bu kişinin Cimri (II. İzzettin Keykavus'un oğlu Alaeddin Siyavuş) ile evlendirilmeye çalışılan ve Kılıç Arslan'ın kızı olduğunu ileri sürse de Akşit aslında bu kişinin Selçuki Hatun yani Hüdavent Hatun olduğunu ileri sürmektedir (Akşit, 2011: 233). Buna delil olarak da Karamanoğulları'nın Konya'yı 1277 yılında ele geçirip Cimri'yi tahta geçirdiklerinde, Selçuki Hatun'un Konya'da olmadığını o tarihte Argun Han ile evli olup Tebriz'de yaşamakta olduğunu belirtmektedir.

İbn Bibi'nin El-Evamerül-Ala-iyye fil Umuril Ala'iyye adlı eserinde Hüdavent Hatun ile ilgili iki tane bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm "Sultan'ul muazam, şehid el merhum Rükneddin Kılıç Arslan'ın kızı Melike-i Muazzama Selçuki Hatun'un Cihan Şehzadesi (Argun) - azameti artsın- ile evlenme şerefini kazanması, o günlerde Hatiroğlu'nun istilas ve isyanı" başlığını taşımakta; ikinci bölüm ise "Melike-i Muazzamanın cihan şehzadesine varışı, zifaf işinin tamamlanması sahib Pervane ve Naibin dönüşü 1266 yılının aylarında canı Hatir-i Zencani Oğullarının sebep oldukları fitnenin yatıştırılması" başlığını taşımaktadır (İbn Bibi, 1996b: 179-185).

Anadolu Halkı ile ilişkisini güçlendirmek isteyen Moğol Hükümdarı Abaka Han, IV. Kılıç Arslan'ın kızı ve o dönemde hükümdar olan III. Gıyasettin Keyhüsrev'in kız kardeşi Hüdavend Hatun'u oğlu Argun ile evlendirmek için Anadolu Selçuklu Devleti ileri gelenleri ile Anadolu'daki Moğol emirlerinin huzura gelmelerini emretti. İbn Bibi'ye göre Hüdavend Hatun'un istenmesi ile ilgili ferman şöyle idi:

“Cihan padişahı İlhanlı Azam'ın (Abaka)- azameti artsın- yıldızlar eşiği olan bargahından çıkan mübarek bir düşünceye, etkili bir emre, kadere benzeyen bir fermana ve yapılmasından kaçınılmayacak bir hükme göre, yaratılışı ve endamı güzel, iffeti ve namusuyla melikelerin örneği, mümin kadıların şerefi olan şehid sultan Rükneddin Kılıç Arslan'ın -Allah onu rahmetiyle sarsın- mübarek haremünün temiz iffetlilerinden ve parlak incilerinden biri, düşmanı bağlayan, dünyayı elde eden, ülke bağışlayan şehzadelerinden biriyle nikahlanma mutluluğuy-la şereflensin. Onun şerefiyle Selçuk hanedanını bayrağının mahçesi ayyuka çıksın” (İbn Bibi, 1996b: 179).

Bu olay Anadolu'da Müslüman ahali arasında ciddi bir rahatsızlık yarattı. Dinen Müslüman olan bir bayanın Budist olan bir kişi ile evlenmesi caiz olarak görülmemekteydi (Erzi, 1949). O dönemde Anadolu Selçuklu Devletinin en üst düzey yetkilisi olan Süleyman Pervane bu izdivacın uygun olmadığını bildiği halde düğün hazırlıklarına girişti. Diğer taraftan Baybars ile Pervane arasında yapılan mektuplaşmaların Moğol komutanlar tarafından ele geçirilmesi Pervane'yi tedirgin ediyordu (Şen ve Bingöl, 2022: 386). Pervane bu amaçla İlhanlıların başkenti Tebriz'den gelen elçilerini oy alıyor, vakit kazanmaya çalışıyordu. Tebriz'e gidecek olan heyet Sivas'ta bir süre kaldığında gerekçe olarak

Pervane: “Melike'nin düğün ihtiyaçlarını karşılamak ve Abaka'ya sunulacak hediyeleri temin etmek” demiştir (Aksarayı, 2000: 77). Pervane bu arada Baybars ile mektuplaşarak, Anadolu'ya yapacağı seferi daha öne çekmesini rica etti. Ancak İlhanlı Hükümdarı Abaka'dan sert ifadeler içeren bir ferman 1276 yılının Mayıs ayı başında gelince Pervane Tebriz'e doğru yola çıktı. Pervane ve Eminateddin, Hüdavend Hatun'u götürmek için yola çıktıklarında geride kalan kişileri Hatiroğlu Şerafeddin konusunda uyardılar (İbn Bibi, 1996b:180).

Hüdavend Hatun'un gelin olarak Moğol diyarına varıp hükümdar Abaka Han'ın huzuruna çıkarıldığında, kendisine şefkatle muamele edildiğini, herkesin sevinç ve mutluluk yaşadığını belirten İbn Bibi, Abaka Han'ın gelini getiren Pervane ve ekibindeki kişilere birçok hediyeler verdiğini, aynı zamanda Anadolu Selçuklu Sultan'ına da hediyeler gönderdiğini belirtmektedir (İbn Bibi, 1996b: 183).

Hüdavend Hatun 1276 yılında evlendiğinde eşi Argun Han o zaman şehzadedir. Hüdavend Hatun'un

eşi Argun Han'ın babası olan Abaka Han 1282 yılında öldüğünde tahta Abaka Han'ın amcası Teküdar geçmiş, ancak Teküdar'ın Müslümanlığı kabul etmesinden dolayı Moğol büyükleri isyan etmiş ve isyan neticesinde Teküdar 1284 yılında öldürülünce yerine Hüdavend Hatun'un eşi Argun Han tahta geçmiştir (Parla, 2017:150). Argun Han, Tebriz'e yakın bir bölgede kendi adını taşıyan Arguniye isminde bir şehir inşaa ettirmeye çalışmış (Sümer; 1989: 187) ancak ömrü uzattığı iddiasıyla Hindistan'dan getirilen yiyecekleri yedikten sonra sağlığı bozulmuş ve 10 Mart 1291 tarihinde bugün için Ağrı ili sınırları içerisinde bulunan ve İlhanlıların yazlık yaylağı olarak kullandığı Aladağ'da ölmüştür (Aksarayı, 2000: 136). Argun Han öldüğünde tahta geçecek olan Geyhatu Han da Aladağ'da bulunuyordu. Bunun üzerine Argun Han'ın hatunlarına ait olan çadır ve otağlar Geyhatu Hanın yanına Aladağ'a getirildi. Geyhatu 1291 yılında Aladağ'dan Ahlat'a gelmiş daha sonra bir daha 1292 yılında Aladağ'a gelmiş ve 1295 yılında ölmüştür (Parla, 2019: 1012).

Akşit, herhangi bir kayıt olmasa bile, Argun Han'ın ölümünden sonra Anadolu'ya gelen Hüdavend Hatun'un tekrar evlenmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu, Hüdavend Hatun'un Argun Han'ın ölümünden sonra ilkin Tokat'a geldiğini bir süre orada kaldığını, oradan ne zaman ayrılıp Niğde'ye geldiğinin bilinmediğini belirtmektedir (Akşit, 2011:235).

Hüdavend Hatun'un Tokat'a gitmesindeki sebeplerden bir tanesi çocukluğunda bir dönem orada yaşamış olmasıdır. Aksarayı, Selçuklu tarihini anlattığı eseri Müsameratül Ahbar'da II. İzzeddin Keykavus'un Konya'yı merkez ittihaz etmesiyle, IV. Kılıç Arslan'ın saltanat merkezi olarak Tokat'ı seçtiğini ve orada bir dönem yaşadığını belirtmektedir (Taneri, 1966:137).

Müslüman olan Hüdavend Hatun'un koyu bir Budist olan Argun han ile nasıl bir yaşam sürdüğü, evliliklerinden çocuklarının olup olmadığı bilinmemektedir. Argun Han, şehzadeliği döneminde Horasan'dan sorumlu olduğu için 1276-1283 yılları arasında Hüdavend Hatun'un o bölgede yaşadığı, Argun Han 1284 yılında hükümdar olduktan sonra da Tebriz'de yaşadığı düşünülebilir. Tokat Halef Gazi Zaviyesinin kitabesindeki: “Yüce Allah şöyle der: Selam size. Hoş geldiniz. Te-

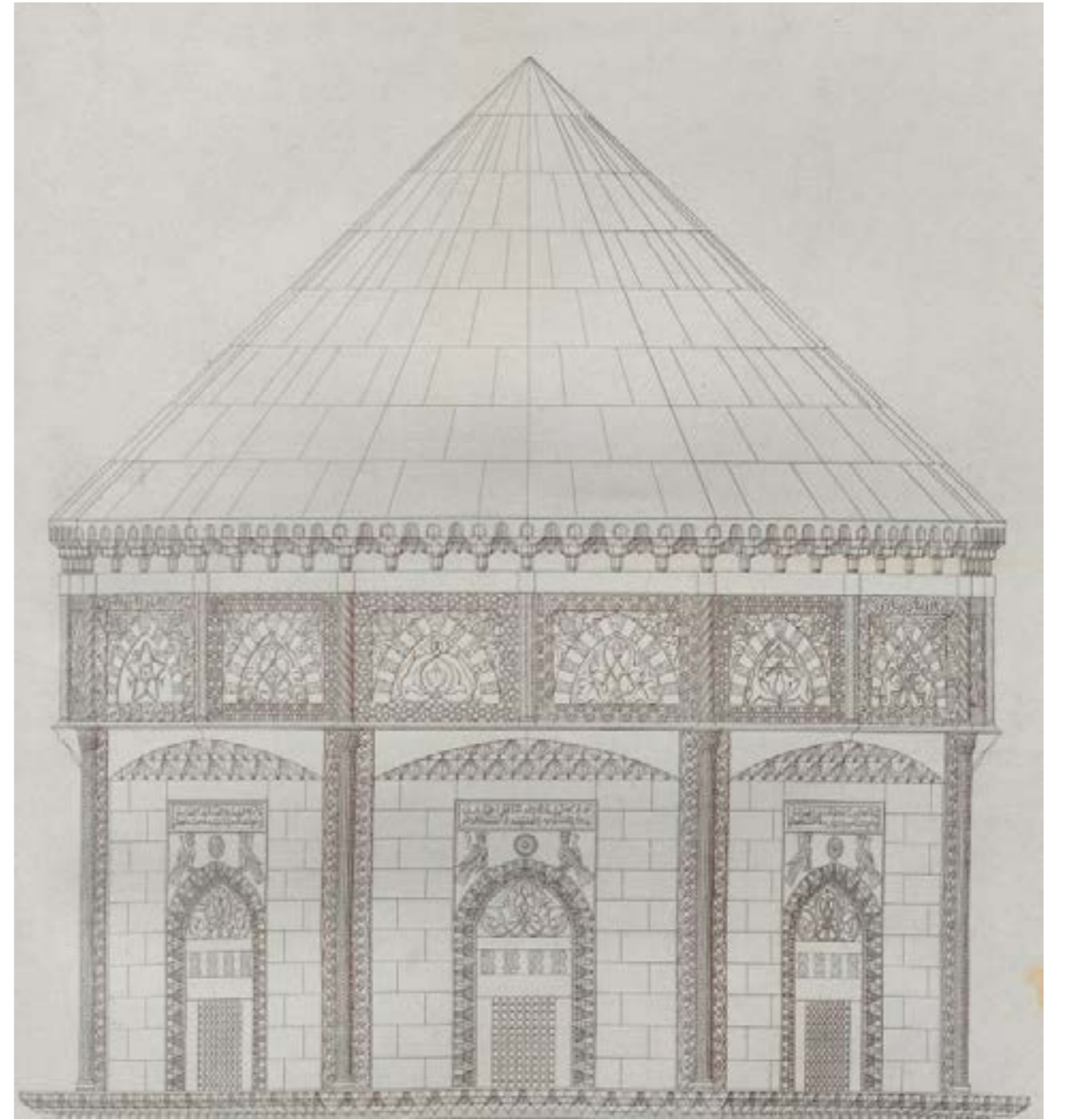

melli olarak buraya girin” ve Hz. Peygamber (a.s.) de şöyle der: İnsan ölünce üç şey hariç, ameli kesilir: Kendisine dua eden salih bir evlat, faydalı bir ilim ve sadaka-i cariyeye”. Daru'l-ilm ve'l amel diye isimlendirilen bu mübarek binanın yapımı için, yüce sultan, din ve dünya işlerinde kendisine başvurulmuş Ebu'l-Feth Mesud bin Keykavus-Allah onun devletini ölümsüz kılsın-ve yüce hatun, hükümdarların övüleni, din ve dünyanın ulusu, Kılıç Arslan kızı Selçukî Havand-Allah onun devletini güçlendirsün-idareleri zamanında, Allah'ın rahmetine muhtaç ve çaresiz kul Halef bin Süleyman emir vermiştir-Allah ondan kabul etsin-691” (Emir, 1992:26-27), ifadelerinden Hüdavend Hatun'un Argun Hanın ölümünden sonra H. 691/ M. 1292 yılında Anadolu'ya geldiği ve Selçuklu Sultanlığını o dönemde tahta bulunan II. Gıyaseddin Mesud ile paylaştığı anlaşılmaktadır (Akşit, 2011: 235-236; Değirmençay, 2016: 553-554). Niğdeli Kadı Ahmed ise “El-Veledü'shi-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Halîk” adlı eserinde Hüdavend Hatun ile ilgili şöyle demektedir: “bu şekilde Selçuklu meliklerinin erkeklerini zikretmeyi tam bir ihtiyatla yerine getirdik. Onlarla ilgili babın tamamlayıcısı olarak, zikredilen kimselere mensup olup bütün meliklerin bakiyyesi olan kadınların övücü, azametli melike, saide, mutahhara, mükerreme, merhume, mağfure, hayyire, mebrure, Selçuklu ailesinin tacı, Gevher nesepli, Sultanı said Rükneddin Kılıç Arslan b. Sultan Gıyasettin Keyhüsrev Sultan Alaaddin Keykubad'ın kızı Hüdavend Hatun (Allah, İbrahime bahşetmiş olduğu nurla kabrinde onu rahmet ettirsin)'u da zikretmek suretiyle, bu kitabı süslü ve gönül açıcı bir şekilde ikmal etmek istedik. Mezkur Melike'nin vefat tarihi 732 yılının Recep ayının evveline, Pazartesi gününe tarihlidir. Şerefli merkadi, bu kitabın yazıldığı yer olan Nekide mehrusesindeki mezarların en meşhurdur” (Ertuğrul, 2015: 545).

Hüdavend Hatun ömrünün 16 yılını Anadolu dışında Argun Han'ın yanında Tebriz ve Arran civarında geçirmiş, eşinin koyu Budist olması ve bahşiler (Budist rahipler) ile yakın ilişki de olması ister istemez hem Budizm hakkında ve Budist mistisizmi hakkında Hüdavend Hatun'un etkilenmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Birçok farklı dil ve dinden kişinin yaşadığı İlhanlı Sarayında Hüdavend Hatun hem Budist mistisizmine hem de tasavvufa ilgi duymuştur. Sultan Veled'in, Melike Hüdavend Hatun ile ilgili: "Tanrı, onun canını bedeninden önce yarattı ve şah yaptı. O, ezelden dünya (kurulmadan) önce, Hak ilmüne şah olmuştu. Temiz ve asıl odur; çünkü onun saltanatı heblî'dendir (Tanrı ihsanı). Hak'tan gelen saltanat daimidir, sonsuzdur.

Şahlar onun ahlâkını, güzeller de onun cemâlini görmüşler; hem küçükler hem de büyükler onun himmetine hayran kalmışlardır..." (Değirmençay, 2016: 553-554) demesi Hüdavend Hatun'un tasavvuf ehli olduğuna ve Sultan Veled ile yakından tanıştığına delil teşkil eder. Bazı kaynaklarda, IV. Kılıç Arslan'ın eşi ve aynı zamanda Hüdavend Hatun'un annesi olan Fatma Hatun ile üvey annesi Gömeç Hatun, Muineddin Pervane'nin eşi Gürcü Hatun, İlhanlı Hükümdarı Geyhatsu Han'ın eşi Paşa Hatun'un Mevlevi muhibbi oldukları özellikle Hüdavend Hatun'un annesi Fatma Hatun'un Mevleviliği kurumsallaştıran Sultan Veled ile sık görüştüğü iddia edilmektedir (Parla, 2019: 1018).

Oral, Hüdavend Hatun'un asıl adının Selçuki, sıfatının ise Huvand ve Hüdavend olduğunu, "Huvand" tabirinin Moğolca 'da prenses anlamına geldiğini belirtmektedir (Oral, 1939:13). Hüdavend Hatun'un eşi Argun Han'ın diğer eşi Buluhan Hatun'dan olma oğlu Gazan Han (1271-1304) 1295 yılında tahta geçtikten sonra İslam dinini kabul etmiş olup, Gazan Han'ın İslamiyet'i kabul etmesinde Hüdavend Hatun'un önemli rol oynadığı belirtilmektedir (Gültaş, 2021:10). Gazan Han'ın İslamiyet'i kabul etmesiyle İlhanlı/Moğol halkı genel olarak hükümdarlarının dinlerini seçmişler, Anadolu da savaşız bir şekilde bir daha Müslümanların egemenliğine girmiştir.

KAYNAKÇA

- Akşit, A. (2011). Sultan Hatun Hakkında Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen Armağanı. Konya: S.Ü. Basımevi, No: 233
- Aksaray, K. M. I. (2000). Müsameretü'l-ahbâr. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, No. 38
- Alpaydm, B. (2022). Hüdavend Hatun. İstanbul: Niğde Belediyesi
- Değirmençay, V. (2016). Sultan Veled Divanı. İstanbul: Ofis Matbaa Ltd.Şti.
- Ertuğrul, A. (2015). Niğdeli Kadı Ahmed'in El-Veledü's-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Halik'ı, (Cilt I). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Erzi, A. S. (1949). Yusufî Meddah. Yeni İki Varakaya ve

- Gülşah nashası- Hamuşname- Dasitan-ı İblis-i Alleyhilla'ne ve Maktel-i Hüseyin." Belleten 13(49), 188-194.
- Gültaş, S. (2021). Abdürrezzak Kâşânî ve Tasavvufî Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- İbn Bibi, (1996a). El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name). (Cilt 1). (M. Öztürk, Çev.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- İbn Bibi, (1996b). El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name). (Cilt 2). (M. Öztürk, Çev.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Köprülü, M. F. (1943). Anadolu Selçukluları tarihinin yerli kaynakları. Belleten 7.(27), 379-522.
- Oral, Z. (1939). Selçuk Sanatına Dair bir Şaheser Hüdavend Türbesi. Niğde: Niğde Halkevi Yayınları. No:39
- Parla, C. (2017). Melike Hüdavend Hatun Türbesi. IV.

- Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. Niğde: Bizim Büro Matbaacılık. Cilt 3,49-164.
- Parla, C. (2019). Niğde Hüdavend Hatun Türbesi'ne İkonografik Yaklaşım. Social Sciences 14(3), 1007-1032.
- Sümer, F. (1989). İlhanlı Hükümdarlarından Abaka, Argun Hanlar ve Ahmed-i Celâyir. Belleten 53 (206), 175-197.
- Taneri, A.(1966). Müsameretü'l-Ahbâr'ın Türkiye Selçukluları Devlet Teşkilatı Bakımından Değeri. Tarih Araştırmaları Dergisi 4(6), 127-171.
- Topal, N. (2021). Niğdeli Kadı Ahmed'e Göre Niğde ve Çevresi (13-14. Yüzyıl). Cappadocia Journal of History and Social Sciences 14, 78-92.
- Texier, C. (1849). L'Asie Mineure Deuxieme Partie. Paris: Imprimeurs De L'Institut De France

NIĞDE'NİN TARİHİ GÜN YÜZÜNE ÇIKIYOR

**NIĞDE BELEDİYESİ,
5 ASIRLIK TARİHİ YAPIYI
TURİZME KAZANDIRDI**

Niğde Belediyesi tarafından 'Kent Müzesine' dönüştürülen 5 asırlık tarihi Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni, yarından itibaren (27 Mart) kapılarını yeni haliyle ziya-

retçilere açıyor. Niğde'nin geçmişten günümüze yaşam tarzının tarihi nesnelere ve balmumu heykelleriyle yansıtıldığı, aynı zamanda kentin kültür, sanat ve edebiyatının sergileneceği Kent Müzesi ücretsiz olarak ziyaret edilebilecek.

**UZUN SÜREN TITİZ
BİR ÇALIŞMA**

Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, Osmanlı Sadrazamı Sokullu Mehmet Paşa tarafından 16. Yüzyılda yaptırılan, Niğde Belediyesi'nin ise uzun ve titiz bir çalışmanın ardından Kent Müzesine dönüştürdüğü tarihi bedestende incelemelerde bulundu.

**NIĞDE'NİN ÖNDE GELEN
İSİMLERİNİN BALMUMU
HEYKELLERİ**

Kentin tarihi ve turistik değerlerinin korunup gelecek nesillere aktarılması noktasında önemli projeyi daha hayata geçirdiklerini belirten Başkan Özdemir, gazetecilere yaptığı açıklamada, Kent Müzesi'nde Niğde'nin önde gelen isimlerinin balmumu heykelleri, şehre ait tarihi ve turistik yapıların maketleri, Niğde'yi anlatan kıyafetler ve bu yöreye ait nesnelere yer aldığına dikkati çekti.

DENEYİM ATÖLYELERİ...

Birbirinden değerli eserleri barındıran Kent Müzesi'nde unutulmaya yüz tutmuş meslek gruplarının canlandırılmalarının da olduğunu anlatan Başkan Özdemir, aynı zamanda müzenin içerisindeki atölyelerde çocuklara deneyim yapabilmeye imkanı sunulacağını kaydetti.

**BU TOPRAKLARDAN HANGİ
KAHRAMANLAR ÇIKTI?**

Niğde'de hangi medeniyetlerin yaşadığının, tarihte hangi büyük kahramanların bu topraklardan çıktığının, hangi büyük devlet adamlarının burada yaşadığının anlatılacağı Kent Müzesi'nin çocuklara bırakılabilecek en güzel miras olduğuna değinen Başkan Özdemir, "Aynı zamanda dışarıdan gelen misafirlerimize de ilimizin ne kadar kadim bir şehir olduğunu anlatabileceğimiz müzemi-

zi, bugün itibarıyla Niğde'mize kazandırmış bulunuyoruz" diye konuştu.

**AÇILIŞ TÖRENİ RAMAZAN
BAYRAMINDAN SONRA
YAPILACAK**

Niğde Kent Müzesi'nin yarından itibaren ücretsiz olarak ziyaretçilere açılacağını ancak seçim yasakları kapsamında açılış yapamadıklarını ifade eden Başkan Özdemir, seçimlerin tamamlanmasının ardından Ramazan Bayramından sonra güzel bir açılış yapacaklarını duyurdu.

**BAŞKAN ÖZDEMİR'DEN
BAĞIŞÇILARA TEŞEKKÜR**

Kent Müzesi'ndeki eserlerin bir kısmının, Niğde Belediyesi'nin önceki aylarda yaptığı çağrıya kayıtsız kalmayarak, sahip oldukları tarihi nesnelere Müze'ye bağışlayan vatandaşlara ait tarihi kıyafetler, araç ve gereçler, belge ve fotoğraflardan oluştuğuna da

işaret eden Belediye Başkanı Emrah Özdemir, "Müzemize tarihi nesnelere bağışlayan hemşehrilerimize teşekkür ediyorum. Buradan çağrımızı yineliyorum; vatandaşlarımızın elinde, Niğde'ye dair ne varsa müzemizde sergilemeye devam edeceğiz" şeklinde konuştu. Önemli bir tarihi değeri Kent Müzesi'ne dönüştürerek turizme kazandırmış olmaktan mutluluk duyduklarını vurgulayan Başkan Özdemir, Niğde Kent Müzesi'nin Niğde'ye hayırlı olmasını diledi.

**KENT MÜZESİ ÜCRETSİZ
ZİYARET EDİLEBİLECEK**

Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, yarından itibaren tüm vatandaşları Niğde Kent Müzesi'ni ziyaret etmeye davet etti. Başkan Özdemir, ücretsiz olarak gezilebilecek Niğde Kent Müzesi'nin 09.00-17.30 saatleri arasında ziyaret edilebileceğini de sözlerine ekledi.

Ben ve Öteki

Mustafa EVERDİ

İçe bakış bilinçleri acıtır. Dışarı doğru yürüyüş maceradır. Oyalar hayatı sürekli. Yerinde saymak, mahalleye ait olmak bir güvenlik hissi verir. Hiç kimse aşına dostluklar dışında yabancı biri ile konuşmak, haline vakıf olmak istidadı taşımaz. Merakla anlık ilgi göstermek dışında. Mahalle bir emniyet coşkusuyla sarar insanları.

Mahallemden dışarı çıktığımda savunmasız kaldığımı sandım. Çıplaktım ve sarılacağım bütün değerler geride kalmıştı. Acele çıkılan yolculukta valizini unutmak gibiydi bu hal. Yeni mekânların ruhundan bir şeylere tutunmak, orada bulduğumla yetinmek zorundaydım.

Benim gibi değillerdi. Nasıl inanır, düşünür, yaşarlar bilmiyordum. Neye ilgi duyar, nasıl beslenir, nelerle eğlenir bilebilecek durumda hiç değildim. Yuvasından ormanın derinliklerine dalmış bir sincap gibi alıcılarım alarında, her sese, davranışa harekete yoğunlaşıp konuşmadan tanımak için göz atıyorum insanlara. Ortam, milletler cemiyeti gibi her adımda giysileri, görünüşleri, konuşmaları, tavırları değişen bir kaosun resmigeçiydi. Ben toprağın, bozkırın evladydım. Sıcak, kıpırtısız ve adımlarıma dayanıklı, beklerken bulurdum önümde toprağı. Bedenimi sağlam bir zemine bastığım güveniyle sarardı. Şu an kıyısında bulunduğum deniz kıpır kıpır, limana bağlı sandallar bir yere gitmese de hareket halindeydi. Zincirlerini koparmak isteyen küheylanlar gibi iki de bir şaha kalkıyor. Beton rıhtımın altı dalgaların yumuşak darbeleri ile içe doğru oyulmuş, her an geçecek, deniz tarafından yutulacak gibi bir korku yayıyordu.

Öteki, kafasında bandana, kol ve bacaklarını açıkta bırakan şort ve tişörtle her an denize dalacakmış gibi hazırdu enginlere açılmaya. Her yerinde ürkütücü dövmelemlerle yazı tahtasına çevirmişti bedenini. İçimde biriken

kelimeler sonsuzdu. Her biri zihnime hücum ettikçe hangi birini seçeceğimi şaşırırdım. Hâlbuki karşımdaki genç, amacım belirlemiş, hedefine kilitlenmiş bir kararlılık içindeydi. Önceliği bedene işlenen kelimelerde saklıydı.

Ben biriktirdiğim kelimeleri göz temasıyla görmüş okumuş ve dağarcığımda yumuşak bir minder sermiştım, her birine. O her bir kelimenin vücuduna işlenirken saatlerce süren acısını yaşamıştı. Unutması mümkün değildi. Dalgınlık ya da gaflete düşse koluna ya da bacağına bakması yeterliydi. Aralarında deri(n)den bir bağ vardı. Derisine işlemiş bir yaranın silinmez izlerini taşıyordu.

Mahallede uzandığım koltukta, elimde kitap binlerle akmıştı zihnime. O su damlasını andıran kelimeler. Hizaya sokmak, sırasını takip edecek bir düzen vermek mümkün değildi. İçimde bir yerlerde üst üste yığılıyor, depreniyor, dışarı çıkmak için kapıları zorluyordu. Sıkıca kapattığım dudaklarım, beynimden dilime bir emir gelmeden salmıyordu onları dışarı. Her birine önemli görevler veren cümlelerin yanaşık düzeninde yerlerini almak için öylece atıl bekliyordu kelimeler. Oysa karşımdaki insan, doğal bir hayat alanındaydı. Kelimeleri apaçık bir şekilde ortadaydı. Kimseden saklanacak, korkacak, açık ettiklerinden utanacak her baskıdan uzaktı. Zihni yapacağı işe yoğunlaşmış, kendisinden başka dikkat edeceği bir tehdit yoktu ona göre. Kelimeleri yapay zeminlere, pankartlara, meydanlarda görülmesini sağlayacak geniş boyalı afişlere muhtaç olmadan da ortadaydı. Üstelik görünür bir özgüvene sahipti sakın halleri. Saklanmak, ne derler korkusu yaşamak, eleştiri, ikaz, baskı, ceza ihtimali taşımaktan habersiz bir dünyaya aitti.

Mahalle her bir kelimeyi yaldızlamak, sabunlamak, cilalamak, yontmak, eğip bükme sanatı ile yetiştirmişti beni. Öylece doğal halleri ile salıverilmesine şaşırılmıştı. Böyle de yaşanmış, ifade edilmiş, hayatın doğal akışı mümkünmüş diye hayretle. Belki içimdeki sürüye karşılık, onun birkaç kelimesi vardı. Ne var ki her biri şahsiyet kazanmış, emek verilmiş, açılan yaralarla birlikte güzelleşen o halleri ile kişiliğini tamamlayan kelimelerdi.

Başkasına doğru ilk adımın şaşkınlığı üzerimdeydi. İlk hayret ve şaşkınlığı üstümden attıktan sonra yeni bir adıma cesaretlenir, ötekine yürüyüşüm sürebilirdi belki.

Karanlık bir gecede, göğün altında, göğüs kafesinin içinde ya da göz bebeklerinin derinliklerinde, bir yere sığmamak gibiydi kelimeler. Bir hayatın, bir hayalin, bir sabrın içinde bir yere yerleşmesi mümkün olamadı. Bütün sözlüklerin dışında kalmıştı yaralarım. Bütün sözlükleri içine almak zorunda kalmıştım. Yol boyunca yalnızlık yudumlamak, yutkunmak, ben kimim, kimiz biz sorularıyla. Kim olmalıydık?

Belki özlemlerden devşirerek kurduğumuz yuvalardan bihâber olandım. Bir müddet savrulmuş toza benzedim, toprağını arayan. Gözlerimi denizin karanlığına çevirip dalıyorum boşluklara, yakamozlara bile hasret kalıyor geceler. Bozkır gecesinde ateş böcekleri gibi kuru bir dalda birikiyorum. Halimiz, izâhını yapamadığımız hayatın bir sahnesinin ön gösterimi gibi. Hızla akıyor ekranlardan. Anlamak iç çekmeye ve başka bir hayat dilemeye dönüşüyor. Öteki sandığım yine kendimle karşılaşıyorum. Kim bir kayıptan sonra bir şenliğe dönüşür? Kalabalıklara karşır?

Kelimelerin yara olduğunu o zaman idrak ettim işte. Farklı olanı, ötekini aynadan tanıdığım anda.

ŞİİR

BİR BAŞKADIR GÜZEL NİĞDE

BORLU AŞIK SAFAI

Bahçesiyle bağlarıyla
Ovaları dağlarıyla
Taşlı tozlu yollarıyla
Bir başkadır güzel Niğde

Âlimiyle velisiyle
Akıllısı delisiyle
Çobaniyle rençberiyile
Bir başkadır güzel Niğde

Camisiyle türbesiyle
Güzel yüksek kalesiyle
Elma dolu selesiyle
Bir başkadır güzel Niğde

Kayısı elmasıyla
Üzümüyle ayvasıyla
Türlü türlü meyvesiyle
Bir başkadır güzel Niğde

Tarih kokar buram buram
Kim nerde nasıl bulam
Aydınına selam selam
Bir başkadır güzel Niğde

Saat kulesi bir başka
Aşığı getirir aşka
Başlayalım bizde meşke
Bir başkadır güzel Niğde

Dallarında açar iğde
Safa'yem sözüm dinle
Sazımızın her ritminde
Bir başkadır güzel Niğde

ELİF

*Hangi köye gitsem Elif ordadır
Elif Niğde'dedir, Elif Bor'dadır
Yeşil onu söyler, al onu söyler
Elif sarıdadır, Elif mordadır*

*Elif uzun saçtır, Elif karagöz
Türkülerde nağme, şiirlerde söz
Yanık yüreklerde Elif yanan göz
Elif'in ateşi sanki nardadır*

*Bursa'da Uludağ, doğuda Ağrı
Erciyes'te bulut, Toros'ta çağrı
Kadirli'de yanık kızların bağı
Görenler nerdeyse, Elif ordadır*

*Elif kız sevgidir, özlemdir, nazdır
Nice metheyleşem, Elif'e azdır
Aşık Çankaya'nın yüreği közdür
Deşme küllerini Elif kordadır*

Sebahattin ÇANKAYA

Gebere Barajı

Emin Selamoğlu-Araştırmacı Yazar

Niğde de elma bahçelerinin gelişimi ve ekonomiye katkısı önemlidir. Üzüm bağlarının geleneksel olarak yılda iki kere sulanması sulama suyu ihtiyacını azaltırken, elmacılığa geçince bahçelerin 4 ila 6 kere sulanma ihtiyacını doğurmuştur. Su talebinin bu biçimde artışı başta belediye olmak üzere şehrin önde gelenlerinin çözüm aramasına neden olmuştur. Kayaardı Bağları'nın Melendiz Dağlarına bakan yamaçlarında yer alan kar sularının birikmesi ve kaynaklardan beslenen doğal

gölün önüne taştan büyük set ve savacaklar yapılarak (1920-22 yılları arasında) sulama suyu ihtiyacına kısmen çözüm bulunur. O gününün imkanları ile zor koşullarda gerçekleştirilen yapı hala ayakta ve Gökgöl diye bilinir. Gökgöl'de biriken suların kanallar vasıtası ile başta Yeşilburç olmak üzere Kayaardı Bağları'nın sulanması, şimdilik çözümler de elma ağaç dikimi, ve artan bahçeler 30 ların ortalarından itibaren sulama suyu ihtiyacının artmasına neden oldu.

Aslında Kırk Pınar kaynaklarından çıkan suların Giçimik Vadisi boyunca akarak oluşturduğu Uzandı Dere'si hem Niğde Şehir Merkezi'nin içme suyunu hem de bağ ve bahçelerin sulama suyunu karşılaması, yüz yıllardan bu yana süren gelenektir. Vadi boyunca sağ ve sol yamaçlarda uzanan arklar (Kadarak) kot farkından faydalanarak suyun cazibesi ile Kayaardı Bahçelerini sularken, farklı kollarla Tepiran ve Kayabaşı Bahçelerini de suluyordu.

Ama bu sistemde derenin geçtiği arazide bulunan köylerin talepleri, suyun debisinin mevsimsel nedenlerle azalması nedeniyle sık sık anlaşmazlıklara yol açıyor, açılan davalar yıllarca sürüyordu. Bu yüzden Mergava diye bilinen köy terk edildi.

Kesin çözüm bulmak amacı ile yapılan etütler sonucun

da Gicimik Vadisi'nde baraj yapılması kararlaştırıldı. Ama zeminin zayıf olması vadiyi setle keserek baraj yapılmasına engel oldu. Yapılan yeni etütlerle Gebere Mevkii'nde barajın yapılması kararlaştırıldı. Baraj alanı derenin doğal akışı içinde olmadığı için baraja su, yapılan bir kanalla ulaştırıldı. İnşaat 1941'de bitti. Çevresinde piknik alanları vb. tesisler yapıldı.

Köylerin ve Kayaardı Bağlarının ihtiyacı olan suyun dönüşümlü paylaşımı, kuraklık vb nedenlerle aksasa da günümüze kadar sürdü. Günümüzde yapılan Gebere 2 Barajı ile yeni çözümlere gidildi.

Zamanla baraj üzeri ve çevresindeki tesisler ve piknik alanları terk edildi. Günümüzde Niğde Belediyesi'nin girişimleri ile yeni, tesislerde yapılarak bölge eski canlılığına kavuşturuldu.

FOTOĞRAF : MEHMET DEMİRTAŞ

Kapadokya'ya Gelen Seyyahlar

Oğuz ÖZDEM

1-STRABON

Strabon M.Ö. 63/64 yıllarında Amaseia (Amasya) kentinde doğmuş. Varlıklı bir aileden olduğu için iyi bir öğrenim yapabilmiş ve istediği kadar gezmek olanağına sahip olmuştur (Strabon, 2015). Tarih, coğrafya ve arkeoloji denince akla ilk gelenler arasında şüphesiz Strabon da bulunmaktadır.

Strabon, Kapadokya'yı şu şekilde tarif ediyor kitabında: "Kappadokia da çeşitli kısımları olan ülkedir ve birçok değişiklikler geçirmiştir. Fakat bu ülkenin aynı dili kullanan sakinlerinin, güneyde Kilikia Tauros'ları adlandırılan dağlar, doğuda Armenia ve Kolkhis ve değişik dil konuşan aradaki halklar ve kuzeyde Halys Irmağı'nın ağzına kadar Eukseinos ve batıda hem Paphlagonia'lı kabileler ve hem de Phrygia'da yerleşmiş olan Lykaonia'lılara kadar uzanan

Galatia'lıların ve Kilikia Trakheia'da oturan Kilikia'lıları tarafından çevrilmiş oldukları söylenebilir." (Strabon, 2015:1). Arganios'un (Erciyes Dağı) eteklerinde karın eksik olmadığına değinerek bölge hakkında bilgi vermiş. Toprağın kıraç ve çift sürmeye elverişli olmadığına, ateş çukurları bulunan volkanik çukurların bulunduğu, bazı yerlerde arazinin bataklık olduğuna değinerek ayrıca tahıl ve her çeşit davar bakımından zengin olduğunu ekleyerek bölgenin coğrafi ve ekonomik yapısı hakkında fikir sahibi olmamıza çokça katkıda bulunmuş. Sonraki bölümlerde ise Antik Anadolu'nun diğer ülke ve şehirleriyle ilgili önemli bilgiler verdiğini rahatlıkla görülebilmektedir (Strabon, 2015:11-12). 48

2-HANS DERNESCHWAM:

Alman seyyah 1494-1568 yılları arasında yaşamış. Bilime her zaman ilgi duyan eserlerinde de edindiği bilgilere seyahatnamelerinde de yer vermiş. 1553- 1555 yılları arasında yaptığı yolculuğunu İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü' adlı eserinde anlatmış. Anadolu İnsanların geçim kaynağının hayvancılık olduğunu, nisan başlarında köylülerin evlerini terk edip dağlara, yüksek yerlere, su kenarlarına çıktığını belirtmiş. Evlerin kerpiç ve taşla yapıp çamurla sıvalı olduğunu belirttikten bölgenin ekonomik yapısı ve mimarisi hakkında bilgiler vermiş. Ayrıca yerin altında uzun koridorlar ve hücrelerin kazıldığına değinmiş. Halkın bilgisiz olduğunu ve bu yüzden başkalarına bağımlı olduğu düşüncesine yer vermiş. Daha sonra doğuya doğru yola çıkmışlar ve Çorum'a doğru ilerlemeye devam etmişlerdir.

3-PAUL LUCAS:

Kapadokya için Batı dünyası ve Batı uygarlığı için sadece bir keşif olmadıktan bahsetmiş. XVIII. yüzyılda yolculuk yapan seyyahlar başka yerlerin yanı sıra Kapadokya'yı da keşfetmiş ve yeniden Batı'nın gündemine sokmuştur. Antik çağda yazarlarından başlayarak bir sürü insan Kapadokya üzerine sayfa sayfa yazılar yazmışlar ama kimse peribacalarından söz etmemiş. Dağlarda sayısız mağaralar görmüşler. Mağaraların güzelliği şaşırtıcı gelmiş ve düşünceleri şöyle açıklamıştır. "Mağaraların güzelliği şaşırtıcıydı ama asıl suyun karşı tarafına varınca gördüğüm antik anıtlar, inanılmaz bir şaşkınlığa düşürdü beni. Düşündüğümde, şimdi bile allak bullak ediyor beni bu görüntü. Bugüne dek çok yolculuk ettim, ama buna benzer bir şeyi ne gördüm ne de işittim. (Lucas, 1720: 157). Konya da üç gün geçirdikten sonra Argie Dağı'na (Erciyes) tırmanıp bazı bitkileri toplamak için Kapadokya'daki Kaesarei'a (Kayseri) doğru yola çıktığından bahsetmiş.

5- CHARLES TEXIER :

Fransız bilgini arkeolog Charles Texier'in 1830'lu yılların başında Anadolu'yu gezerek hazırladığı ve 1862 yıllarında Fransa'da yayımlanan "L'AsiaMinore" adlı eserinde Kayseri (Sezar'a) üzerinden Ürgüp'e doğru giderken Yolların arızalı oluşundan bahsederek su ve yeşillikten yoksun olduğuna değinmiş. Yaylalarda hayvanlar için meralar olduğu gibi çiftçilere iyi hasat temin edecek ve bahçelerde taze, kuru meyve ihracına müsait arazinin olduğuna ve bunların Kayseri

üzerinden İstanbul'a gittiğini söyleyerek gözlemlerini aktarmıştır. Bölge için verdiği bir diğer bilgi ise burada yaşayanlar hakkında. Bütün Kapadokya şehirlerinde olduğu gibi burada da üç kısımdan oluşan ahaliyi şu şekilde anlatmıştır: "Nüfusça az olan Müslüman kısmı "kale" denilen yüksek noktanın etrafında sakinlerdir. Ortaçağda şehri müdafaa eden asıl hisar ise burası değildir. O doğu taraftaki yüksek bir dağın tepesindedir ve Romalılar devrine aittir. Ermeniler şehrin kuzey taraf mahallesindedirler. Bunlar nüfusça Türklerden fazla ve onlarla münasebetleri iyidir. Nevşehir hakkında bilgi vermeye şu sözlerle devam etmiştir: "... Burası Kapadokya'nın en mühim merkezlerinden biridir. Kilisesi büyük ve yeni tarzdadır. Damat İbrahim Paşa Nevşehir'de İslam merkezi temeli vücud getirmek maksadıyla 1763 tarihinde oldukça büyük ve güzel bir cami inşa ettirmiş. Cami kubbelidir ve minaresi vardır. İstanbul'daki Sultan Selim cami stilinde yapılmıştır. Buraya Nevşehir ismini Türkler vermişlerdir. Fakat Rumlar buranın antik ismi olan Nyssa namını muhafaza ederler." diyerek civarda pek çok mağara bulunduğunu da eklemiştir (Texier, 1998: 104).

6- WILLIAM J. HAMILTON :

Hamilton'un 1842 yılında yayımladığı iki ciltlik eserinde Kapadokya ikinci cildinde yer bulmuş ve en çok etkilendiği bölge olmuştur (Hamilton, 1842: 239- 285). Kapadokya'nın ünlü ürünlerinden olan taş olduğundan bahsetmiştir. Vadiye varınca çok sayıda Türkmen çadırı bulunan ovaya geldiklerinde kadınların yol kenarlarındaki çeşmede bir şeyler

yıkadıklarını gördüğüne değinmiş. Gümüş paradan oluşan tek tip baş süsleri taktıklarını ve Grek miğferinin kanatları gibi yüzlerinin yanını örttüğünü ve garip küpeleri olan birinden şu şekilde bahsetmiştir; "...kulağın memesine geniş bir halka geçirilmiş ve buna yaklaşık on santimetre uzunluğunda demirden yapılmış sekiz ya da dokuz toplu iğne bağlanmıştı. Her iğnenin ucuna da bir metal para iliştirilmişti." O döneme ait giyim tarzıyla ilgili bilgiler yansıtmıştır (Hamilton, 1842: 243-244).

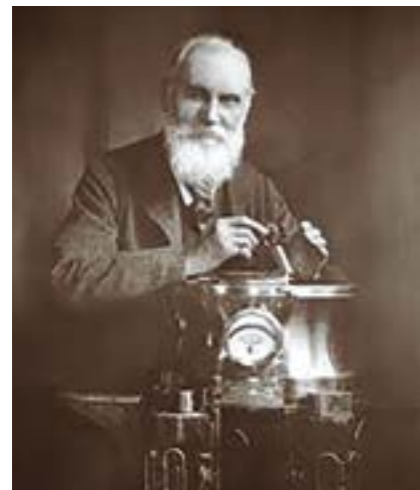
7- FELDMAREŞAL HELMUTH VON MOLTKE:

1835 yılında Bükreş'ten başlayan yolculuk 1838 yılında Anadolu'yu içine almaktadır. Kayseri'den Ürgüp'e devam eden yolculuk sırasında tercümanını ayağını incitmiş onun için hekim aramışlar. Üç günün ardından devam eden yolculuklarında Ürgüp'e gelmişler. Ve mektubuna şu şekilde yazmış düşüncelerini: "... Yamaçlarından aşağı yarım saat kadar zamanda indik. Karşı tarafta güzel Ürgüp kasabası yayılıyordu. Dimdik ve mağaralarla garip bir şekilde oyuk oyuk olmuş bir kayanın üzerindeki eski bir kale kasabasının tepesinden bakıyordu. Ürgüp'ün evleri taştan, son derece zarif bir şekilde yapılmıştır." diyerek Ürgüp hakkında bilgi vermiştir (Moltke, 1969:219) Kısa ve süratli bir ilerleyişten sonra büyük ve sevimli Nevşehir kasabasını taçlandıran beyaz kaleyi gördük. Nevşehir Almanca Neustadt demektir. Bu da Fars dili ile Almanca arasındaki garip benzerliğin bir misali daha" (Moltke, 1969:219).

8- WILLIAM FRANCIS AINSWORTH:

Anadolu'ya yapmış olduğu seyahatlerini 1842' yayımlanmış. Ele aldığı eseri Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu olmak üzere pek çok yeri edinmektedir. Nevşehir ile ilgili gözlemlerini şimdilerde Gülşehir olan yazarın Arapsun diye bahsettiği yer hakkında şu bilgileri aktarmıştır. Üç yüz evin bulunduğu büyük bölümü mağara ve az çok yer altında nehir boyunca sayısız mağara oyulduğuna değinmiştir. Ve bunların sayıları ve çeşitliliği karşısında şaşkınlığını gizleyememişler. Mağaraların bazıları gömü yeri bazılarının da ibadet yeri olarak kullanıldığını ancak çoğu konut olarak kullanıldığını değinmiştir. Nevşehir'in fiziki özelliklerini şu şekilde aktarmıştır: "... ekibimizin ardından atlarımızı sürdük, ancak gördüğümüz yeni ve şaşırtıcı gariplikler bizi yeniden durdurdu. Nehir boyunca uzanan bir vadiden geçtikten sonra, kendimizi birdenbire peribacası konileri ve sütun biçimli kayalardan oluşan bir ormanın içinde bulduk. Sanki çok eski ve büyük bir kentin harabeleri gibi, bitmek tükenmek bilmeyen bir karmaşa içinde etrafımızda yükseliyorlardı. Zaman zaman bu kaba saba koniler, sivri uçlu tepelerinin üstünde büyük ve şekilsiz kaya parçaları taşıyordu. Ancak çoğunlukla da fantastik biçimlerde görünüyorlar, biri aslana, diğeri bir kuşa, timsaha ya da bir balığa benziyordu (Ainsworth, 1842:170)

9- HEINRICH BARTH:

Berlin Üniversitesinden mezun olan Barth, Arapça öğrenip Arabistan'ı seyahat etmek istemiş. Bu seyahatinde de ülkemize uğramadan geçmemiş ve Nevşehir'i görmeden gitmemiş ve eserini 1860 yılında yayımlamıştır. Ürgüp'e Kayseri üzerinden gelmişler, Argaeus (Erciyes) da havanın harika olduğundan farklı tepelerden Hasan Dağının görüldüğünden bahsetmiş. Jeolojik yapıya da değinerek kireçli tüflerin varlığından bahsetmiş. Vadi kenarında birçok kuşburnu olduğunu söylemiştir. İlerideki köyün Boyalı Köyü olduğundan volkanik kayaların varlığından kendilerini bekleyen köyün Karain olduğundan bahsetmiştir. Karacaören köyünün evlerinin sivri kemerli, zarif müstakil olduğundan bahsetmiştir. (Bu köyler günümüzde de aynı isimle anılmakta) Ürgüp'e geldiklerinde de bölge hakkında izlenimlerini aktarmıştır. Ürgüp insanlarının maddi durumunun iyi olduğunu ve şehrin güzel inşa edildiğinden bahsetmiştir. Nüfus hakkında da bilgi vermiş. 1500 haneli olduğundan nüfusun çoğunluğu Müslüman Türkler oluşturuyor. 1000'i Müslümanlar 500'nü Yunanlılar olduğundan bahsetmiştir. Sinasos köyünde (Mustafa Paşa) Müslümanların daha az yaşadığını belirtmiştir. (Barth, 56-63).

10- A.D. MORDTMANN:

1850-1859 yılları arasında Anadolu'ya gezi yapmış ve gezide elde ettiklerini kitap haline getirmiş. Bu yöreleri ilk Paul Lucas tarafından bahsedildiğini fakat şüphe ile bakıldığını ancak Texier ve Ainsworth tarafından da bahsedildiğine değinmiştir. Halkın geçim kaynağı olarak bahçelerinde yetiştirdiği kayısı, elma, üzümden sağladığını gözlemiştir. Yoluna Uçhisar'a oradan merkez olan Nevşehir'e devam etmiştir. Nevşehir hakkında bilgiler vererek gözlemlerine devam etmiştir. Muşkara olarak anılan Nevşehir'in Damat İbrahim Paşa zamanında gelişmeye başladığını şehrin nüfusunun 30 bin olduğunu söylemiştir. Sonraki durağı Arabisun (Gülşehir) olmuş. Kızılırmak kenarında kurulmuş şehir hakkında gözlemlerini aktarmaya devam etmiştir. Şehrin 200-300 evden oluştuğunu aralarında kayadan oyma evlerin de olduğunu Kara Vezir Mahmut Paşa tarafından buraların güzelleştirilmesiyle Gülşehir ismini aldığını söylemiştir. Mordtmann, 501-504)

11- J.R. STLINGTON STERRETT :

Sterrett'in Asya'daki iki yolculuğunun sonuçları 1884-1885 yazıları 1888 yılında yayınlanmıştır. Bölgede çok sayıda şapelin varlığından Bizans Azizlerinin resimlerinden mezarlardan bazılarında insan iskeletlerinin bulunduğu bahsetmiştir.

Bu tip mezarların evlerde de sıklıkla görüldüğünü Hamilton'un sözlerinde olduğu gibi halkın güvercinleri ve ölüleri bir arada olduğundan bahsetmiştir. Ve sayısız güvercinlerin yaşadığını da aktarmış. Nevşehir'de büyük camilerin varlığına değinerek. Anadolu'nun doğu yerlerin de ise Yunanların Türkçe konuştuğunu belirtmiştir (Sterrett, 1888: 231-239).

12- ERNEST CHATRE:

Büyük volkanik plato uzakta görünen Erciyes'i ve yağmur suyuyla oyulmuş derin çentiklerin olduğunu ifade etmiş. Bölge hakkında yaptığı coğrafi gözlemleri anlatmaya devam etmiştir. Su kanallarından birkaçının denize ulaşmak için çok zayıf olduğu göllerde veya bataklıklarda kaybolduklarını geriye kalanların ise Kızılırmak'ı biraz daha genişletmek için geldiklerini belirtmiştir. Tahıl ve üzüm bağı kültürünün gelişmiş olduğunu ve birçok keçi, at koyun sürülerinin otlatıldığı steplerle kaplı olduğunu söylemiştir (Chatre, 1898; XI-XIII).

13-. W.M.RAMSAY :

Ramsay, Küçük Asya coğrafi ve tarihi çalışmalarını Türkiye'de yaşayan Rumlara değindiğini bu kitabında amaçları arasında okuyucuyu Türkiye'nin kalbine götürmek olduğunu söylemiştir. Güçlü bir inançla başladığı seyahatine 5 yıl boyunca 1880-1884 yılları arasında karısı ile Türkiye'ye yerleşmişler ve birçok seyahat gerçekleştirdiklerinden bahsetmiştir. Melegobi (Derinkuyu) evlerin yerin altında olduğundan bahsetmiş, dar geçitlerden oluşan odaların birbiriyle birleştiği evden eve geçişin varlığından söz etmiştir. Kapadokya'nın bazı ilçelerinde Bizans tarihçiler tarafından Troglodte olarak tanımladığı kayalık ve altında yaşayan çok eski zamanlara dayandığını söylemiştir. Burada yaşayan Yunanlıların (Kayseri, Niğde, Bor...) Yunancayı unuttuklarını söylemiştir. Burada yaşayan insanların eğitimleri hakkında bilgi vermiş. Yunanlıların daha çok sanat, edebiyatla uğraştıklarını Türklerin medreselerin

gölgesinde kaldığını söylemiştir. Yunanlıların cesur olduğunu fakat fazla güvenilmemesi gerektiğini söylemiş ve Yunanlıların ayaklanmacı olduklarını gözlemlerini kitabında yer vermiştir (Ramsay, 1897: 240-249).

14- ROMAN OBERHUMMER- HEINRICH ZIMMERER:

Alman ekiple 1899 yılında Anadolu'ya gelmiş ve arkeolojik incelemeler yapıp, Yabancı seyyahlar hakkında biraz bilgi vermiş. Fransız Paul Lucas'a vurgu yapmış, 1705 geldiğinde Kapadokya'daki mağaralar şüpheliydi. 1837'de Ainsworth tarafından da onaylanınca Ürgüp ve tuhaf piramitlerin varlığı onaylanmış oldu. Niğde üzerinden yollarına devam etmişler geniş alanlar, verimli bahçelerden bahsetmiş, şehir 6000 kişi olduğuna değinmiş. Nevşehir ve Ürgüp arasında erozyon bölgesi olduğunu, kayaların oyulmuş olduğunu ilk olarak Nar köyü daha sonra Uçhisar ve Ortahisar Maccan ise görüntüsünün net olmadığını söylemiş.. Ürgüp'te vakit geçirdikçe Ürgüplülerin misafirperverliğinden etkilendiğinden bahsetmiştir. Bölge de Ankara-Kırşehir- Nevşehir- İncesu güzergâhında atla posta taşımacılığı yapıldığını ancak; bu taşımacılığın çok zaman aldığını söylemiştir (Oberhummer-Zimmerer, 1899: 133-136). 74

15- HANS - HERMAN GRAFF VON SCHWINITZ:

1905'te yapmış olduğu ziyaretin notlarını 1906 yılında yayınlamış. Bölgenin bulunduğu konumunu Doğuda Erciyes dağı, kuzeyde Kızılırmak batıda tuz gölü güneyinde Hasan dağı şeklinde aktarmıştır. Soğanlı Dere'den Kızılırmak'a kadar yarıkların varlığından ve bunların binlerce yıldan sonra oluşan erozyon sonucu meydana gelmiş tüflerin şekli olduğunu ve tepelerde oluşan piramitlerin varlığını söz etmiştir.. Bölgede oyma binaların yanı sıra taştan yapılmış binaların varlığından bahsetmiştir. Ürgüp'ten sonra ziyaret edilecek yer Yunanlıların kaldığı Sinasos olmuştur. Burada da Ürgüp'teki gibi kayadan oyma evlerin olduğunu 1500 yıl önce yapılmış olan kaya kilisesinin kullanıma açık olduğunu anlatmıştır.. Kayaların depo olarak kullanıldığını eski dönemlerde tahılların çillenmeden saklanabildiğini aktarmıştır. Güvercinlik olarak genelde yukarıda kaya odaların kullanıldığını ve güvercinin kutsal sayıldığı için yemediklerini gübresi zahmetli olduğu için 50 kilosunu 1.30 Mark'a satıldığını söylemiştir. (Schwinitz, 1906: 126-150).

16-. HANS ROTT :

Avusturyalı mimar olan Hans Rott 1907 yılında bölgede bulunmuş. At üzerinde yaptıkları yolculuklarını Erciyes üzerinden Gereme harabelerine yapmışlar. Buranın Ürgüp yakınındaki Göreme'yle karıştırılmaması gerektiğini bu ismin eski Kapadokya'dan geldiğini mağara anlamında olduğunu söylemiştir. Gereme'nin verimli arazilerinin ve su kaynaklarının bilindiğinden bahsetmiştir. Burada çektiği fotoğraflarla çok zaman harcadığını Roma zamanında kalma harabeyi inceleme zamanının kalmadığını eklemiştir. Hamilton'un buradaki manzara için anlatacak betimleyecek kelime bulamayışını Texier'in haritasında çizdiği gibi güzelliklerin görülebileceğini anlatmıştır (Rott, 1908: 209- 213).

17- GUILLAUME DE JERPHANION:

Arkeolog ve yazıt bilimci olan Fransız Jerphanion , 1907-1912 de ele aldığı çalışması Kapadokya'da kaya kiliseleri hakkında bilgi sunmaktadır. Bölgede geçtiği yerlerdeki kiliseler hakkında bilgiler vermiş. Sinasos'tan Cemil'e, Damsa'ya oradan Göreme'ye Zelve bağlarına gittiklerinden bahsetmiştir. Kapadokya'da en eski kiliseyi Maccan yakınlarında gördüklerine değinmiştir. Zelve'nin mağara döneminden kalma gibi görüldüğünü dar kayalık akarsu yatağında olduğunu söylemiştir. Kilise ve şapellerin varlığından bahsetmiş fakat yıpranmış halde olduklarını da eklemiştir (Jerphanion, 1932: V-VIII). 77

18- R. M. DAWKINS :

Seyahat ettiği yerlerde lehçelerle ilgilenmiştir. 1909-1911 yıllarında yaptığı çalışma olan Modern Greek in Asia Minor'de Nevşehir hakkında bilgiler de içermektedir. Kapadokya'nın Helenizm merkezini Ürgüp olduğundan bahsetmiş. Bölgede Türk etkisinin sönük olduğunu belirtmiştir. Ürgüp'te 5000 Hıristiyan 10 000 Türk, Nevşehir de ise 10 000 Hıristiyan'ın 14 000 Türk 'ün yaşadığını söylemiştir. Yunanların okullar sayesinde varlığını sürdürdüğünden bahsetmiştir. Mustafa-paşa, Soğanlıdere dar uzun vadiye paralel taştan oyma ev ve kiliseleriyle ünlü olduğunda eklemiştir. Gülşehir hakkında nüfusunun fazla olduğunu söylemiştir. Hıristiyanların buraya Misti'den geldiğini söylemiş ve Karavzir tarafından Gülşehir'in geliştirildiğinden bahsetmiştir (Dawkins, 1916: 6-30).

19- BÉLA HORVÁTH :

Anadolu adlı eserini objektif olarak, gerçek hayatın izlerinde kalmaya özen göstererek hem Macar halkının kendi dilinde okuyabileceği hem de kardeş halk olarak nitelendirdiği Türk halkına ilgi uyandırma isteğinden bahsederek Turan Cemiyeti'nin de desteğiyle Balkan savaşlarının ateşinde Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde 1913 yılı yaz ve sonbahar aylarında gerçekleşen yolculuğunu kaleme almıştır. Nevşehir'e doğru süren yolculuklarında Niğde'den geçerek devam ediyor. Eski dönemlerin Hıristiyanlarının dinlerine bağlılıklarını Anadolu'da bugüne kadar gelen kilise, manastırların, kutsal binaların sayısının gösterdiğini söylemiştir. Yolculuklarına devam ederken rehberlik yapan Rumlar tarafından misafir edildiklerinden övgüyle bahsetmeden geçemiyor. Seyahati sırasında yürürlükteki para birimlerinin karmaşıklığından devletin belli başlı gelir kaynakları vergiler, gümrükler, vakıfların katkı payları ve bazı diğer kaynaklar olduğundan bahsetmiştir. Devletin Avrupa basınına yayımladığı gibi her ne kadar iç açıcı olmasa da büyük kriz olarak tanımlanabilecek kadar kötü olmadığına değinmiş. Devletin kalkındığından ve bunun Nevşehir'e etkisinden şu şekilde bahsetmiştir: "Bu genel kalkınmanın izlerini Nevşehir'de de görmek mümkün. 25 bin nüfusa sahip kentin sakinlerinin yaklaşık yarısı Türk, diğer yarısı da Rum. Dağın yamacında kurulan kent, verandalı, balkonlu ve sütunlu evleriyle son derece hoş bir görüntü çiziyor. Dağın tepesindeki İbrahim Paşa Kalesi'nin kalıntıları ise bir kartal yuvası gibi olduğundan bahsediyor.

20- NAHİD SIRRI ÖRİK :

Nahit Sırrı ÖrİK'in Anadolu'da- Yol Notları 1936, Bir Edirne Seyahatnamesi 1941 ve Kayseri, Kırşehir, Kastamonu 1955'de yayınladığı üç kitabın birleşmesiyle oluşan eser o döneme ait önemli bilgiler sunmaktadır.1936 senesinin Kasım ayında Ankara'dan Kırşehir Yerköy'e doğru hareket etmiş ve yol güzergahında Mucur, Hacıbektaş ve bir sonraki durağı ise Avanos olmuştur.

21-.İSMAİL HABİP SEVÜK:

Yazar 'Yurttan Yazılar' kitabında Fırat'tan Toroslara, Karadeniz yalıları ve Yukarı Doğu diyarı olan üç bölgeyi gezmiş ve gördüklerini kaleme almıştır. Ürgüp'te şöyle bir rivayet var diyerek başlamış anlatmaya: "Eskiden bir Ürgüplü Türkistan'a gitmiş. Nereli olduğunu sordukları vakit, memleketinin adını söyleyince: • Öyle ise sizin memleketin taşı çok, demişler. Ürgüplü şaşırır: • Doğru, fakat siz bunu bu kadar yıllık yoldan nasıl biliyorsunuz? Meğer "küb", yani kup, çok demekmiş; "Ur" da kale ve kaya manasına gelirmiş. Rivayetlerin koynunda hakikatler gizlenir; bu rivayetten belli, Ürgüp'ün adı ana vatandan geldi." (Sevük, 1987:118-119). Yazarı bunların yanında en çok şaşırtan Peri bacaları olmuş. Ürgüp'ün etrafının jeoloji harikalarıyla dolu olduğunu ve taşın sadece in ve kovuk olarak düşünülmeceğini betimlemeleriyle yinelemiştir. Elisée Reclus'un Cihan Coğrafyasında Peri bacalarına nasıl değindiğinden şu şekilde bahsetmiştir: "Elli metre kadar yükselen mahrut biçimli sütunlar. Temelleri sencabi, yahut kırmızımtırak, temellere yakın yerleri yeşil, daha üst kısımları boz ve donuk renkli;

bütün bu heyulâi sütunların, binlerle ve hep birden, akşamın alacalı zamanlarında uzaktan görünüşleri; sanırsın ki karşında devler tarafından kurulmuş korkunç bir ordugah var." (Sevük, 1987:122). Yazar Ürgüp Peri bacaları ziyaretini 7 Temmuz 1936 yılında gerçekleştirmiştir.

22- YORGO SEFERİS:

Yorgo Seferis'in, 'Kapadokya Kaya Kiliselerinde Üç Gün' kitabı 1950'de kaleme aldığı ve 1953'de basılan gezi günlüğüdür. Ankara'dan saat 7.15'de yola çıkan yazar Mucur'dan sonra Avanos yönüne sapmışlar. Daha sonra Hacıbektaş'a varmışlar yolun burada onların için zorlaştığından bahsetmiştir. Verdiği bu bilgilerle bölgenin siyasi ve fiziki yapısı hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır: "... Ve işte insan aklının alabileceği en şaşırtıcı

biçimlerin ortasındayız şimdi. Olabilecek tüm sivrilik biçimleri: diş, çivi, köşe, ege, testere, bıçak, hepsi de olağanüstü boyutlarda, parçalanmış, kırılmış, karmakarışık, taşlaşmış, sarıyor çevremizi. Anlatılmaz bir toprak parçalanması bu; her yanda, her türden monolitler dikili, kimilerinin tepesinde kayadan külahlar var; renkleri bir sel yatağından ötekine geçtikçe değişiyor, kimi zaman beyaz, kimi zaman pembe, ya da hafif bir yeşil."(Seferis, 1997:17).

23- LORD KINROSS:

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra seyahat yaşayışının kalkmasıyla 1951 yılının yazında Anadolu'nun bir kısmında yapılan bir seyahatin kaydı olan "Kutsal Anadolu Toprakları" adlı eser Nevşehir'den bahsettiği bölümü Kapadokya ve Yunanlar başlığında yer verirken Bizans tarihçilerin bölge hakkındaki düşüncelerine yer vermiştir. "LeoDiaconus: O ırka önceleri Troglodytes (mağara insanı) denmekteydi, çünkü delikler, yarıklar ve labirentler oluşturmakta; mağara ya da sığınak gibi yerlerde yaşamaktadırlar. (Kinross, 2003:216) diyerek binanın içine labirentler ve merdivenlerden geçerek zar zor tırmandıkların söz etmiş. Mağaranın içinde üzüm ve meyve ağaçlarıyla dolu olduğunu da eklemiştir. Selçukluların 11. Yüzyılda Anadolu'ya yerleşerek Roman ve Bizans toplumunun dokularına son verdiğini ve İmparatorluğun yerine eyaletler kurup tekrar göçebe yaşam koşullarını getirdiğini söylemiş.

Ramsay'ın kayıtlarında Hıristiyan şehirlerinin göçebe kabile şehirlerinden kendini soyutladığından bahsettiği bilgisine yer vermiş. Ama pek çok kişinin önyargılı Bizans İmparatorluğundansa ılımlı Selçuk sultanlarının yönetimine girmeyi tercih ettiğinden, Hıristiyanların Türk ordusunda ücretli askerlik yaptığının, Türk erkeklerinin Hıristiyan kadınlarla evlendiklerinden bahsetmiştir. Ramsay'ın öne sürdüğü düşünceleri eklemiş, "pek çok yerdeki Hıristiyanlar yavaş yavaş doğu ruhunu ve baskın olan ırkın doğu dinini almışlardı." diyerek Yunanlıların Kapadokya'daki varlıklarını 21. Yüzyılın başlarına kadar sürdürdüklerini ifade ederek Nevşehir'deki maceralarına son vermişler, yeni yol haritalarında onları artık Karaman beklemektedir (Kinross, 2003:217).

KAR YANGINI

Ayşe AYDOĞAN

Aralık ayı Aziz Mahmut Hüdayi'nin o meşhur beytinde ifade ettiği üzere; gelip geçmiş, kuşlar gibi uçup gitmişti. Ardı sıra bekleyen ocak da kuru ayazlı kulakları buz kesen bir akşamüstü, öylesine alelacele yazılmış bir veda mektubunu usulca masanın üzerine bırakan mahzun sevgili gibi ayağını süreyerek çıkmak üzereydi. Fakat hâlen kar yağmamıştı.

Gırıyle turuncunun harmanlandığı o âsûde gece vakitlerinde gözümü göğe diyor: İtulmaz dağlarının zirveleri beyaz, yarın Niğde'ye de kesin kar yağar, diyor lâkin sabaha gözlerimi hayal kırıklığı ile açıyordum. Nasıl oluyorsa rüzgar fırtına halinde ansızın geliyor, tüm bulutları alıp ardı sıra sürüklüyor; bize ondan geriye, yalancı kış güneşinin aydınlattığı parlak ama soğuk kuşluk vakitleri kalıyordu.

Doğu kesimlerinden kar haberlerini seyrederken; kara kış, beyaz felaket, çetin kış şartları gibi esef verici cümleler kullanılmasına derinden üzüntü duyuyor; sanki bu kaplaşıp, talihsiz ifadeler yüzünden kar bize küsüyor da ondan mütevellit gelip içimizi şenlendirmiyordu. Halbuki o, bu yakıştırmaların hepsinden beri ve âriydi. Çünkü o kara değil beyazdı; felaket değil rahmetti; çetin değil, zahmet olmayınca rahmet olmazı açıklayan muhteşem bir metafordu. İşte bütün bu düşünceler zihnimde çarpışıp dururken; Perşembe Pazarı'nda bir patates soğan tezgahının önünde buldum kendimi. Bu gürültülü kalabalığa farkına varmadan dalmış, o hercümercin içinden kendimi eski Ermeni Kilisesi'ne doğru atarken; diğer taraftan tezgahın başındaki ihtiyar adamın : Melendiz patesi bu apla, yilli, sarı pates, dediğini duymuştum. Anadolu Türkçesini sevdiğimi bir kez daha hissederek, mütebessim çehremle yola revan olmuşum.

O günlerde Ermeni Kilisesi restore edilmiş, muazzam bir sanat atölyesi olarak yaşatılmaya devam etmişti. Bu atölyeyi muhakkak görmeli, sanatçılarla tanışmalıydım. Beklediğim kar gelmemişti ama bir ressamla tanışmak, karda yürümek kadar içimi ısıtırdı. Çünkü sanat, bunca dünya kaygısı içinde tutduğumuz en güvenli en temiz limanlardan biriydi.

Atölye'nin arka bahçesinden girmeye karar vermiştim ki; tarihi yapının özenle tamir edilen duvarlarına acımasızca püskürtülen spreya boyaları izleri öfkeme galebe çalmıştı. Tarihi esere yapılan bu meş'um saldırının faillerinin büyük bir cehalet ve duyarsızlık içinde olduklarını, muhakkak yakalanıp cezalandırılmaları gerektiğini hatta anlamsızlık buhranı içinde kirlettikleri bu taşların kendilerine tek tek temizletilmesi gerektiğini düşünmüştüm. Ancak saatin çoktan geçtiğini atölyenin de kapalı olduğunu farkedince: Yarın gelirim, dedim kendi kendime. Kapının üzerindeki zamana yenik düşen freskler onları nakşeden ellere sonsuz bir saygı duygusu uyandırdı içimde. İnsan dokunuduğu her şeyi güzelleştirebilmeliydi. Bir tarafta tarihi bir yapının taşlarının maruz kaldığı spreya boyası terörü, diğer tarafta yüzlerce yıl evvel aynı taşları bir sanat harikasına çeviren eşsiz eller...Keşke benim de parmaklarım böylesine maharetli olsaydı, derken parmak uçlarımın üşüdüğünü ve onları istemsizce montumun ceplerine sakladığımı gördüm. Sanat galerisini ardımda bırakıp giderken, beyaz parlak bir kar tanesinin usulca gelip burnuma konduğunu hissettim. Yanılmış olamazdım, kardı. Onu derhal bir diğeri takip etmiş gözümün önünde uçuşan kar taneleri önce incecikten ellif elif diye düşerken, birden yapa yapa yağmaya başlamıştı. Evet, lapa lapa değil yapa yapaydı. Dede Korkut Kitabı'nın orjinal nüshalarını okurken; harika bir şekilde ve tam da olması gerektiği gibi, yapa yapa yağın kardan bahsedilmişti. Yün yapağına benzetildiği için bu tabir seçilmiş ama nasıl olduysa sonradan lapa lapa denmeye başlamıştı. Ben o günden beridir yapa yapayı daha sempatik bulduğum için heyecanla: İşte yapa yapa yağıyor, deyivermiştim. Soluma düşen Kible Camii ve biraz metruk ve kimsesiz Şeyh Bahaeddin Türbesi'nin yanından sevinçle geçip giderken caddenin sonu beni Akmedrese'ye kavuşturmuş, karşımda her zamanki asil duruşuyla Hüsamettin Ağa Camii; "Karın yağdığını görünce kar tutan toprağı anlayacaksınız" diye başlayan Sezai Karakoç mısrasına nazire yaparcasına, kubbesinde ağırladığı kar tanelerini tutmuş, onlarla başını beyaz bir takke gibi örtmüştü. Kar da, bu unutulmaz ânı gürültüsüzce icra ederken; nazik, sessiz, naif ve yumuşak bir duruşla şehri usulca dinginleştirmişti.

FOTOĞRAF : ORHAN PIRLAK

Birkaç saate varmadan kar kendini iyiden iyiye hissettirmişti. Niğde, gökten sakince ama durmaksızın inen kar tanelerine teslim olmuş, iki aydır beklediği kar yağışını adeta büyük bir hürmetle karşılamıştı. Öyle ki; yapraklarını döktüğünden beridir dalları çıplak kalan ağaçlardan tutun da, yaz boyunca güneşten kavrulan çatılardaki kiremitlere varana dek canlı ve cansız her nesne bu günü özlemle bekliyordu sanki. Çocuklar daha bir kıpır kıpır, kediler daha bir telaşlı, kuşlar sığındıkları çatı oluklarında şükür tesbihinde. Maddeye dair ne varsa flulaştırıp, baktığım her yöne şâmil yüzlerce binlerce kar tanesinin istilasına uğramak; belki de insanın gönülden razı olduğu ender işgal oluşlardan biriydi. Çünkü o rahmetti ve Allah gökten kar gibi yağınca, demişti Büyük Şair...

Kaldırımlarda kimi telaşlı, kimi sakince atılmış ayak izleri birbirine karışmış; Kilise Camii'ne çıkan yokuşta çocuklar biraraya gelip kar topu oynamaya başlamışlardı. Sağım da kalan eski taş konağın yüksek duvarlarına, duvarları kadar heybetli demir kapısına bakarken çocukken en çok merak ettiğim evin bu olduğunu hatırlamıştım. Aşağı Kaya başı mahallesindeki görkemli birkaç konaktan biri de oydu, dolayısıyla merakımıza galip geliyordu. Kilise Camiinin duvarları damı karla kaplanmış, siyah bazalt taşları bir dantela gibi süsleyen bembeyaz kar, şahane bir uyumla mahalleye ayrı bir güzellik katmıştı. Yoluma buraların daha evvel sit alanı ilan edilmeyeşine hayıflanarak devam ederken; diğer taraftan karda yürümenin içimdeki sonsuz bahçede yürümek gibi olduğunu anlamıştım. Bu sonsuz bahçeden apartmanın kapısına gelene dek; kalbimdeki kar yangınına eşlik eden Kar şiiri ile o büyük yolculuk hiç bitmesin istemişim.

“...Sesin nerde kaldı, her günkü sesin,

Unutulmuş güzel şarkılar için

Bu kar gecesinde uzaktan, yoldan,

Rüzgâr gibi tâ eski Anadolu'dan

Sesin nerde kaldı? Kar içindesin!

Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam!

Uyandırmayın beni, uyanamam.

Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına,

Allah aşkına, gök, deniz aşkına

Yağsın kar üstümüze buram buram...”
(Ahmet Muhip Dıranas)

...

KIŞ GÜNLERİ

Murat Soyak

Dışarısu buz gibi soğuk olsa da içimizi ısıtan bir mevsimdir kış. Sabahleyin çocuklarda bir sevinç, bir heyecan...

—Kar yağmış kar!
—Anne, kar yağmış!

Şimdi çocuklar, pencereye burunlarını dayamışlar dışarıyı izlemekteler. Evimizin önündeki ağaçlar kar altında daha bir güzel görünüyor. Yoldan birkaç kişi geçiyor. Sıkıca giyinmişler. Gözleri karlı, buzlu yolda. Şimdi yürürken daha bir dikkatli. Allah korusun, kayıp düşmekte var.

Kışın eve çekiliriz, kalbimize... Dışarıdaki sesler azalırken; iç ses kendisini duyurur.

Kendimizi dinlemenin vaktidir.

“Hayat Bilgisi” kitabında bir kış resmi var. Sevimli mi sevimli... Şöyle ki:

Şöminede uyumlu alevler, çay çevresinde anne, baba, dede... Çocuk yere uzanmış bir kitabı okumaktadır. Hemen yanında kedi, örgü ipini çekiştiriyor; kendince oynuyor. Her şey yerli yerinde; bir eli yağda, bir eli balda derler ya işte öyle. Mutlu aile görüntüsüdür bu.

Dertsiz insan olur mu? Başka açıdan bakınca farklı görünüm arz edecektir kış.

Gerçeklere doğru bir teneffüs... Şimdi uzak köyler kar altında, çıkmaz olmuş yollar. Şehir ne yana düşer? Evler içine kapanmıştır. Bir dokun bin ah işit. Odun-kömür var mı, yeter mi? Ekmek, iş, aş var mı? Ve başlayan hastalıklar... Hayatın içinden bir kış resmi: İçinde yoksulluk, çaresizlik ve yaşanan acılar...

İki ayrı kış resmi bir yerde buluşur: Kar rahmettir, berekettir.

“Kışı güzel olan memleketin, baharı da güzel olur” derler. Yaşanan zorluklar, sıkıntılar gelecek güzelliğin, iyiliğin habercisidir.

—Kardan adam yapalım mı?
—Kartopu oynayalım.

Koşarak dışarıya çıktılar. Kış ve çocuk birbirini hasret iki dost gibi. Kar, sevinci çoğaltıyor. Soğuk olsa da dışarısu, umursamaz çocuklar. Kartopu ısıtır avuçlarını. İşte sokak arasında toplanıvermişler. Daha kardan adam yapılacak. Bitmez tükenmez tembihler sıralanır ama nafi. Annelerin içinde bir korku: Ya üşütürse, ya düşerse...

Uzun kış gecelerinde sohbetlerin tadı da bir başka olur. Şimdilerde insanlar birbirine uzak, yabancı gibi. Komşuluk ilişkileri zayıfladı. Hal hatır sormalar azaldı. İletişim çağındayız ama insanlar sahici yakınlığa, komşuluğa, dostluğa hasret.

Uzun kış geceleri demiştik değil mi? Peygamber kıssalarının, askerlik hatıralarının, memleket havadislerinin, masalların anlatıldığı demdir. Sohbeteye doyum olmaz. Evimize ak sakallı bir amca ile hanımı gelirdi şimdi her ikisi de rahmetli oldu. Ne güzel anlatırlardı sanki dillerinden bal akardı! O kış dinlediğim Peygamber kıssalarını hiç unutmadım.

Evvel zamanda kahveler içilirdi. Çocuklara kahveden pek verilmezdi. Kahve içmek büyüklere mahustu. Ahir zamanlarda kahve, yerini çaya bıraktı. Sohbeteye eşlik eden çaydır.

Çaysız olmaz efendim. Dumani üstünde sımsıcak çay, kış günlerinde daha bir aranır. Sohbeti tamamlar adeta.

Sezai Karakoç, “Kar Şiiri” ile başka ufuklara götürür bizleri.

**Karın yağdığını görünce
Kar tutan toprağı anlayacaksın
Toprakta bir karış karı görünce
Kar içinde yanan karı anlayacaksın
Allah kar gibi gökten yağınca
Karlara sıcak sıcak saçlarına değince
Başını önüne eğince
Benim bu şiirimi anlayacaksın
Bu adam o adam gelip gider
Senin ellerinde rüya gelip gider
Her affın içinde bir intikam gelip gider
Bu şiirimi anlayınca beni anlayacaksın
Ben bu şiiri yazdım âşk çeşidi
Öyle kar yağdı ki elim üşüdü
Ruhum seni düşününce ışıdı
Her şeyi beni anlayınca anlayacaksın**

Gündelik işlerimiz, alışkanlıklarımız karın yağmasıyla sarsılır. Zira olağanüstü bir yaşantıdır bu. Kış bütün görkemiyle çevremizi kuşatmıştır. Hatırlamanın, muhasebenin, yeniden düşünmenin zamanıdır.

—Haydi eve!

—Daha kardan adam yapacaktık anne.

—Yarına kalsın, üşüdünüz.

—Hayır, üşümedik biz!

Anne ve çocuklar arasındaki bu tür konuşmalar uzar gider. Çocuklar için kış, yeni bir evrendir; bitmez tükenmez keşiftir. Kış dışarının sertliğini, hayatın gerçeklerini duyurur kendi dilince. Yeni oluşu muştular. Zira toprak kar sularıyla beslenmektedir. Yeryüzü bahara hazırlanır. Gelecek güzel günlerin hazırlığıdır bütün bu devinmeler. Nihayetinde çiçek çiçek bahar gelir; sabrın meyvesidir.

Sayfalarında rahmet, bereket filizlenen kış kitabını okuyalım derim. Kışın halleri zor olsa da Rabbim bir kolaylığı beraberinde vermektedir. Daha nice kışlara...

Gönül sığacağı daim olsun!

NIĞDE KÜLTÜR YOLU

Muharrem Çifcibaşı

Sosyal Bilgiler Öğretmenini Zeynep Hanım öğrencilerine yaz tatili başlamadan önce ödev olarak, yaz tatilinde hangi şehri ziyaret etmiş iseler, o şehirle ilgili tanıtıcı bilgiler içeren performans çalışması yapmalarını istedi. İstanbul'da ortaokul altıncı sınıfı bitiren Yusuf zaten yaz tatilini dört gözle beklemekteydi. Yaptığı plana göre yazın Niğde'ye büyüklerini ziyarete gittiğinde Niğde'nin tarihi ve turistik yerleri ile ilgili güzel bir ödev yapmayı kafasına koymuştu. Hem Niğde'yi gezecek, hem de arkadaşlarına Niğde'yi tanıtmaya imkân bulacaktı. Öğretmeninden yüksek bir not alırsa buda ekstra bir kazanımdı.

Okulların yaz tatiline girmesi üzerine Yusuf, annesi, babası ve kardeşi ile birlikte dedeleri, anneanne, babaanne ve akrabaları ziyaret için yola koyuldular. Özel araçları ile İstanbul-Ankara ve Ankara-Niğde otoyolunu kullanarak konforlu bir yolculuk sonucu memlekete ulaştılar.

Sağ salim biten yolculuğun sonunda büyüklerine kavuşmanın sevinci ile hasret giderdiler. Çok kalabalık ve koşturmanın hüküm sürdüğü kargaşa içerisinde İstanbul'dan, sakin şehir Niğde'de bulunmanın tadını çıkarabiliyordu artık.

Çarşıya, pazara, cadde ve sokağa çıktığında bir yerlere yetişmek için koşturan insan kalabalıkları göremedi. İnsanlar kaldırımlarda oldukça sakin dolaşılıyor, alış-verişini yapıyordu. Yolculuk sonrası dinlenme faslı bitince kuzeni Erdi ile buluştular.

Akranı olan kuzeni Erdi ile yapacakları gezi planı doğrultusunda Niğde'yi yakından tanımak istiyordu. Niğde ile ilgili haberleri takip ederken, "Kültür Yolu" projesini okumuştur. Yusuf ve Erdi kafa kafaya vererek, "Kültür Yolu" nu tanımaya karar verdiler. Çekecekleri fotoğraflar, alacakları notlarla güzel bir çalışma için ön araştırmaları yapıp, hafta sonu harekete geçmeyi aileleri ile paylaştılar. Erdi ev sahibi olarak planladığı güzergahı Yusuf'a anlatıp onayını aldıktan sonra, Niğde'nin tarihi yapılarını tanımak ikisinin de bilgi birikimine katkı sunacağı bilinci ile geziye başladılar.

Erdi:

- Yusuf gezimize Niğde Kalesinden başlıyoruz. Not defterin, kalemin ve cep telefonun hazırsa haydi hayırlısı gidiyoruz.

Yusuf:

-Tamam Erdi ben hazırım. Bu yaz tatilini en iyi şekilde değerlendirip Niğde'yi tanımak ve tanıtmak istiyorum. İki kafadar birlikte Niğde Kalesinden başlayarak, tarihi dokuyu tanımaya başladılar. Kalenin ana kapısından geçerek birimleri dolaşıp, Niğde'yi seyretmek için saat kulesinin olduğu bölüme geçtiler. Yusuf okuduğu yazıda kale ilgili aldığı bilgileri hemen not etti. Niğde İl Kültür Turizm Müdürlüğü sitesinde şu bilgileri yer almaktaydı.

"Niğde Kalesi, Eski Niğde şehrinin bulunduğu tepeyi çevreleyen kale üç surla çevrilmiştir. Bugün tepenin kuzeydoğusunda bir hisarı içine alan kısım ayakta kalabilmiştir. Yakın zamana ait yıkıntıları arasında meskene çevrilen iki burcun kalıntıları görülebilmektedir. Bu sur muhtemelen Sungurbey Cami'nin yanına kadar uzanıyordu. Sungurbey Camisi'nin karşısındaki surlardan ayakta kalan az bir kısım restore edilmiştir. Batı taraftaki sur ve burçlar tamamen kaybolmuştur. Kalenin ayakta kalan tek burçtan ibaret ana kulesi tepenin en yüksek noktasına yapılmıştır. Nispeten daha iyi korunmuş olan bu ana kule, dikdörtgen burçlara yaslanan surlardan çok daha yüksektir. Ana kulenin duvarları yıkılmamış ise de iç kısmında bulunan birçok oda ve hücre tamamen harap olmuştur.

Güney kısmında yapılan onarımlara rağmen surun ana hatları zorlukla seçilebilir. Kalenin tarihi hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Alt duvarlarında Arap Bizans çeşni var ise de MÖ 8'inci asırda yapılmış olma ihtimali vardır. Kale 1740 yıllarında Sadrazam İshak Paşa tarafından onarılmıştır. Bugün ise Belediye tarafından tepenin etrafı duvarla çevrilerek, Tepenin üstü park haline getirilmiştir. Kalenin eski burçlarından birinin üzerine yapılmış bulunan meşhur saat kulesi fevkalade güzel bir eserdir ve adeta Niğde'nin sembolüdür. Fakat kitabesi olmadığı gibi hakkında fazla bir bilgi de yoktur. Ancak stil yoluyla 19'uncu yüzyıla tarihlenir. Saat Kulesi kalenin batı burçlarından birinin üzerine inşa edilmiştir."

Kültür Yolunun birinci durağını enine boyuna inceleyen Erdi ve Yusuf Saat Kulesinin saat başı vuran çan sesini diledikten sonra, hemen kale surlarına yakınında bulunan

Rahmaniye Camini ziyaret ettiler.

Niğde Kültür Envanterine baktıkların da Eski Kale içerisinde bulunan,

"Rahmaniye Cami, Dikdörtgen planlı düz damlı camiler gurubuna girmektedir. Abdurrahman Paşa tarafından 1747 yılında yaptırılmıştır. Orijinal özelliği büyük ölçüde korunan camii, dıştan 9.25 x 12,20 metre boyutlarındaki harim ile Kuzey tarafına yerleştirilen 3,70 x 10,55 metre ölçülerinde üç gözlü son cemaat yeri ve kuzeydoğu köşesinde tek şerefeli minareden oluşur. Duvar ve minarede sarımsak renkte ince yontu trakit taşı, son cemaat yerinin sütun ve cümle kapısının kemer ve sövelerinde bazalt, mihrapta alçı, örtü sisteminde ahşap ve kiremit malzeme kullanılmıştır.

Camii duvarlarında tek sıra basık kemerli büyük pencerele açılarak cephe masifleri giderilmiştir. Yapı sadedir. Son cemaat yerinin sütunları, İon nizamının özelliklerini yansıtmak üzere iki kıvrımlı başlıklara sahiptir. Cephe duvarları, pencerenin üst kısmından itibaren kornişle kuşatılmıştır. İç mekânda dikkati çeken süsleme ise mihrapta görülür. Mihrap mukarnas kav saralıdır. Taç kısmında üçgen alınlıklar olup kıvrım dal, lale ve çeşitli çiçeklerle bezenmiştir. Mihrap toplam yedi ince silmeyle üç yandan kuşatılmıştır. Yapının süslemelerinde dönemin özelliği olan barok süslemeler görülür."

Rahmaniye Camiinde ayrılan kuzenler hemen Rahmaniye Caminin güneyinde bulunan Alaaddin Camisine ulaşırlar. Daha önce Alaaddin Camisinin girişi kapısı ile ilgili biraz bilgisi olan Erdi bir kaynak araştırması yaparak Yusuf'a doğru bilgileri anlatır.

“Alaeddin Cami, Niğde sancak beyi Ziynettın Beşare tarafından 1223 yılında yaptırılmıştır. Kitabesine göre yapının mimarları, Üstad Sıddık ve kardeşi Gazi'dir. İnşa kitabesinde ise Müstenireddin adı geçmektedir, bu kişinin caminin inşaatından sorumlu yapım yöneticisi olduğu anlaşılmaktadır. İnşa kitabesinde, caminin 1223 yılında I. Alâeddin Keykubad (1220-1237) döneminde Emîr-î Ahur Abdullah oğlu Zeyneddin Beşare Bey'in Müstenireddin'e inşa ettirmesini emrettiği okunmaktadır.

Bazı onarımlar geçiren cami iki kapılıdır. Doğuya bakan kapı üzerinde yaz aylarında 09:30 – 11:00 saatleri arasında oluşan gölge, “Taçlı Kadın Başı” silüetini ortaya çıkarmaktadır. Efsaneye göre yapının ustası, âşık olduğu ve hiç evlenemeyeceğini bildiği Niğde Sancak beyinin kızına duyduğu aşkı sonsuza dek yaşatmak için kapı süslemesindeki taş resmetmiştir.

Mimarisi

Tamamı düzgün kesme taştan yapılmış olan cami, doğu yönünde yan tarafa alınmış abidevi cümle kapısıyla dikkati çeker. Yapının yüksekliğini aşan ve tamamen geometrik motiflerle süslenmiş olan bu kapıdan başka kuzey yönünde, minarenin alt köşesinde klasik Selçuklu nişi şeklinde ikinci bir kapı daha bulunmaktadır. Biraz yüksekte olan bu kapı, ahşap hatıllı özel bir mahfile açıl-

maktadır. Bu unsur Anadolu Türk mimarisinde camilerde görülen özel mahfillerin erken örnekleri arasındadır. Silindir biçimindeki minare, iki renkli kesme taşlardan yapılmış orijinal Selçuklu sanatı örneklerindedir.

Caminin ön bölümü, mihrap duvarı boyunca çapları, yükseklikleri ve şekilleri birbirinden farklı yan yana üç kubbe ile örtülüdür. Bu bölüm, kalın ve kademeli silmelere sahip üç geniş kemerle kuzeydeki bölümlerden ayrılmakta ve mihrap önünde enine gelişen bir ana mekân meydana getirmektedir. Diğer bölümler, caminin merkezindeki küçük bir iç avlunun etrafında yer alan mihrap duvarına dik tonozlarla örtülmüş bulunan üç nef biçiminde görülebilir. Ancak, bu yapıda mihrap duvarına dik, derinliğine bir gelişme söz konusu değildir. Büyük Selçuklu cami mimarisinin izlerini taşıyan bir planlama, enine gelişen mihrap önü kubbeli cami planıyla birlikte bir deneme mahiyetinde ele alınmış olmalıdır. Bu durum, yapının Anadolu Türk mimarisinin gelişme çizgisi içindeki önemini arttıran bir özellik olarak ele alınmalıdır. Mihrap ve minber taşlandır.”

Özellikle “Taçlı Kadın Başı” silüetini görmek için çaba harcayan Erdi ve Yusuf Alaaddin Cami ziyaretlerini tam güneşin giriş kapısına vurma saatinde bulunmaya gayret etmişlerdi. Cep telefonu ile resmini çeken kuzenler, fotoğrafta resmi daha net görünce mimari çalışmaya hayranlıkları bir kat daha arttı.

Kaleden ayrılıp sola döndüklerinde Sungurbey Cami onları davet ediyordu. Her taşı ile tarih kokan camiyi tanımak elbette bir zorunluluktur. Niğde Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün cami ile ilgili verdiği bilgiyi okudular. “İlhanlılar Döneminde Niğde Valisi olan Sungur Bey tarafından yaptırılan caminin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte minare kaidesinde yer alan vergi kitabesindeki 735/1335 yılı binanın tamamlanma yılı olarak kabul edilmektedir. Yapının minberindeki başka bir kitabede Sungur Bey ile Ebû Said Bahadır Han'ın adı geçmektedir. Bundan dolayı yapının 1316-1335 yılları arasında inşa edildiği düşünülmektedir. Caminin mimarı bilinmemektedir. Fakat minber ile muhtemelen kuzey taç kapısının ahşap kapı kanatlarını Hoca Ebubekir, daha sonraki döneme ait doğu taç kapısının ahşap kapı kanatlarını ise Hacı Muhammed isimli ustalar yapmıştır. Niğde Kalesinin güneybatısındadır. Bazı onarımlarla günümüze gelen cami, örtü sistemi ve minareler haricinde orijinal özelliğini ve fonksiyonunu korumaktadır. Doğü taç kapısı asıl giriş açıklığı üzerinde 874 H./1469-70 M. tarihli vergi kitabesi bulunur. Muhtemelen bu tarihte cami tamir görmüş olabilir.

Eyvan Gotik Mimarisinin bir özelliği olarak kaburgalı tonozla kapatılmıştır. Eyvanın yan duvarlarına simetrik yerleştirilen mihrabiye, zeminden yüksekte tutulmuştur. Eyvanın duvarları tamamen bitkisel, geometrik ve figürlü süslemeyle dekore edilmiştir. Dikkati çeken en önemli bezeme, mihrabiye ve eyvan köşe sütunceleri arasında kalan ve sekiz kollu yıldızlardan oluşan, geometrik motiflerle bezenen panolar dıştan, kıvrık dallar arasına yerleştirilen çeşitli hayvan başları, spiral kıvrık dalların uçlarında ve aralarındaki boşluğu doldurur vaziyette; kuzey panoda 37 güney panoda ise 42 figür vardır. Bunlar; Kuş, fil, oğlak, at,

Yapı barut mahzeni olarak kullanılırken, XVIII. yy. ortalarında mahallede çıkan yangın sonucu cami yanmış, örtü sistemi ve minareler de tamamen yıkılmıştır. Sonrasında tamir edilerek ahşap direkli ve düz toprak damlı cami şeklini almıştır. Yapı 1948 yılı civarı tekrar onarım görmüş doğu taç kapısındaki minarelerden biri yeniden yapılmıştır. Cami, doğu- batı doğrultusunda meyilli bir arazi üzerine inşa edilmiş ve dıştan 28.45x37.10 metre ölçülerindedir. Yapı, harim, doğu ve kuzey cephelerde birer taç kapı ile doğu cephenin güney tarafına camiye bitişik yerleştirilen türbeden müteşekkildir. Cami inşasında sarımsı renkte ince yontu trakit taşı kullanılmıştır. Yapı inşasında oldukça temiz ve itinalı bir işçilik görülür. Doğü ve kuzey cephelerde birer taç kapıya yer verilmiştir. Ayrıca kuzey cephenin doğu köşesinde merdivenle çıkılan fevkani, “bey kapısı” vardır. Çifte minareli abidevi taç kapının doğu cepheye yapılması arazinin topografik yapısıyla alakalıdır. Doğü taç kapısı eyvan türünde olup, iki yandan birer minareyle sınırlandırılmış ve Türk Mimarisinde kendine özgü seçkin bir yeri vardır.

panter, antilop, ejder, sıçan, boğa, tavşan, maymun, köpek, aslan, koyun, ördek ve balık figürlerinden oluşmaktadır. Bunların On iki hayvanlı Türk Takviminin bir hatırası olarak, taç kapıyı bezemek amacıyla yapıldığını sanmaktayız. Keza, Kuzey Taç Kapı da geometrik, bitkisel ve figürlü bezemelerle dekore edilmiştir. Cami de batı duvarın alt tarafında 4, doğu duvarın alt tarafında 1, üst tarafında 3 ve kuzey duvarın üst tarafında bir pencere orijinal özelliklerini koruyarak günümüze gelmiştir. Camide ahşap bezemeyi kuzey ve doğu taç ahşap kapıları ile bugün Dışarı Cami'nde bulunan minberinde görmekteyiz.”

Sungurbey Camimde uzun süre vakit geçiren kuzenler camiyi iyice tanıdıktan sonra hemen bitişiğinde bulunan Bedestene geçtiler. İnşa edildiği dönemden itibaren pek çok görev üstlenen ve onarımlar geçiren Bedesten bugün Niğde Şehir Müzesi olarak hizmet vermekte olduğunu öğrenip, Niğde ile ilgili tarihi objeleri görmemiz gerekir diyerek, müzeyi gezdiler.

Niğde ile ilgili obje ve materyaller ile tarihi bir yolculuk yaptılar. Tabi ki; Bedesteni de merak ettiler. Nedir diye araştırdıklarında, Sokullu Mehmet Paşa Bedesteni adında bulunduğunu ve resimlerini inceleme imkânı buldular.

Bedestenin ayrılıp Dumlupınar İlkokulu olarak bilinen tarihi yapıya dışardan baktılar. Uzun yıllar ilkokul olarak kullanılan binayı takip ederek Rum Kilisesine yöneldiler. Bugün kütüphane olarak kullanılan kilise hakkında içeri girerek kaynak araştırması yaptılar. Kütüphanenin öğrenci arkadaşları tarafından aktif olarak kullanılıyor olması ve tarihi bir yapının harabe durumdan kültür ve eğitim amacıyla kullanıyor olmasına çok sevindiler.

Hazır kütüphanenin içerisinde iken baktıkları Niğde Kültür Envanteri adlı kaynaktan şu bilgiye rastladılar.

“Rum Kilisesi: Merkez Eski Saray Mahallesi’nde bulunan kilise Bazilika planlıdır. Bazalt cinsi düzgün kesme taş ile inşa edilmiştir. Yanlarda ve ortada altışar sütun üzerine oturan nar teksi vardır. Kilisenin iç kısmı uzunlamasına ikişer sütun ve üç kemerle üç sahına ayrılmıştır. Sütun başlıkları yaprak motifleriyle süslüdür. Kıрма çatısı kiremitle örtülmüştür. Ana sahını örten tonozun orta kısmında; ortada Hz. İsa ve etrafında 4 havari tasviri, buna simetrik olarak bitkisel motiflerle süslü rozetler bulunmaktadır. Ayrıca kemer yüzlerinde melek ve havari tasvirleri bulunmaktadır.”

Bu sıcak ve kitap kokan ortamdaki ayrılan Erdi ve Yusuf yolun karşısına geçerek Sanat galerisi olarak kullanılan Ermeni Kilisesine geçip Resim Sergisini gezme imkânı buldular.

Bu kilise ile ilgili bilgi ise şöyle idi.” Ermeni Kilisesi: Merkez Eski Saray Mahallesi’nde bulunan Bazilikal planlı olan kilise kesme taştan yapılmıştır. Kapısı önünde bulunan iki tane sütun hali hazırda araları taşlarla örülü revaklı avlunun ana unsurlarını teşkil etmektedir. Esas giriş batı cephede olup kitabe yeri boştur ve etrafı kabartma haç şeklindedir. Dar yüzlerde birer, uzun yüzlerde 4 adet pencere vardır. Uç kısmı uzun ekseni istikametinde ikişer sütun ve üç kemerle üç sahına ayrılmıştır. Freskler tamamen tahrip olmuş izleri ancak kemer içlerinde görülmektedir. Sütun başlıkları da yaprak motifleriyle süslüdür. Kıрма çatısı da bazalt taş plakalar ile kaplıdır. Kitabesi yok biraz üst kısımda bulunan kiliseye mimari yönden benzemesi nedeni ile 19. yüzyıla tarihlenmiş olup, gerekli olan restorasyonu yapılırsa bitişiğindeki kiliseyi yalnızlıktan kurtaracak görünümdedir. Revakların açılması iç ve dış temizliğin yapılması gerekmektedir.”

Kendi şehirleri olan Niğde’yi tanımak için yaptıkları planı adım adım uygulayan Erdi ve Yusuf, Cullaz Sokağına dalarak eski yapılar arasında sanki geçmiş ile buluştular. Beton yığınları arasında geçen çocukluk hayatları arasında iki katlı taş binalar ve dar sokakları teneffüs etmek oldukça nostaljik bir günü yaşama imkânı buldular.

Kuzenlerin kafaları dolmuş, gözleri fal taşı gibi açılmış amam mideleri boşalmıştı. Erdi:

- Niğde Belediyesi tarafından işletilen Tabal Gastronomi Evi’ne gidelim hem dinlenir hem de Niğde mutfağını tanıyız dedi. Yine tarih kokan bir bina ve iyi dekore edilmiş bir alanla karşılaştılar.

Erdi:

-Niğde Belediyesi sitesinden aldığım bilgiye göre, Niğde mutfağını tanıtmak için kurulan ve işletilen bu merkezin adı çok derinlerde. Şöyle ki; Gastronomi Evine ‘Tabal’ adının verilmesi, Milattan Önce 800’lü yıllarda Niğde ve çevresinde hüküm süren Tabal Krallığının o dönemin yeme içme kültüründe önemli bir yere sahip olmasıdır.

Niğde’nin Çiftlik ilçesine bağlı Göllüdağ zirvesinde 1930’lu yıllarda çıkarılan Tabal Krallığına ait önemli eser olan çift aslan heykelinin de bugün Niğde Müzesi’nde sergilenmekte olup, bu nedenle Gastronomi Evi’nin tanıtımının ‘çift aslan’ figürü ile yapılmaktadır.

Burada Niğde yöresine has yemekler misafirlere ikram edilmektedir. Bunlar, Söğürme, ayva boranası (coğrafi işaretli), Niğde tarhana çorbası, Arapaşı çorbası, Kaşarlı pide, Fındık lahmacun, Kıymalı yumurtalı pide, Haşlama içli köfte, Tereyağlı humus, Babagannuş, Şakşuka, Tahinli köz patlıcan yoğurtlaması, Barbunya pilaki, Portakallı kereviz, Gavurdağı salatası, Toros salatası, Bulgurlu cız-bız köfte, Küşleme, Yağlı kara, Ekşili ufak köfte, Niğde küp peynirli cevizli erişte, Etli lahana sarması, Kuru kabak sarması, Tas kebabı, Köfter kavurması, Cevizli elma dolması gibi 100’e yakın yiyecek, içecek ve salata yer alıyor.

Tabal Krallığı hakkında bilgi edinen Erdi ve Yusuf Tabal Gastronomi Evi’nde Niğde’nin nefis yemeklerini tadarak, Niğde’nin zengin mutfağı ile tanışarak, hemen karşılarında duran abidevi bir yapı dikkatlerini çekti.

Gastronomi evinden biraz yürüyerek önüne geldikleri yapı taş işçiliğinin ve mimarisinin nadide bir eserydi. Tabelada Ak Medrese yazan yapının giriş kapısına hayran hayran baktılar ve merakla hemen internette araştırmaya koyuldular.

Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedinde; Niğde'de Karamanoğulları devrinde yapılmış bir medrese diye bahsedilen yapı hakkında şu bilgi ile karşılaştılar.

“İlk yapıldığında büyük ihtimalle muhteşem taç kapısının ve taşlarının beyazlığından dolayı Akmedrese olarak adlandırılan bu değerli sanat eseri, kitâbesine göre 812'de (1409-10) Karaman beyi Alâeddin'in oğlu Alâeddin Ali Bey tarafından yaptırılmıştır. İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan vakfiyesi Rebülevvel 818'de (Mayıs 1415) tertip ve bir yıl sonra tasdik edilmiştir. Bu vesikaya göre medrese o zaman Yuğutaş denilen mahallede inşa edilmiş, Hanefî ve Şâfiî mezhebine göre eğitim yapmak üzere vakfedilmiştir. Medresenin evkafı arasında Niğde bedesteni, buna bitişik han, Meydan mahallesinde çifte hamam, birçok dükkân, arazi, değirmen, bağ vb. bulunmaktadır.

Akmedrese ortası avlulu, çift katlı medreselerin en güzellerindendir. Cephesinin ortasını yüksek ve çok zengin biçimde işlenmiş mermerden bir taç kapı süsler. Üst kat bu cephede kaş kemerli ikiz pencereler halinde dışarı açılmıştır. Ancak

geç devirlerdeki bir tamirde bu zarif pencereler bozularak yerlerine düz pencereler yapılmış ve dışarıdan üst kata çıkışı sağlayan merdivenler ilâve edilerek cephenin ahengi bozulmuştu. Fakat Türk mimarisinde bir yenilik olan bu ikiz pencere galeri son yıllarda yeniden eski biçimine dönüştürülmüştür. Pâyelerle yapılmış bir revakın çevirdiği avlunun bir tarafında yazlık büyük mescit eyvanı vardır. Alt katta tonozlu on hücre ile büyük eyvanın iki yanında kubbeli birer mekân yer alır. Üst katta içten merdivenle ulaşılan ve cephedeki ikiz pencereleri sayesinde havadar bir cihannüma biçiminde olan iki mekândan başka revakların gerisinde tonozlu sekiz hücre vardır. Buradan iki merdiven, kubbeli mekânların üstünden medresenin damını teşkil eden taş döşeli terasa çıkışı sağlıyordu.

Akmedrese'yi yaptıran Ali Bey'in nerede öldüğü ve kabrinin nerede bulunduğu bilinmiyor. Medresenin eyvan mescidinin iki tarafındaki kubbeli mekânlardan birinin kışlık dersane-mescid olduğuna, diğerinin ise bazı benzerlerindeki gibi banisinin türbesi olarak düşünüldüğüne ihtimal verilebilir. Taç kapının itinalı ve çok zengin süslemesine karşılık diğer kısımlarda büyük bir sadelik hâkimdir. Fakat burada da ince bir zevk mahsulü halinde taş üzerine oyma süslemeler görülür. Akmedrese bir dönem müze olarak kullanılmıştır. 2024 yılı itibarıyla kültürel çalışmalar yapılması için planlamalar yapılmaktadır.”

Akmedrese'yi tanıyan kuzenler yolun karşısına geçerek halk arasında Dışarı Camii olarak bilinen Hüsamettin Ağa Caminin tanıtım tabelasını okuyup ardından camiye ziyaret ettiler.

Türkiye Kültür Portalındaki bilgiye bakan Erdi ve Yusuf Hüsamettin Ağa Caminin tarihçesi ve mimari yapısını okuyarak şu bilgilere ulaştılar.

Dışarı Cami (Çelebi Hüsamettin Cami) Saruhan Mahallesi Bor Caddesi üzerindedir. Yapının inşa kitabesi yoktur, fakat XVI. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Günümüze bazı onarımlarla gelen cami, orijinal özelliğini büyük ölçüde korumakta ve işlevini devam ettirmektedir. Daha önce yıkılan son cemaat yeri aslına uygun yeniden inşa edilmiştir. Yapı, tek kubbeli camiler sınıfındadır. Dıştan 17.10x17.10 metre ölçülerinde harim, kuzeyinde 5.40x17.10 metre ölçülerinde üç kubbeli son cemaat yeri ve kuzeybatı köşesinde yer alan tek şerefeli minareden oluşur. Cephe duvarlarında ve kubbe kasnağında sarımtırak ince yonu trakit taşı, minare de kül renginde mihrapta

ise kül rengi kesme taş kullanılmıştır. İtinalı işçilik göze çarpar. Cephe duvarları oldukça yüksek tutulmuştur. Yapının bütün duvarlarında iki sıra pencere açılarak monotonluk giderilmeye çalışılmıştır. Son Cemaat Yeri köşelerden pandantiflerle geçilen üç kubbeyle örtülmüştür. Harime girişi sağlayan 1.15x2.10 metre ölçülerinde cümle kapısı kuzey duvarının ortasına yerleştirilmiş, basık kemer ve söveler mermerden yapılmıştır. İç mekâna aydınlık, her duvarda eşit şekilde sekizi alt sırada, sekizi üst sırada ve biri de kubbe kasnağında olmak üzere on yedi pencereyle sağlanmıştır. Camide aşırı süsleme yoktur. Dikkati çeken bezeme mihrap ve müezzin mahfilindedir. Hüsamettin Ağa caminin çok yakın ve batısında bulunan Niğde Müzesine doğru hareket eden gençler, müze ile ilgili ön bilgiler edindiler. Bu bilgilere göre Niğde Müzesinde bir anlamda Niğde toprakları üzerinde yaşayan Medeniyetlerin tüm izleri ve kalıntıları mevcuttu. Duydukları kadarıyla bir mumyaya ev sahipliği yapan müzede oldukça zengin bir içerik bulunmaktaydı.

“Niğde Müzesi”nde, Orta Anadolu arkeolojisinin Paleolitik çağdan başlayarak kronolojik düzenle sunulduğu 6 teşhir salonu bulunmaktadır.

1.SALON: Paleolitik ve Neolitik Çağa tarihlenen Kaletpe Obsidyen Atölyesi kazılarında ve Neolitik Çağa tarihlenen Pınarbaşı Höyük, Köşk Höyük ve Tepelik Höyük kazılarında bulunan obsidyen aletler ile Neolitik ve Kalkolitik Çağ'ın önemli merkezi durumundaki Köşk Höyük kazılarında ele geçirilen ünik eserler, mezar buluntuları, tanrı ve tanrıça heykelcikleri, antropomorfik vazo ile M.Ö. 4883 yılına tarihlenen “Köşk Höyük Kalkolitik Ev”inin birebir kurgusu teşhir edilmektedir. Bu nedenle de salon, “Köşk Höyük Salonu” olarak adlandırılır.

2. SALON: Eski Tunç Çağına (M.Ö.3.bin) tarihlenen Göltepe Höyüğü kazılarında ele geçen madenci köyü buluntuları ile höyüğün karşısında yer alan Kestel ka-

lay maden ocağındaki galeri girişi teşhir edilmektedir. Maden galeri girişi önünde ve yanlarında aslına uygun cevher zenginleştirme aletleri, potalar ve madenci kaplarının kurgulamaları yapılmıştır. Galeri girişinin hemen yan tarafında ise bir küp mezar içerisinde hoker tarz gömüt ve ölü hediyeleri teması işlenmiştir.

Salonda ayrıca, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın (2.bin) önemli merkezi olan Acemhöyük (Puruşhanda) kazısında açığa çıkarılan saray buluntuları sergilenmektedir.

3.SALON: “Geç Hitit-Frig Salonu” (M.Ö.1.bin) Hitit İmparatorluğunun yıkılmasından sonra, Anadolu'da ortaya çıkan Geç Hitit şehir devletlerinden Nahita ve Tuvanuva krallıklarına ait fırtına ve bereket tanrısı stelleri, Hitit Hiyeroglifiyle yazılmış kitabeler, Kaynarca Tümülüsü buluntuları, Frig dönemi seramikleri Göllüdağ Geç Hitit yerleşmesinin hava fotoğrafları ve “Göllüdağ Aslanı” sergilenmektedir.

4. SALON: Helenistik, Roma ve Bizans Dönemi buluntularına ayrılmıştır. Salonun bir bölümünde; Tepebağları, Porsuk Höyük ve Achemhöyük kazılarında ele geçirilen buluntular ile pişmiş toprak ve cam eserler, mühür baskıları, Roma Dönemi Heykelticikleri ve Bizans Dönemi eserleri yer almaktadır.

Salonun diğer bir bölümünde ise, Tyana'da açığa çıkarılan ve M.S. 2-3. yüzyıllara Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenen heykeltıraşlık eserleri ile mezar stelleri sergilenmektedir.

5. SALON: Sikke ve mumyalar teşhir edilmektedir.

A-Sikke Bölümü: Grek, Helenistik, Roma, Bizans ve İslami-Osmanlı dönemi sikkeleri, Selçuklulardan kalma gümüş define ile Kapadokya Krallığına ait Tepebağları definesi yer alır.

B-Mumya Bölümü: Aksaray İhlara Vadisi'nde bulunan "Rahibe Mumyası" (10.yy.) ile Çanlı Kilise'den çıkarılan 4 adet çocuk mumyası (10.yy.) sergilenmektedir.

6. SALON: "Etnografik Eserler Salonu" silahlar, el yazmaları, yazı takımları, aydınlatma araçları, halılar, kilimler, âlemler, takılar ile Kaçar Türklerine ait bir sini teşhir edilmektedir. Salonunda birde geçen yüzyılda Niğde evinde akşam yemeği hazırlık teması oluşturulmuştur."

Niğde Müzesi'nden kuzeye doğru yönelen kuzenler Erdi ve Yusuf yatıkları plana doğrultusunda hemen yakındaki Şerif Ali Türbesine ulaştılar. Ellerinde bulunan Niğde kitapçığında Şerif Ali Türbesi hakkında şu bilgileri vermekteydi.

"Niğde/Merkez, Yukarı Kayabaşı mahallesi Şerif Ali Sokağındadır. İnşa kitabesine göre, 1282 H./ 1865-66 M. yılında yapılmıştır. Yaptıran Hacı Sait Paşa'dır. Orijinal durumunu koruyan Türbe, 1976 yılında restore edilmiş, cephe duvarlarında aşınan taşlar yenilenmiştir. Yapı tek katlı, dikdörtgen planlıdır. Dıştan, 5.90x 9.20 boyutlarında, kuzey-güney doğrultudadır. Yapı inşasında; sarımtırak renkte ince yönü trakit taşı kullanılmış ve itinalı işçilik görülür. Yapı oldukça sade inşa edilmiştir. Yukarı Kayabaşı Mahallesi, Şerif Ali Sokağı'nda bulunan türbe inşa kitabesine göre 1282H.-1865-66M yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Türbenin kapısının

üst kısmına yerleştirilen inşa kitabesinde: 1- Olmak istersen iki âlemde makbûlü-l-enam 2- Türbe-i Şeref Ali-yi kıl ziyâret-i eyam 3- Bâni-i sanisi el-Hac Said Paşa (Sene 1282) [Ey halk, iki alemde insanların beğendiği kimse olmak istiyorsan, Şeref Ali Türbesini ziyaret et. (Türbenin) ikinci bânisi Hacı Said Paşa'dır.] Niğde Kültür Yolunu gezmek ve tanımak için önceden plan yapmaları ve yanlarına tarihi eserle ilgili yazılı ve görsel materyalleri bulundurmanın her aşamasında faydasını gören gençler, her işe başlamadan önce ön hazırlık yapmanın faydasını yaşayarak öğrenmiş oldular.

Valilik ve Belediye binalarının arasından doğruya doğru devam eden kuzenler, Hüdavent Hatun Parki içerisinde bulunan iki türbeden önce Gündoğdu Türbesini ziyaret ettiler. Gezinin finalini Hüdavent Hatun türbesi ile yapmayı planlamışlardı.

Park içerisinde bulunan Gündoğdu Türbesi hakkında ki bilgiye Müze sitesinden ulaştılar. Sitede, "Türbenin inşa kitabesi yoktur. Fakat Safer 745 H./ Haziran 1344 M. tarihinde vefat eden Gündoğdu oğlu Ahi Bevvap adına yazılan mezar kitabesi sonradan taç kapıya yerleştirilmiştir. Buna istinaden türbe 1344 yılı civarı yapıldığı kabul görülmektedir. Yapı tek katlı ve kare planlı türbeler sınıfına girer. Yapının inşasında sarımtırak renkte ince yönü trakit taşı giriş açıklığı sövelerinde mermer, basık kemerlerinde kırmızı ve sarımtırak renklerde kesme taş, pencerelerin söve ve lentolarında beyaz mermer kullanılmıştır. Türbe inşasında oldukça temiz bir işçilik görülmektedir."

Ardından bugünün son ziyaretini Hüdavent Hatun türbesine yapan Erdi ve Yusuf, türbedeki taş işçiliğine hayran kaldılar. Bir dantel gibi işlenen taşlardan gözlerini alamadılar. Geometrik desenler, hat eserleri, hayvan figürleri inanılmaz güzellikteydi.

Merakla öğrenmeye koyuldular ve karşılıklarına türbe ile ilgili şu bilgiler çıktı.

"Türbe; taç kapısı üzerindeki inşa kitabesine göre, 712H./ 1312-13 M. yılında yapılmıştır. Anadolu Selçuklu Hükümdarı IV. Rükneddin Kılıç Aslan'ın kızı Hüdavent Hatun yaptırmıştır. Günümüze bazı onarımlar görerek gelen türbe, orijinal özelliğini korumaktadır. Yapı, tek katlı ve sekizgen planlı türbeler grubuna girer. Yapı inşasında sarımtırak renkte ince yonu trakit taşı; kapı ve pencerelerin söve, kemer ve lentolar ile kasnakta ki kuşak ve kitabelerde beyaz mermer kullanılmıştır. Kasnakta ki sivri kemerli alınlıklardaki bezemelerle, pencerelerdeki figürlü süslemelerde ve pencere şebekelerinde daha ince dokulu ve sert olan kırmızımtırak renkte taş; iç mekânın kubbe kasnağında sağır sivri kemerlerde siyah kesme taş kullanılarak oldukça zengin malzemeye yer verilmiştir. Yapının inşasında oldukça temiz ve itinalı bir işçilik gö-

Kare planlı türbe dıştan 6.50x6.50 metre ölçülerindedir. Yapının alt kısmı kare planlı, cephe duvarları zeminden 2,20 metre yükseklikten itibaren birbirine bitişik iki üçgen oluşturacak şekilde pahlanarak üst kısımda oniki-gen planlı ensiz bir kasnak meydana getirir. Bu durum türbede dıştan piramidal külahla, içtende tromplu kubbeyle kapatılmasına sebeptir. Yapının doğu cephesinde taçkapı, kuzey ve batı cephelerinde ise birer pencere açılmıştır. Taç kapıya çift kollu ikişer basamaklı taş merdivenle çıkılır. Türbe sade inşa edilmekle birlikte, taçkapı, mihrap ve pencerelerde bezemeler dikkati çeker. Taçkapı; genişlikleri farklı iki bordür ve dört silmeyle üç yönden kuşatılmıştır. Motifler alçak kabartma tekniğindedir. Taç kapı kavsarasızdır. İçteki iki bordür, üstten kemer şeklinde kuşatılarak tahfif kemerini oluşturmuştur. İçte mihrap oldukça sade tutulmuştur."

rülür. Türbe, sekiz kenarlı bir kaide üzerinde sekizgen gövde olarak yükselmekte ve üstte Onatlı kenarlı kasnağa dönüşerek içten kubbeye, dıştan da sekiz kenarlı piramidal külahla kapatılmıştır. Türbe yapı bakımından olduğu kadar, bitkisel, geometrik ve özellikle figürlü plastik bezemeleri bakımından özeldir."

Tarihinin içinden geçmişçesine yaptıkları kültürel yolculuğun bu günkü kısmını sonlandıran kuzenler, günün yorgunluğunu atmak için Yukarı Kayabaşı mahallesinde bulunan Horanta kahveye geçtiler. Niğde'ye has hamur işleri eşliğinde içtikleri çay ile günün yorgunluğu attılar. Horanta Kahveden Niğde merkezini ve geziye başladıkları Niğde Kalesini izlerken yarının programını yaptılar. Sabah ilk işleri Kayaardı bahçelerinden başlayarak, Paşa Bağlarından vadiyi takip ederek, Yeşilburç Köyünde bulunan Kilise cami ve Cam terastan Zondi vadisinin güzelliğini yaşamak olacak.

Gebere, Mandimos, Kent Ormanı mesire alanlarını takiben, Bor ilçesi, Kemerhisar, Bahçeli ve Gümüşler Beldelelerinde ki, tarihi ve turistik yerleri de gezi planlarına ekleyecekler.

Başarılı Sanayici Ve Başarılı İşadamı Olmak

Prof. Dr. Mahmut Özdemir

Günümüzde herkesin bir şekilde yaşadığı sosyal, siyasal ve ekonomik sıkıntıları, sanayici ve iş adamları arasında daha yoğun olarak yaşamaktadır. Bunun sebepleri irdelendiği zaman elbette çok şey söylenebilir. Sanayici ve iş adamlarının önünde iki yol vardır: Yaptığı işe hâkim olmak suretiyle başarıyı yakalamak; diğeri ise işlerini yönetmekten aciz kalarak başarısızlığa mahkûm olmak. İş hayatında başarılı olmak veya olamamak, sadece kişinin kendisine bağlı değildir. Kişisel özelliklerin dışında kalan pek çok olay da, başarıyı belirler. Elde edilen kazanımların ve

başarıların sahibini bulmak ve bunu açıklamak elbette kolaydır. Çünkü başarıyı herkes sahiplenmek ister. Ancak başarısızlık denince aslında buna hiç kimse sahip çıkmaz. İş hayatında başarısızlık nedenlerini iki önemli gruba ayırmak gerekirse, birincisi, kişinin kendisinden kaynaklanan nedenler; ikincisi ise kişinin dışında kalan ve kontrol edemediği nedenlerdir. Enflasyon, ekonomik kriz, hükümet kararları, ekonomik ambargo gibi, dış etkiler ve küresel rekabet bunlardan sayılabilir. Yıllarca ülkemizin her bölgesinde pek çok şehirde çok sayıda iş adamı ve sanayici ile işyeri sahibiyle görüştük,

konuştuk ve dertleştik. Küçük-büyük sanayici ve iş adamlarıyla ilgili bazı düşüncelere ve bilgilere sahip olduk. Onlara danışmanlık yaptık. Dertlerine ortak olduk. Birlikte çözümler aradık ve ürettik. Başarılarını tetkik ederken şunu gördüm ki, yaygın kanaatin aksine, işlerini olağanüstü derecede iyi yürüten ve başarılı olan iş sahiplerinin bu başarıları sadece çok bilgili olmaları sebebiyle değildir. Başarılı iş adamları, bilmediklerini fark ederek öğrenmeye açık olduklarından, her zaman yeni bilgiler öğrenmeye yatkın bulduklarından başarılı olmaktadır.

Öğrenme denince insanların aklına hemen mektep, medrese ve okul geliyor. Burada bizim kastettiğimiz öğrenme bundan ibaret değildir. Öğrenme süreci kesintisiz ve duraksız bir yoldur. Öğrenme, sadece okullarda karşılanan bir ihtiyaç değil, sürekli karşılanması gereken bir zorunluluktur. Öğrenme, sadece çocukluk ve gençlik çağında yapılan bir hazırlık değildir; insan hayatının her aşamasında ortaya çıkan bir ihtiyaçtır. Öğrenme, sadece ilkokul birinci sınıfta başlayan, son sınıfa kadar devam eden ve orada biten bir iş değildir. Aksine öğrenme, ilkokul birinci sınıftan da önce beşikte başlıyor. Okulun son sınıfında bitmiyor; ömrün sonuna kadar, mezara kadar devam ediyor. Bu nedenle beşikten mezara kadar öğrenmek gerekiyor. Bugün buna yaşam boyu öğrenme deniyor. Öğrenmek bir yaşama biçimi olmalıdır. İnsanın hayatı ve özellikle iş hayatı, tamamen öğrenme üzerine kurulmalıdır. İş adamının öğrenmesi, dünyanın dönmesinin önemine benzer. Nasıl ki yeryüzündeki tüm dengeler, dünyanın Güneş etrafında ve kendi ekseninde dönmesine bağlı ise, nasıl ki dönme bir an durunca veya düzensizleşince, yeryüzü infilak ederse, iş adamı öğrenmeyi durdurunca, iş düzeni de bozulur. Öğrenme ve bilgi edinme, insanın

bütün hayatı boyunca kullanacağı ve besleneceği bir gıdadır. Öğrenme ve eğitim, iş adamının başarılı olması için zorunlu bir ihtiyaçtır. Her insan bile, başarılı ve mutlu bir hayat sürmek için, hayatının başlangıcından sonuna kadar bilgi edinmeli ve kullanacağı bilgileri öğrenmelidir. Karşılaşılan başarısızlıkların altında yatan en önemli sorun, iş sahiplerinin, yöneticilerin veya iş adamı ve sanayicilerin yeterince bilgili olmamaları değil, her şeyi bildiklerini sanarak öğrenmeyi durdurmalarıdır. Karşılaştığım başarılı iş adamları ise, doğru işleri doğru bir şekilde yapma kararlılığını gösterenlerdir. Her iş adamı, etkin bir tutarlılık içinde olmalı; ahlaki ilkelere bağlı kalmalı ve evrensel gerçeklere dayanmalıdır. Başarılı iş adamları, her şeyin daha iyisini, daha yükseğini ve daha güzelini ve doğrusunu arayan kişilerdir. Bunlar, tedbirli insanlardır; sabırlı davranır, yere sağlam basar, hayatın gerçeklerinden kopmaz. Yönetim, finansman, pazarlama gibi yoğun sıkıntıların içinde imkânsız ve çaresiz bir durumda, sıkıntıları giderecek ve sorunları çözecek bir Hızır beklemeye gerek yok. Ne yapacağını bilmek yeterlidir. Ne yapacağı bilinmiyorsa önce bunu öğrenmeye hazır ve açık olmak gerekir. Bugün işin niteliği, sektörü ve ölçeği ne olursa olsun, herkesin kendi işini daha iyi durumlara ulaştırılabilmesi

için, Toplam Kalite Yönetimi anlayışının yerleştirilmesi ve uygulanması artık bir zorunluluktur. Çünkü ulusal ve uluslararası rekabette önde olabilmek için bugünün ve geleceğin yönetim anlayışı ancak Toplam Kalite Yönetimidir. Toplam Kalite Yönetimi, işletmenin tüm üretim ve yönetim süreçlerinde bilgi girdilerinin artırılmasını gerektirir. Bugüne kadar bir işletmenin en önemli ihtiyacının sermaye ve teknoloji olduğu sanılırken, iletişim ve bilgi çağında bugün, bu ihtiyacın bilgi olduğu anlaşılmıştır. Bilgili insan kaynağı bakımından kaliteli olan şirketler sürekli gelişirken, bilgi gıdasını ve enerjisini alamayan şirketler zayıflamaya, irtifa kaybetmeye ve gerilemeye mahkumdur. Yıllarca tecrübelerle müşahede edildiği gibi ticaretten ve esnafıktan çok farklı olan Sanayi, önemli bir bilgi birikimi gerektirir. Tecrübe gerektirir. Sanayi ve üretim kültürü gerektirir. Bilgi, insanların gözünü ve yüzünü aydınlık eder. İşini kolaylaştırır. Aşını bereketli kılar. Bilgi, insanların yolunu da açar ve aydınlatır. Bilgi çağını yaşadığımız bu dönemde bunu iyi kavrayanlar, yarışı önde götürenlerdir. Diğerlerine gelince bunlara piyasalarda daha çok rastlanmaktadır. 19 Şubat 2024/ ANKARA

Niğde Orta Mektep Müdürü Hüsnü Bey (1924-1926)

Nevzat Topal

Giriş

Hüsnü Bey (Savaşçın) 1893-1958 yılları arasında yaşamış aydın bir eğitimci ve hukukçudur. Adana, Karaman, Niğde, Afyon, Kayseri ve Ankara'da idarecilik ve öğretmenlik görevlerinde bulunmuştur. Çalıştığı şehirlerde Sivil toplum kuruluşlarında (Türk ocakları ve Halkevleri gibi) yöneticilik ve üyeliklerde bulunmuştur. Çalıştığı şehirlerde kültürel faaliyetlere önem veren Hüsnü Bey şehirlerin tarihi ve kültürel durumlarına dair çalışmalarda bulunmuştur.

Karaman'da çalıştığı dönemde Karaman şehir tarihi ile Karamanoğulları hakkında yazdığı yazma eserle ile Karaman şehri yerel tarihine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Aksaray'da çalıştığı zaman içerisinde de kültürel faaliyetlere devam etmiştir. Bir gurup öğrenci ile birlikte 1928 yılı içerisinde Hasan Dağı'na ilmi bir gezi tertip etmiştir. Bu gezi notlarını ve Aksaray'a ait bir tarih çalışmasını Aksaray Vilayet matbaasında 1928 yılında neşretmiştir. Ayrıca verdiği konferanslar ile halkı aydınlatma ve bilgilendirme faaliyetlerinde yer almıştır. 1928 yılında Anadolu'nun küçük bir şehri olan Aksaray'da adabı muaşeret adı ile görgü kurallarını konferans olarak vermiştir.

1937 yılında Kayseri Kültür Direktörü (Milli Eğitim

Müdürü) olarak görev yapmıştır. Kayseride bulunduğu dönemde Pazarören Köy Enstitüsü'nün kuruluş aşamasında İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte çalışmalara katılmıştır. Erciyes dergisinde makaleler neşretmiş, Adabı Muaşeret adı ile bir makale yayınlamıştır.

1938 yılında itibaren ise Hüsnü Bey kısa bir süre Kayseri'de görev yapmış; sonrasında ise Ankara'nın değişik okullarında öğretmenlik görevinde bulunmuştur. Hüsnü Bey'in Ankara'da öğretmenlik mesleği ile beraber uzun sürede avukatlık mesleğini birlikte icra ettiği görülmektedir. 4 Nisan 1955 tarihinden öğretmenlik görevinden emekliye ayrılmıştır. Aynı yıl sağlık sorunları yaşayan Hasan Hüsnü Bey doktorların tavsiyesi ile İstanbul'a taşınmıştır. İstanbul Küçükyalı'ya yerleşen Hasan Hüsnü Savaşçın, 5 Nisan 1958 Cumartesi günü geçirdiği kalp krizi sonucu vefat etmiştir .

Hüsnü Bey'in Niğde'deki Faaliyetleri Emekli sandığı arşivinde yer alan bilgilere göre Hüsnü Bey 1 Eylül 1924-1 Eylül 1926 tarihleri arasında Niğde Orta Mektep Müdürü olarak görev yapmıştır. Niğde'de görev yaptığı süre içerisinde Niğde'nin kültürel hayatında önemli rol oynamıştır. Bu çalışmada Hüsnü Bey'in Niğde'de gerçekleştirdiği faaliyetler anlatılacaktır.

Hüsnü bey'in Niğde'deki faaliyetleri sadece Orta Mektep müdürlüğü olmayıp her alanda etkili çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetlerden biri Niğde'de 1924 yılında Niğde Türk Ocağı'nın kuruluşudur. Hüsnü Bey kurulan Türk Ocağı'nın 1 nolu üyesidir. Çocukları vasıtası ile ulaştırılan özel arşivde buna ait belge aşağıda yer almaktadır

Hüsnü Bey'in Niğde Türk Ocağı Başkanı ve Niğde Orta Mektep Müdürü olarak görev yaptığı sırada Atatürk'ün 1925 yılında Konya'ya yaptığı seyahate katılmıştır. Bu hususta Demir Savaşçın'ın el yazısı ile gönderdiği mektupta buna dair önemli bilgiler yer almaktadır .

“..Refik Koraltan yanılmıyorsam Niğde (Aksaray) valisi bulunduğu sırada Atatürk ili ziyarete geliyor. Babam istasyon'a geldiğinde Refik Koraltan'ın başında şapka yok, hemen bir şapka temin edip Koraltan'a giydiriyor. Atatürk Koraltan'ı şapkalı görünce iltifat ve tebrik ediyor. Koraltan babama teşekkür etmediği gibi, Meclis başkanı olduğu zamanda, babamı tanımazlıktan geliyor. Babam bu olayı, ben Atatürk'ü yaşatmak ve ona hizmet için yaptım. Bu bana yeter diye kendini teselli ediyordu..”

Demir Savaşçın'ın babasından duyarak naklettiği bilgilerde bir takım yanlış bilgiler yer almaktadır. Ancak hadisenin doğruluğu kesindir. Hadisenin Atatürk'ün 17-19 Ekim 1925 tarihleri arasında Konya'da gerçekleştirdiği seyahat sırasında gerçekleşmiş olmalıdır. Bu seyahat sırasında Atatürk'ü karşılamaya giden Niğde heyeti içerisinde Hüsnü Bey'inde olduğu kuvvetle muhtemeldir. Atatürk'ü Konya İstasyonunda karşılayanlar arasında dönemin Konya mebusu Refik Bey (Koraltan)'da vardır. Bu karşılama esnasında başında şapka olmayan Refik Bey'e şapka temin ederek veren kişi Hüsnü Bey'dir. Bu sayede Refik Bey'in

Atatürk'ün iltifatına mazhar olmuştur .

Mustafa Kemal görüşmeye gelen Niğde, Bor, Ulukışla, Aksaray, Karaman, Ereğli Sultaniye heyetlerine “çok zahmet etmişsiniz teşekkür ederim” cümleleriyle iltifatta bulunmuş. Niğde ve Bor heyetleri tarafından ikinci defa gerçekleşen görüşmede Mustafa Kemal'i Niğde ve Bor'a davet etmişlerdir. Niğde ve Bor heyeti Mustafa Kemal'e; “Kayseri'yi teşriflerinizde Niğde'ye teşrif buyuracağınızı müjdelemiştiniz. Bu kıymetli vaad-ı ‘aliden cüret alarak halkımız teşrif-i devletlerinizi bekliyor...” demişlerdir . Gazi Paşa pek mütehassis (duygulanmış) olarak “mazur görünüz bu defa vakit yoktur. Selamlarımı ihtiramlarımı halka tebliğ ediniz. İlk fırsatta ve yakın bir zamanda gelirim” buyurmuşlardır .

Hüsnü Bey'in Şapka İnkılabına destek olmak üzere Niğde Orta Mektep Müdürü ve Niğde Türk Ocağı Başkanı olarak 14 Ekim 1925 tarihinde taassup ve muhafazakârlık aleyhinde büyük bir miting yapacağını basın yolu ile bildirmiştir . Niğde'de 29 Ekim 1925 günü Cumhuriyet Bayramı şerefine Türk Ocağı tarafından düzenlenen müsamerede, Niğde Orta Mektep Müdürü Hüsnü Bey (Savaşçın) şapka hakkında bir konuşma yapmış, bu konuşmayı takiben müsamere salonunda fesli olanlar feslerini atmışlardır . Hüsnü Bey'in tertiplediği başka bir müsamerede ulusal basında konu olmuştur. Cumhuriyet Gazetesi'nde bu hususta önemli bir haber yer amaktadır. Bu haberde; “Niğde'de-Niğde30-Yirmibeş Teşrinievvelde merhum üstad Ziya Gökalp'in tezkâr namı için muazzam bir içtima' yapan Türk Ocağı Cumhuriyet Bayramı'nda Orta Mektep Salonu'nda çok güzel bir müsamere tertip etmiştir. Müsamere muvaffakiyetli olmuş, bilhassa sahnede vazife kabul eden hanımlar çok alkışlanmışlardır.

Resim: Niğde Türk Ocağı Hüviyet Varakası (Dış Kapak)

Resim: Niğde Türk Ocağı Hüviyet Varakası (İç kapak)

Müsamereye Vali Bey'in refikalari hanım yanında olmak üzere birçok hanımlar şapkalı olarak iştirak etmişlerdir. Müsamere sonunda Orta Mektep Müdürü Hüsnü Bey'in şapka hakkında kısa bir hitabesini müteakip müamere salonunda fesli olanlar feslerini hilalı ahmere terk etmişler-

dir. Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle halkın yüzde doksanı şapka giymişler, tedarik edemeyenlerde başı açık olarak dolaşmışlardır. Ali Rıza" bilgileri yer almaktadır. Hüsnü Bey'in çalıştığı dönemde Niğde'de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ait bir fotoğraf aşağıdadır .

Resim: Niğde Orta Mektep Cumhuriyet Bayramı (1924).

Niğde Türk Ocağı başkanı olarak Hüsnü Bey, 17 Mart 1926 tarihli Niğde Gazetesi'nde "Türk Ocağı Bayramı başlıklı bir haber vermiştir. Bu haberde 18 Mart Perşembe gününün Türk Ocaklarının kuruluşüne tesadüf ettiği ve bu günün bayram olarak kutlanacağı belirtilmiştir.

Hüsnü Bey'in önderliğinde Niğde Türk Ocağı 24 Haziran 1926 tarihinde şehirde bir konser düzenlenmiştir. Konseri dönemin usta sanatçılarından Bahaeddin, Midhat ve Muhittin Beyler vermiştir. Sanatçıların 22 Haziran 1926 tarihinde Niğde'ye geldikleri, bunların Hüsnü Bey tarafından misafir edildikleri görülmektedir .

H. Naim Şenol tarafından hazırlanan bir makalede 1925 yılı Niğde İli Öğretmenleri olarak bir fotoğraf eklenmiştir. Bu fotoğrafta Hüsnü Bey'de yer almaktadır . Bu fotoğrafta da Hüsnü Bey ve diğer öğretmenlerin şapka inkılabına uygun olarak şapkalı bir şekilde poz verdikleri görülmektedir.

Resim: Niğde Orta Mektep Müdürü Hüsnü Bey

Resim 26: Niğde Orta Mektep Müdürü ve Öğretmenleri

Hüsnü Bey'in bu inkılabı destek noktasında bir yazısı da Niğde Gazetesi'nin 17 Mart 1926 tarihli nüshasında neşredilmiştir. Bu yazı Kadınlarımız Yüzlerini Niçin Açmalıdır başlıklıdır. Bu yazıda Hüsnü Bey kadının kapalı olmasının, onun sosyal hayata katılmasında engel olduğunu dile getirmektedir. Tesettür dinimidir sorusuna ise hayır asla cevabını vermektedir .

9 Ocak 1925 tarihinde yapılan Niğde Türk Ocağının genel kurulunda Hüsnü Bey'in başkan olarak görev almıştır. Hüsnü Bey'in Niğde'de çalıştığı dönemde çok önemli

eğitim hamleleri gerçekleştirdiği görülmektedir. Bunlarda biri kız çocukların tahsili noktasında olmuştur. Bu hususta kız çocuklar için Orta Mektep binasında hususi bir sınıf açılmasına önayak olmuştur. Yaptığı çalışmalar sonunda Orta Mektep bünyesinde kız çocuklar için bir dersane açılmış ve sorumlu müdür olarak Hüsnü Bey görevlendirilmiştir. Ayrıca bu eğitimi yapacak öğretmen görevlendirmeleride gerçekleştirilmiştir. Feryad Gazetesi'nde yer alan haberde görevlendirmeler aşağıdaki şekilde olmuştur.

“Hesab
Hendese
Tarih
Coğrafya
Türkçe kavâid
Tahrir ve kıraet:
Fransızca
Hayvanat
Resim
El işleri
Din dersleri

Muallim Doktor Ekrem Bey
Naci Bey
Başmuharririmiz Şebab Bey
Kız Numune Mektebi Müdü-rü Kevser Hanım
Muallim Cevad Bey
İlk Tedrisât Müfettişi Hilmi Bey
Muallim Naim Bey
Eczacı Hayreddin Bey
Muallim Ahmed Bey
Dikiş ve biçki muallimi Mediha Hanım
Muallim Tevfik Bey”

Yine Hüsnü Bey'in yaptığı eğitim hamleleri arasında Niğde çevresindeki köylü çocukların eğitimlerini sürdürebilmeleri için Talebe Yurdu açılmasını sağladığı görülmektedir. Bu durum Niğde basınında yer almıştır . Türkiye'de 7 Mayıs 1921 tarihinden itibaren faaliyet gösteren teşkilatlardan birinde Türkiye Muallimler Birliği'dir . Hüsnü Bey'in Türk Ocaklarında olduğu gibi 1925 yılı içerisinde Niğde Muallimler Birliğini başkanı olarak görev yaptığı görülmektedir. Niğde Feryad Gazetesi'nde Milli Eğitim Bakanlığı görevine getirilen Mustafa Necati (Uğural) Bey'in Niğde Muallimler Birliği başkanı Hüsnü Bey'e çektiği bir teşekkür telgrafı bulunmaktadır. Bu haberde;
Niğde Muallimler Birliği Reisi Hüsnü Bey'e aziz meslekdaşlarımın teveccüh ve muhabbetlerine teşekkür ederim. Vazifemin ulviyyet ve mesuliyeti karşusunda faaliyetinizi temenni eyler hepimizi selamlarım.
Maarif Vekili Mustafa Necati”

Hüsnü Bey'in Niğde'de faaliyette bulunduğu bir diğer teşkilatta Hilal-i Ahmer Cemiyeti'dir . Hüsnü Bey Niğde Orta Mektep Müdürlüğü görevi sırasında sportif faaliyetleride desteklemiştir.

Sonuç

1924-1926 yılları arasında Niğde orta Mektep müdürü olarak görev yapan Hüsnü Bey'in şehirde eğitim, kültür ve spor gibi toplumu ilgilendiren her alanda faaliyetler gösterdiği görülmektedir. Eğitimci olarak kız çocuklarının yetişmesi için dersane açmak ve köyde gelen çocukların okuyabilmesi için yatılı talebe yurdu tesis etmek gibi faaliyetlerde önderlik yaptığı görülmektedir. Cumhuriyetin kurulmasını takiben başlayan inkılapların uygulanışında özellikle şapka inkılabında halka adeta önderlik ederek etkili rol oynamıştır. Çalıştığı dönemde Niğde'de faaliyet gösteren Niğde Türk Ocağı, Niğde Muallimler Birliği ve Niğde Hilal Ahmer Cemiyeti'nde yöneticilik ve üyeliklerde bulunmuştur.

KAYNAKÇA:

*Prof. Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü nezzattopal@ohu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4396-657X.
*Hüsnü Bey'in hayatı ve faaliyetleri ile ilgili olarak bkz. (Nevzat Topal, Bir Cumhuriyet Aydını Muallim Sapançalı Hüsnü (Savaşın, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2021)
*Günümüzde Öğretmenevi olarak kullanılan bina. Bu kayıt çalışmanın ekler kısmında verilmiştir.
Demir Savaşın bu hadiseyi babasında defalarca dinlediğini ifade etmiştir. (Demir Savaşın ile 28.07.2011 tarihinde Sapanca'da yapılan mülakat).
*Hâkimiyet-i Milliye, 20 Teşrin-i Evvel 1925, s. 1.
*Hâkimiyet-i Milliye, 20 Teşrin-i Evvel 1925, s. 1.
*Hâkimiyet-i Milliye, 13 Teşrinievvel 1925, 1; İbrahim Karaer, Türk Ocakları ve İnkılapları (1912-1931), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (Doktora tezi), Ankara 1989, s. 127.
*Cumhuriyet, 31 Teşrinievvel 1925, 4. Karaer, agt, s. 128.
*Niğde'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları konusunda

geniş bilgi için bkz. (Gülin Öztürk, “Niğde'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1926-1948)”, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 14/3 (2015), s. 585-599)
*Şapka İnkılabından önce çekilen bu fotoğraf Hüsnü Bey'in Niğde Orta Mektep Müdürü olduğu döneme aittir. Fotoğraftaki Orta Mektep Girişi olarak çekilen yer günümüzdeki Niğde Öğretmenevinin arka girişidir. Hüsnü Bey'in çalıştığı dönemlerde Niğde Öğretmenevi Orta Mektep olarak hizmet vermektedir. Fotoğraftaki kişiler: 1-Müdür Hüsnü Bey. 2-Müfettiş Besim Bey. 3-Türkçe Muallimi Cevad Bey. 4-Tarih Muallimi Rahmi Bey. 5-Fransızca Muallimi Edib Bey. 6-Riyaziye Muallimi Naci Bey. 7-Resim Muallimi Ahmed Bey. 8-Ulumu tabiiye Muallimi Naim Bey. 9-Kısmi İbtidaiyeden Mahmud Efendi. 10-Terbiye-i Bedeniye Muallimi Kemal Bey. 11-Katib Peyzullah? Efendi. 12-Kısmi İbtidaiyeden Ali Efendi. 13-Kısmi İbtidaiyeden İzzet Efendi. 14-Sabık kısmı İbtidaiyeden Derviş Efendi.
Ayrıca alta “Niğde gelen azimet gösterib beni ihya

eden Timur Süreyya Bey kardeşime/24 Kânunuevvel 1340-Niğde Orta Mektep Müdürü. İmza” (Hüsnü Bey'e ait)
*Niğde, 30 Haziran 1926, s. 2.
*H. Naim Şenol, “H. Naim Şenol'dan 1925-1940 Niğde Fotoğraf Arşivi”, Niğdemiz, 79-80 (2011), s.38
*Niğde, 17 Mart 1926, sayı 16, s. 1; Recep Murat Geçikli, “Toplumsal Alanda Yapılan Bazı İnkılapların Taşradaki Yansıması: Kastamonu ve Niğde Örneği”, Atatürk Dergisi, 4/1, s. 6-7; Mehtap Kaya, “Atatürk Dönemi Niğde Basınından Bir Kesit: Niğde ve Bilgi/Resmi Niğde Gazeteleri”, 1. Uluslararası Niğde Dil, Kültür ve Tarih Sempozyumu (03-06 Mayıs 2012/Niğde), Ankara 2013, s. 322.
*Feryad, Sayı 5, 31 Kânunuevvel 1341/1925, s. 2
*Feryad, 19, 20 Teşrinisani 1340, s. 3
*Yunus Pustu, “Teşkilat Yapısı Ve Faaliyetleriyle Türkiye Muallimler Birliği (1921-1936)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 35/1 (2019), s. 51.
*Feryad, Sayı 5, 31 Kânunuevvel 1341/1925, s. 3
*Nida, 5, 12 Kânunusani 1925, s. 4.

HAYAT KAHVESİ NİĞDE'YE +1 DEĞER

NİĞDE'NİN İLK DOWN KAFESİ TÖRENLE HİZMETE GİRDİ

Niğde Belediyesi'nin down sendromlu gençler ve özel bireylerin sosyal hayata daha iyi adapte olmaları ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlamak amacıyla Efendibey Mahallesi Mustafa Yiğit Millet Bahçesi'nde inşa ettiği "Hayat Kahvesi", düzenlenen törenle açıldı. Down sendromlu gençlerin, özel eğitim öğretmenleri eşliğinde hazırladığı lezzetlerin, yine down sendromlu gençler tarafından servis edilecek olan Hayat Kahvesi'nin açılış töreninde konuşma yapan Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, açılışını yaptıkları kafenin sadece bir kafe değil, aynı zamanda down sendromlu gençler ve özel çocukların kendi yeteneklerini keşfedebilecekleri özel bir mekan olduğunu söyledi.

DUYGUSAL TERAPİ KÖPEKLERİ DE AÇILIŞTA HAZIR BULUNDU

Açılış töreninde hazır bulunan duygusal terapi köpeklerini de tanıtan Niğde Belediye Başkanı Emrah Özdemir, bu alanda eğitilmiş köpeklerin down sendromlu çocuklar için önemli bir duygusal terapi aracı olduğunun bilimsel olarak kanıtlandığına dikkat çekerek, bu köpeklerin de Hayat Kahvesi'nin fertleri olarak buraya gelen özel çocuklarla yakından ilgileneceğini ifade etti.

NİĞDE BELEDİYESİ ENGELLERİ KALDIRIYOR

Niğde Belediyesi olarak engelli bireylere ve özel eğitim gereksinimi duyan çocuklara ve gençlere yönelik önemli proje ve yatırımları hayata geçirdiklerini anlatan Belediye Başkanı Emrah Özdemir, "Yakın zamanda engelli bireylerimizin kamu kurumlarındaki işlerini görmeleri için engelsiz taksi uygulamasını hayata geçirdik. Halk Ekmek fırınımızda sosyal yardım alan bayanları istihdam ettiğimiz gibi burada üretilen ürünlerin büfe-lerdeki satışı için de yine engelli bireylerimizi istidam ettik. Niğde'nin engelsiz bir şehir olması noktasında yaptığımız yatırımlar da artarak devam edecek" dedi.

PROF. DR. UZKURT: NİĞDE HER ANLAMDA GELİŞİYOR

Törende konuşma yapan AK Parti Niğde Milletvekili Prof. Dr. Cevahir Uzkurt ise Niğde Belediyesi'nin hayatın her alanıyla ilgili önemli projeleri ve yatırımları kente kazandırmaya devam ettiğini, bugün açılış gerçekleştirilen Hayat Kahvesi'nin de kentin önemli bir ihtiyacı giderecek nitelikte bir yatırım olduğunu vurguladı. AK Parti Niğde Milletvekili Prof. Dr. Cevahir Uzkurt, Belediye Başkanı Emrah Özdemir'in kentin her anlamda kalkınmasına, gelişmesine yönelik hizmetlerinin taktire şayan olduğunu da ifade ederek, "Yeni

dönemde de kendisiyle Niğde'mizin istihdamının artmasında, tarımın, turizmin ve sanayisinin gelişmesinde birlikte hareket edeceğiz ve bu alanlarda şehrimize yeni hizmetler kazandıracacağız" şeklinde konuştu.

Hayat Kahvesinin açılış törenine Niğde Milletvekili Prof. Dr. Cevahir Uzkurt, Belediye Başkanı Emrah Özdemir, Rektör Prof. Dr. Hasan Uslu, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Şevket Katırcıoğlu, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Alim Yeşil, protokol üyeleri, Engelliler Derneği Niğde Şubesi yöneticileri, down sendromlu ve özel eğitim alan çocuklar ile aileleri, ve davetliler katıldı.

ŞEHİR

Niğde Tarihi Üzerine Değerlendirmeler (İlkçağ Ve Orta)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

İlkçağ'da Niğde

Kadim bir kent olan Niğde Kapadokya bölgesinin güneyinde olup Kilikya bölgesinin en önemli geçidi olan Gülek boğazı ağzında bulunmaktadır. Bu konumu sebebiyle tarihte önemli olaylara tanıklık etmiştir. Niğde bölgesi İlkçağ ve Orta Çağ'da Anadolu'nun kuzeyi hatta batısını güney ve güneydoğuya bağlayan güzergahtır. Bundan dolayı söz konusu bölgelerden Çukurova, Suriye, Mezopotamya, İran ve Mısır gibi yerlere yapılan askeri seferler

ile ticaret kervanlarının buradan geçmekteydi. MÖ. 2000'lerde Asurlu tüccarların başta Kayseri'deki Kültepe olmak üzere muhtelif Anadolu kentlerinde ticari faaliyetlerinin bir kısmı da Niğde ve çevresindeki kentlere yapılmaktaydı. Pes Şah'ı I. Darisus (M. Ö. 522-486) zamanında yapılan Efes-Sart üzerinden başlayıp Anadolu'yu boydan boya geçen ve Perslerin başkenti Susa'ya giden Kral Yolu'nun bir kolu da Boğazköy/Çorum, Kayseri-Niğde/Tyana (Kilisehisar-Kemerhisar-Tuvanna-Dana) üzerinden Gülek

boğazından Suriye'ye geçmekteydi. Bizans İmparatorluğu zamanında Hıristiyanların İstanbul-Kudüs Hac yolu Niğde'den geçirdi. Şimdiki Niğde'nin bulunduğu yerde Hititler zamanında küçük bir yerleşim merkezi olup buraya Nahita dendiği rivayet edilirdi. Kayaardı'da bulunan kalıntılar, Tepebağları höyüğü, kalenin kurulduğu tepe ve Amas bağları taraflarında bulunan çeşitli buluntular Hititler'in izleridir. M.Ö 1600'lerden M.Ö 700'lere kadar varlığını sürdüren Hititler Niğde ve çevresini uzun süre yönetmişlerdir.

Hitit İmparatorluğunun dağılmasından sonra yerini alan Tabal Krallığının merkezi Tyana olup Ereğli'ye kadar uzanan bölgeye hakim olmuştur. Tyana, tümülüsler, İvriz kabartması ve Göllü Dağı kalıntıları bu krallıktan kalmıştır. Yine bölgede bulunan pek çok kaya yazıtı da onların hatıralarını yansıtmaktadır. Tabal Krallığı bu tümülüsleri Gordion merkezli Frigyalılar'dan örnek alınarak yapmışlardır. Kapadokya bölgesine kadar sokulan Frigyalılar bölgede askeri garnizon ve saklanma yeri olarak pek çok yer altı yerleşimi açmışlardır. Tabal Krallığı sonrasında Roma hakimiyetine kadar devam edecek olan Kapadokya Krallığı kurulur. Bu krallık Perslerin hakimiyetine girerek satraplığa dönüşür. M. Ö. 401'de Yunanlı meşhur tarihçi, filozof ve asker Ksenophon'un 10.000 paralı asker ve Sart valisi Pers prensi Kyros'un ile Pers Şahı olan kardeşi II. Artaserhas'ın üzerine düzenledikleri sefer Tyana üzerinden Gülek boğazı geçilerek düzenlenmiştir. Söz konusu seferin hikayesini Ksenophon "Onbinlerin Dönüşü" adlı eserinde anlatmakta ve Tyana'dan bahsetmektedir. Büyük İskender M. Ö. 333'te ordusuyla Tyana üzerinden Gülek boğazından girip İskenderun yakınlarında İssos'ta III. Darius'u yenip Pers İmparatorluğu'na son vermiştir. Bu sefer sonunda Kapadokya Krallığı Makedonyalılara tabi olmuş ve dolayısıyla da Niğde ve çevresi onlara bağlanmıştır. Büyük İskender İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Niğde ve

çevresi Antakya merkezli kurulan Selekoslar İmparatorluğuna bağlanır. M.S 17'de Niğde'nin de bağlı olduğu Kapadokya Krallığı Roma İmparatorluğuna tabi olur. Romalılar krallığı yıkıp Kapadokya Eyaletini kurarlar. M.S. 330'da Roma İmparatoru Büyük Konstantin Hıristiyanlığı resmen kabul edince, Kapadokya bölgesinde Hıristiyanlık yayılmaya başlamıştır. Bu dönemde Kapadokya babaları adıyla anılan Hıristiyan kesimler ortaya çıkmıştır. İmparatorluğun M.S 395'te ikiye ayrılmasından sonra bölge Bizans İmparatorluğunun eline geçmiştir. Bu dönemde Kapadokya bölgesinde Kayseri ve Tyana birer metropolitlik merkezi olmuştur. Hem dinî bir lider hem de yönetici olan metropolitler bölgede pek çok kilise yapmışlardır. Bu dönemde Tyana'ya bağlı Sasima/Hasaköy önemli dinî merkez olmuştur.

Erken Orta Çağ'da Niğde

Bölgenin önemli kenti olan Tyana Hititler, Tabal ve Kapadokya Krallıkları, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslar, Müslüman Araplar, Selçuklular ve Osmanlılar dönemleri dahil olmak üzere günümüze kadar kesintisiz bir yerleşim merkezi olmuştur. İslamiyet'in Anadolu'ya yayılış sırasında Bizans İmparatoru Herakleios (610-641), Müslümanlara karşı giriştiği mücadeleyi kaybedip Çukurova-Kilikya-Tyana üzerinden kaçıp İstanbul'a gider. Kısa süre içinde Müslümanlar Tyana ve Ereğli'ye kadar seferler yaparlar.

İslam orduları Tyana üzerinden geçip Melendiz dağının doğu yamaçlarından Madala/Balı, Balisa /Yaylayolu, Sasima/Hasaköy tarihi yolu takip edip yer altı şehirleri ve peribacaları ile ünlü Melekopi (Derinkuyu), Eneği (Kaymaklı), Nyssa (Nevşehir) ve Venesa (Avanos) ve Arapsun/Gülşehir üzerinden Kızılırmak'ı geçip Harşana/Amasya taraflarına ulaşmışlardır. Tyana 9.yüzyılın başlarında Abbasi Halifesi Harun Reşit (786-809), oğulları Me'mûn (813-833) ve Mutasım (833-842) zamanında Müslümanların eline geçmiştir. Me'mun 831'de Tyana'nın surlarını tahrip ederek yeniden fethetmiştir. O, 833'te Pozantı'da vefat edip Tarsus'a defnedilmiştir. Yerine geçen kardeşi Mutasım'a Tyana'nın surlarını yeniden yapmasını istese de bu gerçekleşmiştir. Bundan sonra virane halinde gelen Tyana yerine kuzeyinde bulunan Niğde gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde Niğde ve çevresinde Lülüve (Ulukışla), Andaval, Balisa, Madala, Sasima, Enehil (Dikilitaş) ve Anduğu (Altunhisar) gibi tarihi mekanlar kaynaklarda geçmektedir. 10. Yüzyılın ortalarında Abbasi Halifetine bağlı Halep Hamdaniler kolunun emiri Seyfüdevle Bizans İmparatorluğu ile bölgede mücadeleye girer. Hamdaniler Gülek Boğazını geçip Tyana, Niğde ve Ereğli'yi ele geçirmiştir. Ancak Bizanslılar 962'den sonra karşı saldırıya geçip bölgeden Hamdanileri sürmüştür. Bu tarihten 1071 Malazgirt Savaşı'na kadar Niğde ve çevresi Bizans İmparatorluğunun elinde kalmıştır.

Bizans İmparatorluğu, Anadolu'ya akınlar düzenleyen Selçuklu Türklerini geri püskürtmek amacıyla büyük bir ordu hazırlamıştı. 4. Yüzyıldan itibaren Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara inen Hunlar daha sonraki süreçlerde de Bulgar, Uz (Oğuz), Peçenek ve Kuman Türkleri Bizans'ı tehdit ediyorlardı. Türklerle yapılan savaşlarda pek çok esir alınmış ve bunlar Bizans ordusuna girerek Türkopol adı verilmişti. Bizans esir ettiği Türklerin bir kısmını da Orta Anadolu'ya yerleştirir. Daha sonra Karamanlılar olarak bahsedilen bu Türkler Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. Bulgar Türklerinin yerleştirildiği bölgede bulunan Bulgar dağı onların hatırasını taşımakta olup daha sonra Bolkar dağı adını almıştır. Selçuklular Anadolu'yu fethedince bu Türklere dokunmayıp dinlerine müdahale etmemişlerdir. Mübadele öncesi Niğde de dahil olmak üzere Kayseri'den Konya ve Karaman'a kadar uzanan bölgede yaşayan Ortodoks Hıristiyanlar kendilerini Selçuklulara bağlamalarının sebebi buydu. Bunlar Türkçe konuşup, Grek alfabesini kullanmakla birlikte Türkçe yazıp Türkçe ibadet yapıp, ağıt ve şarkılarını Türkçe söylerlerdi. Bunların lideri olan Keskin Metropoliti Papa Eftim biz Selçukluyuz demesine rağmen kendisi ve ailesi haricinde tüm Karamanlılar 1923-1926 arası Yunanistan'a mübadele edildiler. Yunanistan'da ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapılan Karamanlılar ölünceye kadar vatan hasreti ile yandılar. Şimdilerde ikinci ve üçüncü nesilleri nostaljik olarak dedelerinin memleketlerine seyrek de olsa gelmekte ve özlem duymaktalar.

Selçuklu Döneminde Niğde

Bizans İmparatoru Romen Diyojen Selçukluların üzerine çıktığı sefer sırasında ordusunda pek çok Türk bulunmaktaydı. Bu Türkler, Bizans ordusunu terk edip Selçuklu tarafına geçerler. Sultan Alparslan 1071 Malazgirt Zaferi'ni kazanınca Türkler bir sel gibi Anadolu'ya taşar. 1075'te Bizans sınırında İznik'te Anadolu

Selçuklu Devletini Selçuk Bey'in torunu Kutalmış'ın oğlu Süleymanşah 1075'te İznik ve çevresinde Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurar. Komutanlarından Ebu'l-Kasım'ın kardeşi Hasan Bey'i de Kapadokya bölgesinin gönderir. Hasan Bey Kayseri, Niğde ve Aksaray taraflarını fethederek bölgenin valisi olur. Bu dönemde Niğde gelişmeye başlar. Süleymanşah 1082-83'te Tarsus, Misis ve Adana'yı fetheder. Ancak Halep önlerinde Suriye Meliki Tutuş'la yaptığı savaşta yenilir ve hayatını kaybeder. Hasan Bey'in Danişmentlilere mensup olduğu ve bölgeyi bu beyliğin fethettiği de ileri sürülür. Bu dönemde Tyana yerine Niğde gelişmeye başlar ve bir höyük üzerine kale inşa edilir. Kapadokya valisi olarak şöhret bulan Hasan Bey'e düşen en önemli görevlerden biri de 1097 Eylül'ünde Niğde'den geçen Haçlı ordusunun önünü çevirmek olur. Haçlı ordusu geçerek Ereğli'ye ulaşmıştı. Sultan I. Kılıç Arslan maiyetiyle birlikte onların önünü çevirir. Kapadokya

Valisi Hasan Bey'de onunla birliktedir. Burada yapılan savaşta Haçlılara ağır kayıplar verdirilmesine rağmen Selçuklu ordusu geri çekilir. Ordunun bir kısmının başında bulunan Hasan Bey Ulukışla yakınında Augustopolis köyü yakınında Haçlı ordusu ile bir kez daha karşılaşsa da başarılı olamaz. Birlikleriyle birlikte bölgenin en yüksek dağına doğru çekilirken arkasından yetişen Haçlılar tarafından şehit edilir. Bu dağ Hasandağ adı verildiği gibi mezarı da orada bulunmaktadır. Ereğli'de ikiye ayrılan Haçlıların bir kolu Lülüve üzerinden Gülek boğazına girip Tarsus-Adana-Misis üzerinden Antakya'ya ulaşır. Ordunun esas kısmı ise ileride Kudüs Kralı olacak olan Aşağı Loren dükü Godefroi de Boullion komutasında Tyana-Niğde üzerinden Kayseri yoluna düşerler. Ancak I. Kılıç Arslan onların önünü bir kez daha Niğde yakınında Üçkapu yaylası yakınında çevirir. Dağlara kaçan Haçlıların önemli bir kısmı imha edilir. Geri kalanlar Kayseri-Maraş üzerinden Antakya'ya ulaşırlar.

Haçlıların bölgeyi tek edip gitmesinden sonra I. Kılıç Arslan bölgede sükuneti sağlar. Ancak onun 1107'de Habur'da şehit olmasından sonra yerine geçen oğulları arasında başlayan taht kavgalarında Niğde'nin de dahil olduğu Kapadokya bölgesinin Danişmentliler'in eline geçmesine neden olur. Sultan I. Mesut (1116-1155) ise Niğde'yi yeniden Selçuklular bağlar. II. Kılıç Arslan ise Niğde'ye büyük önem verip oğullarından Arslanşah'ı (1184) melik olarak atadı. Bundan sonra Niğde meliklik merkezi oldu. Kentin gelişmesi de bundan sonraki süreçte başladı. II. Rükneddin Süleymanşah (1196-1204) kardeşlerini bertaraf edip tek başına sultan olduktan sonra Niğde'yi de 1198'de kardeşi Arslanşah'tan alarak doğrudan başkent Konya'ya bağlar. Bu dönemde kentin surları yeniden gözden geçirilip güçlendirilir. Önemli bir Selçuklu kenti olarak öne çıkan Niğde Kayseri ve Konya gibi iki büyük kentin arasında olmasından dolayı da önem kazanır. Selçuklu Devleti'nin Kilikya Ermenileri ile sınır kenti olan Niğde'ye zaman zaman Ermeniler saldırırsa da geri püskürtülür. Niğde üzerinden Selçuklu ordusu Gülek boğazından geçerek Çukurova'ya girip Namrun/Çamlıyayla ve Tarsus'a kadar seferler yapar.

13. yüzyıl Niğde'nin daha da iyi bilinen dönemleri başlar. Selçuklular kentte camii, han ve medreseler kurar. Burada pek çok alim yetiştiği gibi birçok bilginin yolu da buraya düşer. Mevlâna Konya'ya giderken buraya uğrar. Daha sonra İlk Mevlâ dergahlarından biri burada kurulur. Yine Sarı Saltuk'un bir müddet burada kaldığı ve Hacı Bektaş Velî'nin onu ziyaret ettiği bilinmektedir. Yunus Emre'nin de yine bölgeye uğradığı ve ona bağlı dervişlerin burada bulunduğu bilinmektedir.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211'de ölümü ve oğullarından I. İzzeddin Keykavus ve I. Alaeddin Keykubad arasındaki taht kavgasında Danişmentli soyundan

I. İzzeddin Keykavus

Yağıbasanoğlu Zahirreddin İli önemli rol oynar. O, Alaeddin Keykubad'ın desteklemiş ancak onun taht mücadelesini kaybetmesi üzerine Niğde kalesine sığınır. Üzenine gönderdiği Sultan I. İzzeddin Keykavus'un kuvvetlerine direnemeyen Zahirreddin İli Lülüve (Ulukışla) kalesine kaçır. Burada da tutunmayarak Eyyubilere sığınmak üzere çıktığı yolculukta

Antep'in güneydoğusunda Telbaşir'de ölür ve oraya defnedilir. I. İzzeddin Keykavus ona öyle bir kin beslemektedir ki 1218'de çıktığı Halep seferi sırasında Telbaşir'e uğrayıp mezarını açtırır ve kemiklerini kırdırır.

I. İzzeddin Keykavus, Niğde valiliğine Zeyneddin Beşara'yı vali olarak gönderir. Kente gelen yeni vali halkın gönlünü kazanıp onları

sultana meylettirdi. I. Alaeddin Keykubat Zamanında Zeyneddin Beşara burada bir camii inşasına başladı. I. Alaeddin Keykubat adına muhtelif yerlerde inşa edilen 20'den fazla caminin en önemlilerinden biri olan Alaeddin Camii'nin 1223 yılında inşası tamamlanır. Selçuklu ümerasından öne çıkan ve sultanın nüfuzlarından çekindiği emirlerden biri olan Zeyneddin Beşara 1223'te I. Alaeddin Keykubat tarafından tutuklanıp katledilir. I. Alaeddin Keykubat Harzemşah Celâeddin Mengüberti'ye karşı kazandığı Yassıçemen Savaşı'ndan (1230) sonra dağılan Harzem ordusunun komutan ve askerlerini hizmetine aldı. Önemli komutanlardan biri olan ve Celaeddin'le birlikte pek çok muharebeye katılan Yılan Noğu Han'ı Niğde'ye vali olarak tayin ettiği gibi kente Harzemli askerleri de yerleştirdi.

I. Alaeddin Keykubad

Moğol İstilası

Baycu Noyan komutasındaki Moğol ordusu 1243'te Köseadağ Savaşı'nda Selçukluları mağlup edip kendilerine bağladıktan sonra Anadolu'yu terk etmişlerdi. Ancak 1256'da Baycu Noyan'ın ikinci Anadolu seferi sırasında Aksaray yakınlarında Sultanhanı'nda II. İzzeddin Keykavus'u mağlup etmesi ile Anadolu fiili olarak Moğollar tarafından işgal edildi. Bu süre içinde Niğde'de Moğollar tarafından resmen işgal edilmiş oldu. Bu süre içinde Niğde bölgesi Ahlat Valisi Sinaneddin Kaymaz'ın oğlu Samsameddin Kaymaz'a iktâ edilmişti. Sultan II. İzzeddin Keykavus ile kardeşi IV. Kılıç Arslan arasındaki taht kavgası sırasında Niğde söz konusu komutandan alınıp kölelikten gelen bir kişiye verilmiştir. Bu yüzden Samsameddin Kaymaz, Sultan II. İzzeddin Keykavus'a husemet beslemeye ve saf değiştirerek IV. Kılıç Arslan tarafına geçer. İki kardeş arasındaki saltanat kavgasında önemli rol oynayan Niğde valisi Samsamedin Kaymaz Kayseri'nin batısında Kızılırmak kenarında Ahmethisar kalesi civarında yapılan savaşta öldürülür.

II. İzzeddin Keykavus

Niğde Valisi Hâtiroğlu Şerefeddin İsyanı

II. İzzeddin Keykavus'un İlhanlı/Moğollar karşısında başarısız olup tahtı terkedip Kırım'a kaçmasında sonra Selçuklu tahtına tek başına Niğde'de türbesi bulunan Hüdâvent Hatun'un (Selçuk Hatun) babası IV. Kılıç Arslan geçer. Onun en önceli adamı ise Süleyman Muineddin Pervane'dir. Onun özel katiplerinden Hatir-i Erzincanlı Şerefeddin Mesut Niğde valiliğine tayin edilir. Tarihe Hâtiroğlu diye geçen bu şahsiyet 15 yıl boyunca Niğde'de tek söz sahibi olur. Oğulları, kardeşleri ve yeğenleriyle uzun süre adlarından söz ettirirler.

Aslen Azerbaycan'ın Zencan bölgesinden Hâtirüddin Zencânî'nin oğlu olup Anadolu'ya sonradan gelmiş, Pervane sayesinde münşi (kâtip) olmuştu. Pervane'nin itimat ettiği bir kişi olup, Niğde valisi olmuştur. IV. Kılıç Arslan'ın öldürülmesinde de rolü olmuştur. Daha sonra beylerbeylik makamına kadar yükselmiş olup oğlu, kardeşi ve yeğenleri de önemli makamlara gelmişlerdir. Bir süre sonra hamisi Pervane ile rekabete girmekten çekinmemiştir. Biraz dindar olduğu için IV. Kılıç Arslan'ın kızı Selçukî Hatun'un Moğol prensi ile evlenmesine razı olmaz. Anadolu'da baş gösteren Moğol karşıtlığını kullanarak efendisi Pervane'nin yerine geçmek için harekete geçer. Memluk Sultanı Baybars'a kardeşi Ziyaeddin Mahmut'u göndererek yardım ister. Onun gelmesini beklemeden Kayseri'de isyan bayrağını çeker. Moğolların takibi sonrası Develükarahisar/Yeşilhisar üzerinden valilik yaptığı Niğde Kalesi'ne sığınır. Burada da canını emniyette görmeyerek Lülüve kalesine kaçır. Ancak buranın komutanı Sabikeddin ona ihanet ederek kendisini takip eden Moğollara teslim eder. Buradan Moğolların kışlağı olan Kızılırmak'ın kollarından Delüce çayı kenarında bulunan kışlağa götürülüp öldürülür. Kardeşi Hâtiroğlu Mahmut Mısır'a kaçır ve Moğollara karşı Selçuklulara yardım etmek amacıyla Anadolu Seferine çıkan Sultan Baybars'ın ordusuna katılır. Ancak Mumluklarla Moğollar arasında yapılan Hunî/Elbistan savaşında şehit olur. Hâtiroğlu Şerefeddin'in Alaeddin Camii karşısında yaptırdığı çeşme hala ayakta durmaktadır.

Selçukî Hatun'un (Hüdâvent) Moğol Prensi Argun Han'la Evlendirilmesi Günümüzde Niğde'de kümbeti bulunan ve büyük hürmet gösterilen adına romanlar yazılan Hüdâvent Hatun, IV. Kılıç Arslan'ın kızı ve Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in de kız kardeşi olup gerçek adı Selçukî Hatun'dur. Hüdâvent ise onun ünvanıdır. Anadolu'yu tamamen istila edip kendilerine bağlayan ve kukla idarecilerle yöneten Hülâgü Han'ın oğlu Abaka Han bir Selçuklu melikesini oğlu Argun'la evlendirmek ister. Abaka Han, III. Gıyaseddin Keyhüsrev'den kız kardeşi Selçukî Hatun'u göndermesini ister. Müslüman bir kadınla gayrimüslim birinin evlenmesine cevaz olmadığı için Selçuklu ümerası ne yapacaklarını şaşırırlar. Hatta Hâtiroğlu Şerefeddin'in isyanının da arka planında bile bu evlilik olayı vardır. Evliliğe izin verirse ulema ve ümeranın halk nazarında bir itibarları kalmazdı. Buna karşılık itiraz ederlerse de yeni bir Moğol taarruzu ile karşılaşabilirlerdi. Aralarında uzun bir müzakere yapmak zorunda kaldılar. Bu yüzden de bu sırada Haçlı ve Moğollara vurduğu darbelerle temayüz etmiş olan Mısır Memluk Sultanı Baybars'ı Anadolu'ya davet etmeye karar verdiler. Ancak Baybars'tan net bir cevap gelmeyince, Selçukî Hatun'u götürmeye gelen Moğol elçilerinden bir müddet müsaade isterler. Gelinin çeyizini hazırlamak için müsaade isterler. Sivas eşrafından birine muhteşem bir çeyiz hazırlatılır. Nihayet Pervane ve Vezir Fahreddin Ali, Selçukî Hatun'u İran'a götürdüler. Muhteşem bir düğünle Selçukî Hatun 1276'da Tebriz'de Abaka'nın oğlu Argun'la evlendirilir. Argun, babasının ölümü sonrası yerine geçen amcasının

Faydalanan Kaynaklar

AKSARAYI, Kerimüddin Mahmud, *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, (Çev. M. Öztürk), TTK Yay., Ankara 2000.
AKŞİT, Ahmet. (2007). *Türkiye Selçukluları Devrinde Niğde Vilâyetinin Altı Birimleri ve Sınırları*, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, s.125-133.
EBÜ'L-FEREC, Tarihi, (Çev. E. A. Wallis Budge, *Türkçe* çev. Ö.R. Doğru), TTK Yay., Ankara 1982
HONİGMANN, Ernest, *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*, (terc. F. İştân), İstanbul Üniv.Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1970.
İBN BİBİ, *el-Evamirü'l-Ala'iyeye fi'l-Umuri'l-Ala'iyeye*

1284'te öldürülmesinden sonra tahta çıktı. Budist olan Argun Han, 1291'de ölünce Selçukî Hatun dul kalmıştı. Kendisinin çocuğu da olmaması sebebiyle Anadolu'ya gönderildi. Bu evlilikten dolayı Selçuklu Hanedanı ve yöneticilerine kırgın olan Selçukî Hatun, Konya, Kayseri ve Sivas gibi büyük kentlere yerleşmeyip gözden uzak durmak amacıyla Niğde'ye yerleşti. Hem hanedana mensup olması hem de bir Moğol hanının eşi olmasından dolayı ulema, ümera ve halk tarafından saygı duyulan ve itimat edilen bir kişi olarak ömrünün sonuna kadar burada yaşadı. Selçukî Hatun adeta Niğde valisi gibiydi. Yöneticiler alacakları kararlarda onun görüşünü alırlardı. Zengin bir kadın olan Selçukî Hatun hayır ve hasenat sahibi biriydi. Zamanında Niğde'de yaşayan ve önemli bir alim olan Niğdeli Kadı Ahmet ondan sitayişle bahseder. 1332'de vefat eden Selçukî Hatun sağlığında 1312'de yaptırdığı Anadolu'nun en muhteşem kümbetine defnedildi.

1308'de Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Niğde, İran'dan gönderilen Moğol valileri tarafından yönetilmeye başlanır. Bunlardan biri olan Sungur Ağa uzun yıllar burada görev yapmış ve kentte adıyla anılan muhteşem bir eser inşa ettirmiştir. Caminin yanına yaptırdığı türbe-

(Selçukname), (Çev. Mürsel Öztürk), C. I-II., Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1996.
İBN HURDAZBİH, *Yollar ve Ülkeler Kitabı*, (Çev. M. Agarı), Kitabevi Yay., İstanbul 2008.
NİĞDELİ KADI AHMED, *el-Veledü's-Şefik, ve'l-Hâfidü'l-Halîk*, (Çev. Ali Ertuğrul), TTK Yay., Ankara 2015.
POLAT, Erdal, *Karal Yolu'nun Anadolu Güzergahı*, *Erdem Dergisi*, 2023, Sayı 91, s.91-118.
Ramsey, W. M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), Meb Yay., İstanbul 1961.
STRABON, *Coğrafya, Anadolu* (Çev. A. Pekman) *Arkeoloji ve Sanat Yay.* İstanbul 1987.
TOPAL, Nevzat, "SÖKÜNCÜR VİLAYETİNİN YERİ

si boş olup kendisi başka bir yere defnedilememiştir. Niğde 1330'larda Kayseri'de bulunan ve Moğol Valisi adına Anadolu'yu yöneten Eretna Bey'in idaresine girmiştir. Kentte Selçuklu ardılı Eretna ve Karamanoğlu Beyliği dönemlerine ait eserler bulunmaktadır.

Selçuklular döneminde Niğde'yle birlikte bölgede Söküncür (Kılan/Akto-prak?), Lülüve (Ulukışla-Çanakçı) ve Anduğu (Altunhisar) gibi önemli idari merkezler bulunmaktadır. Selçuklular döneminde kentlere bir ünvan verme geleneği vardı. Kayseri'nin dârü'l-feth, Konya'nın dârü'l-mülk gibi. Niğde'nin ise dârü'l-pehlivâniye (yiğitler ve pehlivanlar şehri) ve dârü'l-maşûkiye (âşıklar şehri) adlarında iki ünvanı bulunmaktadır. Anadolu'da yaşayan ve eser veren üç önemli Selçuklu tarihçisinden biri Niğde'li Kadı Ahmed'dir. Türkistanlı olup Hoten Türklerinden olup İlk eğitimini Niğde'de aldıktan sonra Melokopi'de (Derinkuyu) dersler aldıktan sonra Kayseri'ye giderek tahsilini tamamlayıp memleketi Niğde'ye dönmüştür. Burada Selçuklu Devleti tarihini ihtiva eden iki ciltlik el-Veledü's-Şefik, ve'l-Hâfidü'l-Halîk adlı Farsça bir eser kaleme almıştır. Bundan başka Selçukname adında bir eseri daha olmasına rağmen kaybolmuştur.

ÜZERİNE" Millî Kültür Dergisi MİKAD, C.4, 2020,s.114-121.
TOPAL, Nevzat, "Tyana ve Çevresine Yapılan Arap Akınları", *Niğde Tarihi Üzerine*, (ed. M Şaşmaz), Kitabevi, İstanbul 2005, 17-23.
TOROĞLU, Emin, *Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlanması, Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993.
YİNANÇ, M. H., *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri* (Yayına Hazırlayan R. Yinanç) C.I-II, TTK Yay., Ankara 2020.

KÜLTÜR

1934- Niğde Futbol Takımı

Niğde'de Futbolun Tarihi

Mehmet BAŞ

Niğde'nin Selçuklular dönemindeki lakabı Dar-ül Pehlivanî'dir. Pehlivanlar yurdu anlamına gelen bu lakap Niğde'nin spor geçmişini sekiz asır evveline kadar götürür. O dönemlerde yapılan güreş atıcılık binicilik cirit gibi sporlar aynı zamanda bir savaş talimi vazifesini görmüştür. İnsan bedeninin dayanıklılığı ve savaşlardaki rolü tekniğin şimdiki kadar gelişmediği çağlarda insanların diri tutacak oyunlara ve faaliyetlere yönlendirmiştir. Niğde'de tarih içinde güreş, cirit, çevgen, atıcılık, binicilik gibi sporların dışında kılıç kalkan oyununun, avcılığın ve tuluk oyununun oynandığı görülmüştür. Bilhassa derici esnafının oynadığı tuluk oyunu yöreye özgü bir oyun olarak dikkatleri üstüne çekmektedir. Niğde Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün sitesinin verdiği

bilgiye göre "1938 yılında kurulan Halkevi spor kolundan maddî yardım gören Niğde Gençlik Spor Kulübü; atletizm, güreş, voleybol, izcilik, avcılık ve atıcılık sahalarında faaliyetini geliştirmiştir. Zamanın Vali ve Bölge Başkanı Niyazi Mergen, 1947-1948 yıllarında Niğde Şehir Stadını yaptırarak bölge gençlerinin atletizm ve futbol yarışmalarını uluslararası oyun ve yarışma kuralları içerisinde yapabilmelerini sağlamıştır. " Niğde Stadyumu'nun yapıldığı yıllarda 200 kişilik kapalı tribünü bulunmaktadır. 1970 yılına gelindiğinde 1500 kişilik açık tribün, 6 kulvar atletizm pisti yaptırılarak stadyum genişletilmiştir. Stadyumun çimlendirildiği tarih 1986 yılıdır. 1987 yılında 2500 kişilik kapalı tribün yaptırılmıştır.

Niğde'de futbolun başladığı tarih 1927 yılıdır. Kayseri Ulukışla demiryolu hattının yapıldığı tarihte alman demiryolu mühendisi Bohner tarafından, futbol zamanın gençlerine kuralları ve oyun kuralları ile öğretilmiştir. İlk gençlik teşekkülleri yine aynı tarihlerde kurulmuştur. Bu teşekkülün kurulmasında terzi Recai Erdem'in emeği ve katkısı büyüktür. Aynı zamanda beden eğitimi öğretmeni olan Kemal Kiper futbolun yayılmasında büyük katkılar sağlamıştır. Ayrıca o dönemin Belediye Başkanı Suphi Soylu şu anda ki Niğde Şehir Stadı arsasını Spor Genel Müdürlüğüne tapu tescilini yaptırarak şehrimizde spor adına büyük bir hizmeti gerçekleştirmiştir. Niğde'de futbol kurulan kulüpler vasıtası ile gelişmiş her ilçe ve mahalle kendini temsil eden bir futbol takımı çıkarmıştır. Futbolun toplumsal alanda yaygınlaşması bir noktada diğer sporları biraz daha geri plana düşürmüştür. Niğde Gençlik Kulübünün ardından Kara Gücü Derman Spor ve Kale Spor kurularak futbol faaliyetlerine başlamıştır. 1930 yılında Bor Gençlik Spor Kulübü, 1955 yılında Ulukışla Gençlik Spor Kulübü, 1957 yılında Çamardı Toros Spor Kulübü, 1961 yılında Bor Spor ve Bor Elaldıspor Kulübü, 1963 yılında Niğde Eğitim Spor Kulübü, 1965 yılında Niğde Çimento Spor kulübü kurulmuştur.

1970 yılında kurulan Niğdespor, Niğde Gençlik Kulübü ve Niğde Eğitimspor'un birleşmesinden meydana gelmiştir. Bir yıl sonra ise Niğdegücü spor kulübü kurulmuştur. 1983 yılında Futbol Federasyonunun Türkiye Profesyonel 3. üncü ligine terfi müsabakalarına alınan Niğdespor ve Borspor Kulüplerini kuvvetlendirmek amacıyla, Niğdegücü ve Borgençlik Spor Kulüpleri kapatılmıştır. 1978 yılında kurulan Borgücü Spor kulübü ise faaliyet gösteremediğinden kapatılmıştır. Mahalle kültürünün devam ettiği ve futbolun amatör ruhunu kaybetmediği yıllarda

kurulan kulüpler çoğu zaman fedakâr birkaç kişinin omuzlarında yükselmiştir. Aynı zamanda bu kulüpler kaynaşmanın ve dostluğun harmanlandığı birer okul vazifesi görmüşlerdir.

Niğde Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün sitesine göre ilimizde futbol müsabakalarının macerası şöyle gelişmiştir. "1927 yılından 1970 yılına kadar devam eden futbol faaliyetleri komşu illerle, yarı resmi ve özel müsabakalarla devam etmiştir. İlk Resmi 1. Amatör Küme Futbol Lig müsabakaları düzenli olarak 1973 yılında, İlk resmi 18 Yaş altı A-Gençler Futbol Lig müsabakaları ise 1981 yılında tertip edilmeye başlanmıştır. 1973-74 yıllarında ilk profesyonelliğe adım atan Niğdespor uzun yıllar profesyonel olarak devam etmiştir. Daha sonrasında bu başarısını sürdürmeyip tekrar amatör lige düşmüştür. Ardından Niğdespor, Niğde Belediye Spor adı altında devam etmiştir. Tekrar profesyonel lige çıkmayı başarmıştır. Uzun yıllar profesyonellikte devam eden Niğde Belediye Spor sırasıyla önce 3. Lige ardından 2. Lige çıkmıştır. " 2018 yılında Altınordu Futbol Kulübünün bünyesine girerek Niğde Anadolu FK ismini alan Niğde Belediye Spor profesyonel ligde müsabakalarına devam etmiştir.

Son tahlilide futbolun bir spor olmaktan çıkıp bir ticari faaliyet alanı olduğu zaman dilimlerinde yaşıyoruz. Hızla kaybolan yerel tatlar gibi yerel kulüplerde maddi ve manevi yetersizliklerden hızla kapanıyor. Tüm bu erozyona karşı yerel spor kulüplerini desteklemek sporun centilmenlik ruhuna daha çok uyar. Herkesin ulusal takımları tuttuğu yerde önemli olan yerel takımları tutabilmektir. Sırtını holdinglere dayayan takımlar yerine insanın kendi yaşadığı yerin takımına sahip çıkması ve bu takımları yaşatması daha güzeldir.

1988-89 Niğdespor

Niğdeli Şair Mehmet Emin Arısoy

2 Mart 1927 tarihinde Niğde'de doğdu. 3 Şubat 2002 yılında vefat etti. Şiirlerinde Fescioğlu imzasını kullandı. İlk ve ortaokulu Niğde'de, öğretmen okulunu Adana'da bitirdi. Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü mezunudur. Öğretmenliğe, 1948 yılında Muğla Erkek Sanat Enstitüsünde başladı. Daha sonra mesleğine yurdun çeşitli yerlerinde devam etti. Emekli olduktan sonra bir süre ticaretle uğraştı. Daha çok memleket ve insan sevgisini işlediği şiirlerinin önemli bir bölümü yerel gazetelerde yayımlandı.

ESERLERİ:

İmtihan Kazandıran Kitap (1959), Şiirde Bor ve Bor Şairleri Antolojisi (1961), Şarkı Sözleri ve Rubailer, Özlem Şiirleri, Ölmeyen Liza (2 cilt), Hatıralar (2 cilt).

HAKKINDA:

Mehmet Emin Arısoy / Şiirde Bor ve Bor Şairleri Antolojisi (1961), İsmail Özmel / Dünden Bugüne Niğdeli Şair ve Yazarlar (c. 1, 1990), TDOE - TDE Ansiklopedisi 1 (2002).

SILAYA DÖNÜŞ

Mehmet Emin ARISOY

Niğde'm geldim sana özlem duyarak
Bağrımda kanayan gül bende bende
Küllenen ateşi sanki soyarak
Gönlüme attığım kül bende bende

Kapı kırık dökük, anahtar kayıp
Yıkık duvarlardan bir yol arayıp
Sanki yabancıyım olmuşsa ayıp
Gözlerim dopdolu sel bende bende

Hüzün dolmuş evim, baba ocağı
Açılır mı daha ana kucağı?
Olmuşum gurbetin bir oyuncağı
Derdimi söylemez dil bende bende

Ata yurda çıra yakmak istedim
Hatıra selinde akmak istedim
Tozlu resimlere bakmak istedim
Anam, duvağından tül bende bende

Tandır yıkık yumuk, camlar kırılmış
O şen yuvamıza zulmet kurulmuş
Hatıralar sanki bana darılmış
Anam, gelinliğin tül bende bende

Ölen kardeşimin çift kelep saçı
Öpüp koklamakla katlandı acı
Konu komşu olmuş bana yabancı
Çember çevirdiğim tel bende bende

Anam olsa her an yüze gülerdi
Beş vakitte hayır dua dilerdi
Gözlerimden akan yaşı silerdi
Gözlerime akan yaş, sil bende bende

Ana, baba, kardeş acısı yakar
Ömür biter, yollar Derbent'e çıkar
Duygular bir yumak, boğazı tıkar
Yumağı çözmeyen el bende bende

Hayat cilvesidir, çekerim çile
Kötülükle asla gelmeyim dile
İçte keder varken gülmek nafile
Kırık kanat ile kol bende bende

Derdini dökmeyen Tanrı kuluyum
İçten elem, dıştan vuslat doluyum
Adı unutulmuş Fescioğlu'yum
İçli duygulara yol bende bende

ŞİİR

Niğde'ye Gel

Hasan Korkmaz

Kız bu kadar yorma beni
Niğde'ye gel Niğde'ye gel
Gadan alam üzme beni
Niğde'ye gel Niğde'ye gel

Bu kadar inada banma
Beni unutuyor sanma
Çukurovalarda yanma
Niğde'ye gel Niğde'ye gel

Atanamadık ki nedek
Her sınavda kaldık yedek
Çiftlik kurak koyun güdek
Niğde'ye gel Niğde'ye gel.

Yaş çeyrek asıra vardı
İçimi bir sızı sardı
Gözüm de hayalin kaldı
Niğde'ye gel Niğde'ye gel

Der ÇAKALCIOĞLU naçar
Olgun çiçek koku saçar
Çok bekleme çağın geçer
Niğde'ye gel Niğde'ye gel.

Not : Sevgili dostlar şiirimizin kısa bir öyküsü var Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi'nde okuyan iki gencimiz kız Adanalı, oğlan Niğdeli okulu bitirince evlenmeye karar verirler. Ailelerine haber verirler. Kız tarafı hele bekleyelim atamanız yapılsın derler. Amaç ya oğlanın ataması yapılmasa korkusu var.

Şans buya her sınavda kız da atanamaz, olanda atanamaz. Seneler gelip geçiyor. Aileler bir türlü evliliğe izin vermiyor. Oğlan kıza kaçma teklifinde bulunur. Kız kabul etmez. Hele öbür sınava girelim. Bir sınava daha girelim. Oğlanın canına tak der artık. İşte bu şiiri onun için yazar.

Yusuf Kutalmış Biltekin

Tarih Kitabının Ortasından Kopup Gelmiş Bir Köy: Yaylayolu

Niğde merkeze bağlı ve merkeze yaklaşık 10 kilometre uzaklıkta olan bir köydür. Köye girdiğinizde sanki bir yerleşim yerine değil de bambaşka bir zamana bambaşka bir diyara girmiş gibi oluyorsunuz. Köyün insanda böyle bir etki oluşturmasında temel etken Yaylayolu'nun tarihi yapısı ile yerli halkın size samimi davranmasından kaynaklanıyor. Köyde gezerken sanki karşıma masal kitabından karakterler çıkacakmış gibi bir hisse kapıldım. Kemerli taş evleri görünce içimden "keşke bu köyde doğsaydım ya da en azından atadan dededen kalma eski bir evim olsaydı da ara sıra o eve oturmaya gelseydim" dedim.

Köyde yaşayanlardan öğrendiğime göre köyün eski ismi Valisa olarak bilinmekte. Tabi halk zamanla Türkçe olma-

yan bu ismi Veliisa olarak Türkçeleştirmiş.

Köyün merkezinde eski bir cami bulunmaktadır. Cami kesme taşlardan yapılmış olup tek kubbelidir. Komşu köy olan Ballı'daki kilise yapımında kullanılan taş ile Yaylayolu köyündeki cami taşları benzer özellik göstermektedir. Muhtemelen iki dini yapının taşları aynı yerden temin edilmiş. Bende farklı duygular uyandıran Hasan Paşa konutu görülmeğe değer. Evin kitabesinde "1246 Maşallah" yazmaktadır. Türk Tarih Kurumunun sitesinden bu hicri tarihi miladiye çevirdiğimizde karşımıza 1846 yılı çıkmaktadır. Yerli halktan öğrendiğime göre Hasan Paşa konağının iç duvarında Osmanlı Devlet arması bulunuyormuş ama daha sonra yağmur kar sularının sızması sonucu arma silinmiş.

Muhtarlık binasının bulunduğu yerde sağınıza solunuza baktığınızda gözünüze köyün batı yönünde bulunan Deliklikaya mezarları ilişir. Mezarın yanına gittiğimde mezar kapaklarının açılmış olduğunu gördüm. Tabi bu üzücü bir durum. Ve burada yaşayan halkın canını sıkın konu ise defnecilik ve defnecilerin tarihi eserleri tahrip etmesidir.

Köyün muhtarı Murat Çırak Bey ile Tıraz mekiinde bulunan yeraltı şehrine girdik. Yeraltı şehrinin tünelleri dar ve basık olduğu için bazı yerlerde sürünmek zorunda kaldık. Tabi bu mevkide bir tane yeraltı şehri yok benim tespit ettiğime göre toplam dört adet yeraltı şehri var. Muhtarla girdiğimiz ilk yeraltı şehrinde tünellerden geçerek baya bir mesafe aldık. Karşımıza tünelin duvarına işlenmiş bir haç işareti çıktı. Yeterli oksijen alamadığımız için yeraltı şehirden bir an önce çıkmak zorunda kaldık. Diğer yeraltı şehirlerine de girdik. Bu yeraltı şehirlerden birisinin duvarın-

da da yaklaşık iki metreye bir buçuk metre ebadında dev ayağını andıran işleme bulunmaktadır. Murat Bey ile daha sonra köyde bulunan kaleye tırmandık. Tırmandık diyorum çünkü kale dik bir tepenin üstüne inşa edilmiş. Kalenin bulunduğu yer göz önünde bulundurulursa kalenin gözetleme amaçlı yapıldığı anlaşılmaktadır. Kalenin etrafını gezerken Murat Bey bana duvara işlenmiş bir horoz figürü gösterdi. Bu figürün korunması için Niğde Valisi Yılmaz Şimşek Bey'in sosyal medya hesabından kendisine mesaj attım.

Köyü daha sonra ziyaret ettiğimde sosyal medyadan tanıştığım köyün eski muhtarı Ekrem Omay ile birlikte yukarıda bahsettiğim yeraltı şehirlerini tekrar ziyaret ettim. Ekrem Bey ile daha sonra yeraltı şehrinin yanında bulunan toprak yoldan devam

ederek bir çeşmenin yanına geldik. Çeşmeden çok güzel su akıyordu. O kadar lezzetli bir su ki ailemin tatması için şişelere doldurdum. Ekrem Bey daha sonra beni Dede mezarı denilen bir yatıra götürdü. Yatırın uzunluğu göz kararı beş metre kadar. Ekrem Bey'in anlattığına göre Dede mezarının üstüne kuş

konmuyor ayrıca köyün kadınları buraya gelerek yağmur duasında bulunuyorlar. Ekrem Bey bana mezarın taşları arasında saklanmış bir çıra gösterdi. Geceleri buraya gelip çıra yakarlarmış. Burada yatan şahsın Güllüce köyünde bulunan Gül Baba'nın kardeşi olduğu rivayet edilmekte. Köyde yaşayan erkekler ise Dededağ denilen bir tepeye çıkarak orada bulunan yatırın başında yağmur duasında bulunurlarmış. Köyden ayrılırken Pınarcık yoluna saptım az ilerledikten sonra karşıma bir çeşme çıktı. Su içmek için mola verdim. Çeşmenin yanında bulunan tepede bulunan taşlar dikkatimi çekti. Taşların yanına geldiğimde buranın bir mezar olduğunu anladım. Daha sonra öğrendim ki burası bir Roma mezarı.

Köyde yaşayan Akkadın Yüce isimindeki teyzemiz 1969 yılında Yaylayolu'nda muhtar seçilen ilk ve tek kadın muhtardır. Kendisi şu an İstanbul'da ikamet etmektedir.

Köyde çıktığımda kendimi güzel bir rüyadan uyandığımı hissettim.

Selanik Muhacirlerinin Niğde'ye Kültürel Katkıları: Dikilitaş Muhacir Yemekleri

KÜLTÜR

Sedat ÇAĞLAR

Selanik mübadillerinin Anadolu'ya getirmiş olduğu kültürel zenginliklerden bir tanesi de Selanik yemekleridir. Selanik'ten mübadele ile gelenlerin torunlarına bıraktığı bu güzel miras yaşamaya devam etmektedir.

Erfene ve Kuzu Kapama Dikilitaş

Nafiz Akar (1959) “ Erfene ve Kuzu Kapama Selanik'ten gelen bir yemek kültürümüzdür. Sosyalleşmek ve muhabbet için bir araç olarak görülürdü. Bir araya gelen insanlar sohbet etme fırsatı bulurlardı. Genelde erfene kış aylarında tercihen kısır keçi kesilerek yapılır. Keçi

kesildikten sonra haşlama eti büyüklüğünde parçalanır ve kemikli etler kazana yerleştirilir. Etin üstünü bir parmak kapatacak şekilde kazana su dökülür. Odun ateşinde pişirilir. Kazan kaynamaya başlayana kadar harlı ateşte daha sonra közde ağır ağır pişer. Yaklaşık iki - üç saatte pişer. Dibi tutmayacak şekilde az su ile pişirilir. Kazan ateşten indirilir ve etler bir tepsi içerisine alınır. Kazanın içinde kalan öz suyu bir tabak içine alınarak muhacir ekmeğine batırılarak yenir. Kuzu Kapama ise Kazan yerine tepsi ile pişirilir. Tepsinin üzerine kapak kapatılır ve pişmesi beklenir. Kaç kişi varsa ona göre etler pay edilir. Kura atılarak etler paylaşılır. Masraflar oradaki kişiler tarafından eşit bir şekilde karşılanır.”

Keşkek

Nuriye Çağlar (1950): Keşkek dövme buğdaydan olur. Dövülerek buğdayın kabuğu çıkarılır. Buğdayın kabuğu çıktığında savrulur ve tanesi ayrılır. Böylelikle keşkek beyaz bir hâl alır. Buğday önce haşlanır. Haşlanan buğday suyun içerisinde bir iki defa yıkanır. Buğday kazana koyulduktan sonra su dökülür. Kazan kaynamaya başladığında kazanın içerisine kaynamış süt ve tereyağı dökülür. Servis yapılırken de Keşkeğin üzerine salçalı ve kırmızıbiberli yağ dökülür.

El Yazması Baklava (Dikilitaş)

Nuriye Çağlar (1950): El yazması Baklava düğünlerde ve bayramlarda yapılan özel gün yemeklerindedir. Hamurun içerisine yağ, süt ve yumurta katılarak hamur yoğrulur. Tıpkı bide yapar gibi ince ince yufkalar açılır. Tepsiyeye teker teker yufkalar yerleştirilirken aralarına ceviz ya da yer fıstığı yerleştirilir. Yufkaların tepsiyeye yerleştirme işi bitince bıçakla dilim dilim kesilir. Sonra tepsinin üzerine yağ dökülür. Samanı köz haline gelmiş kapamada yarım saat içerisinde pişirilir. Şerbeti hazırlandıktan sonra ılıklaşan şerbet baklavanın üzerine dökülür. Yemeğe hazır olması için bir iki saat beklemesi gerekir.

Kapama(Dikilitaş)

Nuriye Çağlar (1950): Tavuk ilk önce parçalara ayrılır. Parçalara ayrılan tavuk bir düdüklü tencere içerisinde haşlanır. Bir yandan da kapamanın altındaki saman ateşe verilir. Kapamanın altına konulacak olan tepsinin içerisine kararınca pirinç döşenir daha sonra pirincin üstüne tavuk parçaları yerleştirilir. Tepsinin üzerine kuru nane serpiştirilir. Kapamadaki saman alevi köz olunca tepsi kapamanın altına yerleştirilir. Yaklaşık yarım saat ateşte kaldık sonra yemeğimiz hazır olur.

Kaçamak (Dikilitaş)

Nuriye Çağlar (1950): İlk Önce suyu kaynatılır. Kaynayan suyun içerisine tuz ile birlikte sıvı yağ dökülür. Biraz bekledikten sonra un dökülür. Un döküldükten sonra karıştırılır. Kıvamını bulunca kaşıkla tepsinin üzerine yerleştirirsin. Kaçamağın üzerine daha çok pekmez dökülerek yenir.

Muhacir Tarhanası (Dikilitaş)

Nuriye Çağlar (1950): Yoğurt ve süt ile hamur karılır. Hamur daha sonra kalbura koyulur ve ovalanır. Ovalanan hamur tane tane yere dökülür. Yere de beyaz temiz bir örtü serilir. Örtünün üzerine tane tane düşen tarhanalar güneşte veyahut oda sıcaklığında kurutulur. Kuruması yaklaşık iki veyahut üç gün alır. Kuruduktan sonra cam kavanozlara, saklama kabına ya da bidona koyularak saklanır. Tencereye yağ dökülür daha sonra içine salça atılır. Salçayla beraber kırmızı toz biber de atılabilir. Yağ ile salça kavrulduktan sonra su dökülür. Su kaynamaya başlayınca tarhana kaynayan suyun içerisine atılır. Beş dakika kaynadıktan sonra çorba hazır olmuş olur. Ayrıca Tarhana çorbasının içine bayat ekmek doğranarak da yenir. Bayat ekmek doğranan tarhana daha çok sabah kahvaltılarında ve Ramazan ayında İftarda oruç açmak için tercih edilir.

Muhacir Ekmeği (Dikilitaş)

Nuriye Çağlar (1950): İlk önce un elekten geçirilir. Elekten elenen un; kuru maya ya da yaş maya ve tuz ile karılır. Hamur bu şekilde yoğrulur. Yoğrulan hamur 1 saat mayalanması için dinlendirilir. Hamur tahtasının üzerinde hamur açılır. Açılan hamur beyaz bir temiz örtünün üzerine yerleştirilir. Yarım saat mayalanması bekledikten sonra Ocaklık diye isimlendirilen yerde kapamanın altına saman yakılır. Saman üzerindeki kapamayı ısıtır. Saman köz haline gelince ekmek bir tepsi içerisinde kapamanın altına konur. Ortalama yarım saat içerisinde ekmek pişmiş olur.

Bide – Börek Dikilitaş

Nuriye Çağlar (1950): İlk önce Un elenir. Un elendikten sonra hamur, maya ve ılık su ile karılır. Karılan hamur dinlenmeye alınır. Dinlenen hamur yumruk büyüklüğünde bezelere ayrılır. Bezelere ayrılan hamur oklavayla hamur hahtasında yufka şeklinde açılır. Böreğin içine ne katılmak isteniyorsa o yufkaların arasına döşenir. Örnek: Peynir, patates, ıspanak, domates, soğan, kabak ençok bide yapılan ürünlerdir. Yufkanın üzerine aralarına yağ sürülerek kat kat malzemeler serilir. Daha sonra ocaklığa götürülür. Bide kat kat kesilir. Üzerine yağ sürülür. Kapamanın altındaki saman köz haline geldiğinde ve kapa-

mayı ısıttığında börek kapamanın altına sürülür. Kapamada ortalama 20 dakika kalır ve pişmiş olur. Mübadele sırasında Hasibe Çavgan tarafından Dedeler köyünden “Enehil” Dikilitaş köyüne getirilen ve hâlâ Hasibe Çavgan’ın torunu Hasan Basri Çağlar’ın hanımı Nuriye Çağlar tarafından kullanılan hamur tahtası.

Nohutlu Ekmek (Somun) Dikilitaş

Nuriye Çağlar (1950): İlk önce nohut ezilir. Ezilen nohut sıcak su ile birlikte toprak çömlere konur. Çömleği kalın bir örtü ile sarılır. Çömleğin içindeki nohut köpüklü bir şekilde mayalanır. Mayalanan nohut tencerenin içerisine alınır. İçerisine un atılarak hamur üretilir. Daha sonra un elenir ve nohutlu hamur yoğrulur. Daha sonra tepsi yağlanarak hamur tahtasında hamur tepsilere yerleştirilir. Tepside yarım saat mayalandıktan sonra közlenen saman ateşinde ısınmış kapağın altına yerleştirilir ve pişmesi beklenir. Ortalama 20 dakika içerisinde pişmiş olur. Somun ekmeği daha çok dini bayramlarda yapılır ve bayramlaşmaya gelenlere sofrada ikram edilir.

Düğün Köftesi

Dikilitaş köyünden 1977 doğumlu Rahim Nacak düğün köftesini bize şöyle anlatmaktadır: “Çarşamba gündüz vakti küçükbaş hayvanlar kesilirdi. Et 3 -5 saat dinlendirilirdi. Et dinlendikten sonra eti kemikten sıyrırlardı. Çarşamba akşamı kadınlar ve kızlar eti tahtanın üzerinde cingi taşla döverlerdi. Dövülen et, “dügçük” diye isimlendirilen ince bulgurla karıştırılır, yoğrulur ve yuvarlanırdı. Yuvarlanan köfteler soğumak için serin yerde muhafaza edilirdi. Perşembe sabahı erken saatlerde aşçı kazanları yakardı. Köy halkından bayan aşçılar düğün yemeklerini yaparlardı. Kazanlarda su kaynamaya başlayınca köfteler kazana atılırdı. Düğün yemeği kazanlarda pişince Düğün

sahiplerinden biri aşçının yanına gelirdi. Aşçı, kazanın kapağı açılmıyordu derdi. Düğün sahibi de aşçıya bahşiş verirdi. Sonra kazanın ağzı açılır ve bahşiş verene bir tabak yemek ikram edilirdi.”

Çenepe Poğaçası

Dikilitaş köyünden Sebahattin Liman bize şöyle anlatmaktadır: “Buğday unundan hamur mayalanırdı. Hamur mayalandıktan sonra toprak çanakta tepsiye yerleştirilirdi. Saman ateşinden küle gömerlerdi. Çenepe Poğaçası yarım saat içerisinde pişerek yemeye hazır hale gelirdi. Çenepe Poğaçası piştikten sonra yanına tereyağı, sarımsaklı ve biberli su yenirdi. Çenepe Poğaçası çok sert olurdu.”

Mısır Ekmeği

Dikilitaş köyünden Nafız Akar bize şöyle anlatmaktadır: “Mısır unundan hamur yoğrulur. Hamur hafif cıvık olur. Kapak saman ateşiyle kızacak. Kapak kızdıktan sonra kapağa kapatılacak. 15 - 20 dakika beklendikten sonra ekmeğin altındaki saman ateşi alınacak ve beş dakika ekmeğin içinin çekmesi beklenicek. Mısır Ekmeği yemeye hazır hale gelecek.”

Belte ve Hoşmerim Dikilitaş

Nuriye Çağlar (1950): Buğday dövülür. Dövülen buğday serilir ve kurutulur. Daha sonra nişasta haline getirilir. Tencerede su kaynatılır. Aynı anda nişastayla şeker tencereye dökülür. Döküldükten sonra sürekli karıştırılır. Kıvamını alınca soğumaya bırakılır. Daha sonra tereyağı eritilerek beltenin üzerine dökülürdü. Afiyetle yenirdi.

Bütün bu yemeklerden tatmak isteyenler Dikilitaş köyünde bir muhacir evine misafir olabilirler. Misafir oldukları evde bu yemeklerden en az birini tatma olasılıkları çok yüksektir.

TÜRKİYE' NİN EN UCUZ EKMEĞİ 3.5₺
KADIN VE ENGELLİ BİREYLERE İSTİHDAM
CÖLYAK HASTALARI İÇİN GLUTENSİZ EKMEK

Kadın istihdamını önceleyen, Türkiye'nin en ucuz fiyatla satılan ekmeğinin üretildiği modern ekmeği tesisini hizmete sunduk. Tesiste; farklı ekmeği türlerinin yanında “çölyak” hastaları için glutensiz unlu mamüllerinin üretimini gerçekleştirdik. Tesisimizde çalışan kadın iş görenlerin çocukları için de fabrika alanı içerisinde kreş yaptık.

Dağlar

Mehmet Baş

ŞİİR

FOTOĞRAF : HANDE TOKMAK

Gelincik çiçeğim unutmuş seni
Her bahar kızamık çıkaran dağlar
Bir düşün içinde uyutmuş seni
Seherde el açıp yakaran dağlar

Hünkarın önünde diz kırıp çökmüş
Ferhatla huzurda boynunu bükmüş
Şirinle her gece gözyaşı dökmüş
Bağrından ırmaklar koparan dağlar

Yavru ceylanlara ağıtlar yakmış
Susuz sahralara su olup akmış
Benimle her akşam güneşe bakmış
Tutuşup ufkumda kızaran dağlar

Koşturmuş atını yardan yarlara
Saklamış kalbini nice sırlara
Uyanmış uykudan bakmış kırlara
Şafağın koynunda ağaran dağlar

BEDESTEN KENT MÜZESİ

HİZMETİNİZDE!

09.00 - 17.30
ÇALIŞMA SAATLERİ

NİĞDE BELEDİYESİ
BEDESTEN
KENT MÜZESİ

City Museum

MÜZE GİRİŞİ
Entrance

MÜZE KAFE
Museum Cafe

NİĞDE'YE
DEĞER

EMRAH
Özdemir
NİĞDE BELEDİYE BAŞKANI